

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Andra kammaren.

Nr 16.

Tisdagen den 9 mars.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 392 av herr *Bergström* i Bäckland; och
nr 393 av herr *Jansson* i Edsbäcken; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 394 av herr *Ericson* i Boxholm *m. fl.*

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 12—15, statsutskottets utlåtanden nr 42—46, bankoutskottets utlåtanden nr 22 och 23 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 4.

Ordet lämnades härefter till herr **förste talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta att på föredragningslistan för morgondagens plenum uppföra konstitutionsutskottets utlåtande nr 13 näst efter andra lagutskottets utlåtande nr 9.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Avgåvos följande motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 170, med förslag till förordning om fördelning av automobilskattemedel:

nr 395 av herrar *Ryberg* och *Johanson* i Hallagården;

nr 396 av herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*;

nr 397 av herrar *Jeppsson* och *Björnberg*;

nr 398 av herrar *Eriksson* i Västbro och *Lindgren*; samt

nr 399 av herrar *Schill* och *Lundén*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 167, angående förslag till bestämmelser angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor:

nr 400 av herr *Lorichs*;

Andra kammarens protokoll 1926. Nr 16.

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, angående omklassificering av postkontoren samt telegrafverkets och statens järnvägars stationer m. m.:

nr 401 av fröken *Wellin*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 202, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa:

nr 402 av herr *Lithander*; och

nr 403 av herr *Lövgren* i Nyborg;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 106, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 om fattigvården m. m.:

nr 404 av herr *Ericson* i Boxholm *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 186, angående inflyttande av den med avseende å laxfisket i Mörrumsån fastställda fredningslinjen närmare åns utlopp i Mörrumsbukten m. m.:

nr 405 av herrar *Jeppsson* och *Jönsson* i Boa; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 131, angående företagande av laga skiften enligt lagen den 30 april 1925 (nr 102) rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län:

nr 406 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.; och

nr 74, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar m. m.;

från sammansatta stats- och jordbruksutskottet:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående lönereglering för vissa professorer m. fl.;

från bevillningsutskottet:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 13 december 1912 (nr 355) angående tullrestitutions i vissa fall vid återutförelse av utländsk vara;

nr 81, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å skördegarn; och

nr 82, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av rubriken 57 i gällande tulltaxa; samt

från första lagutskottet:

nr 77, i anledning av väckt motion om obligatorisk kontroll över förvaltningen av medel, som donerats eller anslagits för visst ändamål; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 4 § strafflagen.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets memorial, nr 24, angående särskild ersättning åt en tjänsteman hos bevillningsutskottet; och

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av motion angående åvägabringandet av mera effektiva säkerhetsanordningar vid järnvägsövergångar å landsväg.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Gustafsson</i> i Älvsered	under 6 dagar fr. o. m. den 11 mars och
» <i>Carlson</i> i Mölndal	» 2 » » » 11 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 10 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 25, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för G. Karlsson från erläggande av viss del av köpeskillingen för $\frac{3}{4}$ mtl Fyllerud i Kronobergs län;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för A. Forsgren från viss skadeståndsskyldighet;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 70, i anledning av väckta motioner angående styckning och försäljning av kronoegendomar;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av Kinna & Örby egnahemsförening u. p. a. för 1925 beviljat lån från egnahemslånefonden;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från klockarbostället i Västerlövsta församling m. m.;

nr 75, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 87, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1926—1927 i vad angår jordbruksärenden.

§ 2.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 395 av herrar *Ryberg* och *Johanson* i Hallagården;

nr 396 av herr *Månsson* i Erlandsro m. fl.;

nr 397 av herrar *Jeppsson* och *Björnberg*;

nr 398 av herrar *Eriksson* i Västbro och *Lindgren*;

nr 399 av herrar *Schill* och *Lundén*;

nr 400 av herr *Lorichs*; och

nr 401 av fröken *Wellin*;

till bevillningsutskottet motionerna:
 nr 402 av herr *Lithander*; och
 nr 403 av herr *Lövgren* i Nyborg;
 till behandling av lagutskott motionen nr 404 av herr *Ericson* i Boxholm
m. fl.; samt
 till jordbruksutskottet motionerna:
 nr 405 av herrar *Jeppsson* och *Jönsson* i Boa; och
 nr 406 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets memorial nr 24 och andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 4.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fastighetstaxering år 1927 m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Till avgörande företogs bevillningsutskottets betänkande, nr 23, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för allmänheten att å motbok uttaga s. k. exportporter. *Ang. rätt till uttagande å motbok av s. k. exportporter.*

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 269, hade herr *Lithander* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att s. k. exportporter (maltdryck klass III) skulle inbegripas bland de drycker, allmänheten ägde rätt att uttaga å motbok enligt i övrigt gällande föreskrifter i förordningen angående försäljning av rusdrycker, samt att vederbörande utskott måtte formulera härför behövliga ändringar i förordningen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Lithander*, som yrkat bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Lithander: Herr talman! Denna fråga kan givetvis inte på ringaste sätt räknas till de större, men jag skall dock be att få taga kammarens tid ett par minuter i anspråk.

Motionen avser att rätta till en sak, som utan någon skada för allmänheten skulle kunna ändras. Det är ju så, att statsmakterna, alltså även denna nu sorlande andra kammare, en gång ansett det vara nödvändigt för svenska folkets väl att bestämma, att väl få vi skicka ut porter ur landet, men vi få icke lov att själva konsumera denna dryck; det vill säga för medicinskt bruk går det för sig. På läkarintyg och när det verkligen behövs för att bringa den sjuka allmänheten på benen igen, då kan man få denna dryck och då är den nyttig, men inte annars. Jag får verkligen lov att säga, att när det gäller något som är så värdefullt, då borde man icke behöva gå till läkare och konsultera honom mot en avgift på 5 kronor, utan saken skulle kunna ordnas

Ang. rätt till
uttagande å
motbok av s. k.
exportporter.
(Forts.)

mycket mera praktiskt än för närvarande. I motsats till utskottet tror jag icke, att några allvarliga olägenheter eller betydande risker ur nykterhetssynpunkt skulle uppkomma, om man släppte efter litet grand på dessa bestämmelser.

Jag skall icke, herr talman, göra något stort nummer av denna fråga, ty det är onödigt, men jag tycker, att vi kunde någon gång rätta till litet i ytterkanterna på sådant som åtminstone för folk med vanligt sunt förnuft synes galet ordnat.

Enligt nu gällande bestämmelser kan allmänheten på sin motbok få taga ut vida mera alkoholhaltiga drycker än exportporter. Jag erinrar om, att alkoholhalten i utländska viner är betydligt högre, sålunda för rehnvin 8—10 %, för rödvin 10 %, för portvin 15 % och för sherry 20 %. När allmänheten får taga ut sådana drycker utan att taga skada till sin själ eller sin kropp, då borde den väl också kunna få inköpa exportporter utan att behöva underkasta sig den omgång, som nu fordras för att få inköpa denna dryck. Myndigheterna och allmänheten hava full kontroll över dessa inköp, och skulle missbruk uppstå vilket jag icke tror så bleve det inte svårt att rätta till dem.

Jag vill här tillägga, att den omständigheten, att ett genomförande av mitt förslag möjligen kan vara till förmån för Vin- och spritcentralen, har icke hindrat mig från att framföra denna motion, ty jag tycker, att saken under alla förhållanden bör rättas till.

Jag vet inte, om jag kommer att begära ordet en gång till, jag hoppas jag slipper det, men i alla fall skulle jag vilja begagna tillfället att uttala en from önskan. Det är, att vederbörande, som ha med denna sak att göra och som hålla på riktiga benämningar och etiketter på sina varor, så att allmänheten icke skall missledas, att dessa vederbörande, säger jag, ville ändra utseendet på etiketten å den ärevördiga Carnegieportern i samma mån som innehållet blivit ändrat, så att allmänheten får klart för sig, att det icke längre är den gamla goda varan, som man hade förr i tiden. Etiketten bör ändras, så att vi få en annan som motsvarar innehållet.

Jag for förbi porterbryggeriet häromdagen. Det slog mig då, att förr i världen, när där bryggdes verkligt förnämlig porter, då hade de icke något namn på fastigheten; då visste alla, att det var Carnegies porterbryggeri. Men nu, sedan man slutat med den tillverkningen, står det med stora bokstäver på huset: »A. B. Carnegies porterbryggeri». Jag tycker det vore mera i stil med verkliga förhållandet, om det stod: »Läskedrycksfabrik klass II. A. B. Vin- och spritcentralen». Då visste allmänheten vad det var för varor, som framställdes där.

Jag skall icke längre uppehålla tiden utan ber nu att få yrka bifall till motionen, som avser att utgöra ett litet steg för att rätta till en sak, som vi utan ringaste risk kunna ändra.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Av herr Lithanders framställning här, nämligen att det skulle gälla att rätta till ett misstag, skulle man kunna få den uppfattningen, att vad han här vänder sig emot kommit med i lagstiftningen genom något förbiseende, att man förfarit schablonmässigt och låtit denna sak följa med, när 1923 års maltdrycksförordning kom till. Jag styrktes i den uppfattningen, som ju är fullständigt felaktig, då herr Lithander talade om, att här gäller det att rätta till någonting i utkanterna av lagstiftningen.

Herr Lithander var med i bevillningsutskottet, då 1923 års nya maltdrycksförordning behandlades där, och han kämpade då samma kamp som han kämpar i dag, och lika utsiktslöst vid det tillfället som nu. Och varför? Jo, därför att den punkt, som han här kallar en ytterkant, är det centrala i den

nya lagstiftningen, och kom till, när man genomförde starkölsförbudet och höjde alkoholhalten i klass II från 3.6 till 4.1 volymprocent. Den uppgörelse, som då träffades angående den nya maldryckslagstiftningen, har hittills hällits, och jag tror icke, att det — om jag undantar herr Lithander själv — finnes någon människa i denna kammare, som, om han verkligen följt denna lagstiftning och deltagit i denna uppgörelse och i riksdagens beslut 1923, kan komma till det resultat, som herr Lithander gjort, nämligen att man borde skära bort denna del av lagstiftningen och därmed gå in för den principen att man kan släppa efter på denna centrala punkt. Ty släppa vi fram klass III, när det gäller porter, och därmed öka konsumtionen av denna maldryck, så blir ju nästa steg att släppa lös klass III, pilsner och lageröl, och då äro vi på dessa bakvägar tillbaka till det starköl, för vilket vi 1923 genomförde förbud.

Jag ber, herr talman, att på dessa skäl få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt samfällighet, bildad enligt 7 kap. vattenlagen, av tryggad rätt att av delägare utfå honom i visst fall åliggande bidrag blev utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 januari 1921 om kommandomål.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 55, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 28 januari 1921 (nr 15) om kommandomål.

Häri genom förordnas, att 1, 2 och 3 §§ i lagen den 28 januari 1921 om kommandomål skola, 1 och 22 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Såsom kommandomål enligt § 15 regeringsformen må handläggas regeringsärenden, som avse verkställighet i militäriskt hänseende av vad krigsmakten har att fullgöra på grund av lagar, författningar eller särskilda av Konungen i statsrådet fattade beslut.

Ej må — — — — tillgängliga.

Ang. rätt till uttagande å motbok av s. k. exportporter.

(Forts.)

Ang. ändring av lagen om kommandomål.

Ang. ändring
av lagen om
kommando-
mål.

(Forts.)

2 §.

Under iakttagande av vad i 1 § sägs må huvudsakligen följande regerings-
ärenden handläggas och avgöras såsom kommandomål, nämligen ärenden, som
angå:

fastställande — — — — utbildning;
föreskrifter i övrigt för personalens utbildning och övningar ävensom för
användningen av hästar, som legas för krigsmaktens behov;
fartygs rustande — — — — i statsrådet.

3 §.

Chefen för vederbörande kommandoexpedition har att lämna departements-
chefen biträde vid kommandomåls beredning till föredragning inför Konungen;
skolande härvid erforderligt samarbete äga rum mellan kommandoexpeditio-
nerna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1926.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition icke måtte av riksdagen
bifallas.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Engberg, Ström-
berg, Thulin, Gustav W. Hansson, Leander, Sävström, Vennerström, Borg* och
Karlsson i Vadstena, vilka hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande
proposition.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Engberg: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde ha märkt,
har till konstitutionsutskottets utlåtande fogats en reservation, i vilken hem-
ställes om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det ärende, som det här gäller,
avser ju skenbart en textändring av rent formell natur, och spørsmålet är, om
man bör ändra kommandomålslagen redan nu, innan man genomfört motsvaran-
de förändringar i grundlagen.

När 1925 års riksdag fattade sitt beslut i försvarsfrågan, så tredelades för-
svarsväsendet, det blev ett försvarsväsen till lands, ett till sjöss och ett till
lufts, om uttrycket tillåtes. Det är denna faktiska, av statsmakterna redan be-
slutade tredelning, som givetvis bör komma till uttryck i författningarna, och
det är därför rimligt att man i likhet med Kungl. Maj:t velat sörja för att
själva faktum, som är tänkt att inträda om några månader, redan nu får ett
stöd i kommandomålslagen.

Nu har man från utskottsmajoritetens sida förmenat, att med denna rent re-
daktionella ändring kan mycket väl anstå, tills man kommer fram till ändrin-
garna i grundlagen, och att behandlingen av luftförsvarets kommandomål myc-
ket väl kan läggas under samma expedition som marinens kommandomål, utan
att man därför skriver in detta direkt i lagen.

Ja, naturligtvis kan detta sägas, och det ha vi reservanter icke heller förne-
kat, men det är å andra sidan lika uppenbart, att det icke kan finnas någon
grundad anledning att vara rädd för att göra denna lilla ändring i avvaktan på
en redigering av grundlagsbestämmelserna, om nu en sådan över huvud be-
höves. Det säger sig nämligen självt, att har regeringen i enlighet med av riks-
dagen utfärdad fullmakt beslutat sig för en viss förläggning av luftförsvarets
kommandomål, ja då är det också naturligt, att vi måste låta detta komma till
uttryck i kommandomålslagen.

Jag anser därför, att de skäl, som utskottsmajoriteten anför, icke äro håll-
bara, ehuru jag å andra sidan mycket gärna erkänner, att frågan ju icke kan

mobilisera några större lidelser. Men då utskottsmajoriteten har ansett, att med saken bör anstå, så synes mig dock, att något starkare skäl borde ha förebegrats för utskottets ståndpunkt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den kungliga propositionen.

*Ang. ändring
av lagen om
kommando-
mål.*
(Forts.)

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman, detta torde ju vara ett ganska obetydligt, formellt ärende, men de skäl, som av konstitutionsutskottets ärade vice ordförande här framlagts, ha icke kunnat på något sätt ändra den uppfattning, som utskottets majoritet har haft i denna fråga.

Det är dock så, att i regeringsformen står fortfarande kvar uttrycket »still lands och sjöss», och skall man ändra en följdlag till denna grundlag, då bör ändring ske på en gång i ett sammanhang i båda lagarna, så mycket mer som inga som helst farhågor kunnat anföras för att det skulle uppstå praktiska olägenheter av att nu låta anstå med denna ändring. Handläggningen av kommandomålen för flygvapnet kommer ju att fungera lika bra vare sig denna lilla formella ändring i kommandomålslagen kommer att göras eller icke.

Under sådana förhållanden anser jag, herr talman, att man icke behövt kosta på detta ärende någon vidlyftig motivering. Varken reella eller formella skäl tala för bifall till det i propositionen framlagda förslaget, och jag tillåter mig därför att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Levinson**: Ehuru det, såsom redan av ett par talare framhållits, här icke gäller någon stor sak, så torde jag dock, då en viss oklarhet synes råda angående förslagens innebörd, få något utförligare än som skett i propositionen redogöra för skälen till att förslaget framlagts.

Förslaget har ju, såsom förut antytts, föranletts av statsmakternas beslut om inrättandet vid sidan av lantförsvaret eller armén och sjöförsvaret eller marinen av ett självständigt flygvapen, vilket beslut träder i kraft den 1 juli 1926.

Den ändring i nu ifrågakvarande lag, som av dem, vilka ha med lagens tillämpning att skaffa, närmast och i första hand ansetts önskvärd, är ändringen i 3 §, för övrigt den ändring, på vilken konstitutionsutskottets skäl för avstyrkande minst passa.

I denna paragraf säges det för närvarande, att »cheferna för lantförsvarets och sjöförsvarets kommandoexpeditioner hava att lämna departementschefen biträde vid kommandomålns beredning till föredragning». Vidare heter det i samma paragraf: »Vid beredning av kommandomål, som böra såväl armén som marinen, skall samarbete äga rum mellan lant- och sjöförsvarets kommandoexpeditioner.»

Denna paragraf talar således om lantförsvarets och sjöförsvarets kommandoexpeditioner. Nu ha ju statsmakterna, trots inrättandet av ett självständigt flygvapen, icke gått in för att anordna en självständig kommandoexpedition för flygvapnet, vilket i och för sig varit naturligt, utan man har bestämt, att flygvapnets ärenden av kommandomåls natur skola handläggas av den av de nuvarande båda kommandoexpeditionerna, som Kungl. Maj:t efter verkställd prövning kunde finna därtill lämplig. Sådan prövning har nu ägt rum inom försvarsdepartementet och givit vid handen, att flygvapnets kommandomål lämpligen böra handläggas i sjöförsvarets kommandoexpedition. Härav föranledas vissa jämkningar, som Kungl. Maj:t har att vidtaga, i instruktionen för sjöförsvarets kommandoexpedition. Det har härvid också ansetts praktiskt och riktigt att åt sjöförsvarets kommandoexpedition giva ett namn, som antyder dess utvidgade uppgifter, exempelvis »sjöförsvarets och flygvapnets kommandoexpedition».

Nu talas det ju i lagen endast om lantförsvarets och sjöförsvarets kommandoexpeditioner, och för att undvika denna bristande överensstämmelse har man,

Ang. ändring
av lagen om
kommando-
mål.

(Forts.)

ehuru det ju kan sägas, att det här endast är fråga om en formell ändring, i alla fall velat modifiera paragrafen i denna del. Man har så mycket hellre kunnat föreslå detta, som konstitutionsutskottets skäl, att det nuvarande uttryckssättet skulle motsvara en formulering av samma art i regeringsformen, i denna del icke torde äga giltighet. I regeringsformen talas icke på något ställe om kommandoexpeditioner, icke ens om lantförsvaret eller sjöförsvaret talas det där, utan i regeringsformen — och det är väl detta konstitutionsutskottet velat ha fram, ehuru det passar mindre för den ändring det nu är fråga om — talas endast om krigsmakten till lands och sjöss. Men därom säger 3 § i kommandomålslagen ingenting.

Förutom av detta skäl, att möjliggöra ändring av namnet på sjöförsvarets kommandoexpedition, har paragrafen också ansetts böra omformuleras av vissa andra och viktigare anledningar.

För närvarande stadgas, att i mål som röra både lant- och sjöförsvaret skall samarbete äga rum mellan båda kommandoexpeditionerna.

För att stadgandet skall bliva fullständigt, fordras ett tillägg, att samarbete givetvis även skall äga rum, då det gäller mål, som röra såväl flygvapnet som armén och marinen. Naturligtvis kan det sägas, att paragrafen utan några särskilda bestämmelser härom analogivis kommer att tydas på detta sätt. Det har emellertid framför allt ansetts önskvärt, att paragrafen ändras därhän att — då det gäller fall, och de kunna vara många, där denna procedur är skäligen onödig — gemensam beredning av dylika ärenden icke blir obligatorisk. På grund av det sätt, varpå flygvapnet rekryteras m. m., kunna nämligen dess ärenden strängt taget alltid sägas beröra förutom flygvapnet även armén och marinen. Det har av denna anledning ansetts lämpligt, att orden »armén och marinen» få utgå ur ifrågavarande paragraf. Dessa ord förekomma icke heller i regeringsformen, och utskottets skäl för avslag å Kungl. Maj:ts förslag till ändringar, nämligen att man, som i utskottets utlåtande säges, på grund av förevarande lags egenskap av följdlag till regeringsformen icke bör ändra uttrycksätt i lagen, då motsvarande ändringar icke samtidigt vidtagas beträffande regeringsformen, kan således icke göras gällande mot denna ändring.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle förevarande 3 § lyda: »Chefen för vederbörande kommandoexpedition har att lämna departementschefen biträde vid kommandomåls beredning till föredragning inför Konungen; skolande härvid erforderligt samarbete äga rum mellan kommandoexpeditionerna.» Litet var, som har erfarenhet av förhållandena inom försvarsväsendet, torde icke kunna undgå att medgiva, att den föreslagna omredigeringen av 3 § — den förnämsta av de ifrågasatta omredigeringarna — utan att träda några som helst berättigade intressen för nära, måste anses vara synnerligen välbetänt.

I samband med ändringen i 3 § föreslås vissa mindre jämkningar i 1 och 2 §§. I 2 § inskränker sig ändringen till att man, i stället för uttrycket, »hästar, som legas för arméns eller marinens behov» infört uttrycket »hästar, som legas för krigsmaktens behov». Detta har man gjort för att få denna bestämmelse att gälla även flygvapnets hästar. Det är ju klart, att denna ändring, särskilt med hänsyn till ingressen, icke är av större betydelse, men den är av praktiska skäl lämplig, och då man måste göra en ändring av lagen, har man även passat på att snygga upp denna paragraf i detta avseende.

Vad slutligen angår 1 §, så är det väl på den däri föreslagna ändringen, som konstitutionsutskottets skäl närmast skulle äga tillämpning. Där förekommer, som förut antytts, för närvarande uttrycket »krigsmakten till lands och sjöss». Dessa ord förekomma ock i några paragrafer i regeringsformen. Kungl. Maj:t har i sin proposition hänvisat till en av dem. Men då Kungl. Maj:ts förslag nu endast innebär, att uttrycket skulle förkortas från »krigsmakten till lands och sjöss» till »krigsmakten», och hinder väl icke torde förefunnits att använda

detta uttryckssätt redan då lagen ursprungligen tillskapades — ordet »krigsmakten» måste ju givetvis innebära både armén och marinen — har Kungl. Maj:t icke heller ansett hinder ur synpunkten av sambandet med regeringsformen möta att nu genomföra denna ändring, för att man skulle slippa behöva röra härvid i annat sammanhang.

*Äng. ändring
av lagen om
kommando-
mål.*

(Forts.)

På grund av vad jag här anfört, hemställer jag till kammaren, huruvida icke det lämplighets-skäl, som konstitutionsutskottet åberopat mot de av regeringen föreslagna ändringarna, särskilt beträffande 3 § men även i övrigt, är betydligt underlägset de skäl, som föranlett den kungl. propositionens framläggande.

Herr Forssell: Herr talman, mina damer och herrar! Det var en passus i herr statsrådets anförande, som uppkallade mig. Herr statsrådet yttrade nämligen inledningsvis, att statsrådet ville för kammaren utförligare, än som skett i den kungl. propositionen, framlägga skälen för Kungl. Maj:t ställningstagande i förevarande avseende. Jag måste nu säga, att det nog icke behöver vara svårt för en regeringsmedlem, föreställer jag mig, att utförligare, än som skett i den kungl. propositionen, framlägga ett resonemang till stöd för den ståndpunkt, man omfattar, ty den kungl. propositionen kan med skäl kallas ganska knapphändig. Jag har velat påpeka denna sida av herr statsrådets argumentation, därför att det icke är en tillfällighet, utan helt enkelt ett utslag av ett system eller en regim att för riksdagen framlägga propositioner med den mest knapphändiga och torftiga motivering och, sedan utskottsbehandlingen av propositionen är förbi, lägga fram nya handlingar och synpunkter, som icke varit föremål för behandling i utskottet. Detta nya material hade rätteligen bort framläggas i propositionen, så att utskottet vederbörligen fått dryfta dem.

Nu skola herrarna taga ställning till en proposition, för vilken man anfört skäl, som varken utskottet eller kammarens ledamöter tidigare tagit del av. Redan denna omständighet synes innebära ett memento för kammaren att inte utan vidare falla undan för denna metod utan genom ett bifall till utskottsmajoritetens förslag understryka, att när en kungl. proposition kommer fram, skall den vara utrustad med den nödiga argumenteringen, som skall utskottsgranskas. Detta är visserligen en formell synpunkt, men ur riksdagens arbets-synpunkt en viktig omständighet, som här är att beakta.

Vad själva sakfrågan beträffar förutsätter Kungl. Maj:t själv, att en grundlagsändring måste ske, och då är det rimligt att sammanhålla dessa båda frågor: grundlagsändringen och ändringen av denna lag.

Med stöd av vad jag här anfört, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställen.

Herr Sävström: Endast ett par ord med anledning av den siste ärade talarens anförande.

Jag tror nu icke, att varken konstitutionsutskottets eller riksdagens ledamöter skulle känt sig mera imponerade, om det hade varit en tre, fyra sidor längre motivering för de ändringar, som det här är fråga om. Man har nu av det sätt, varpå man gått emot den kungl. propositionen, som innefattar åtgärder, som Kungl. Maj:t anser erforderliga för att reglera förhållandena på detta område, närmast fått det intrycket, att det kanske hade gått bättre, om man i utskottet varit i en annan sinnesstämning, då propositionen behandlades. Man får, som sagt, närmast det intrycket, om man ser på behandlingen av detta ärende.

För min del tycker jag, att det hade varit mycket bättre, om konstitutionsutskottet hade bifallit den kungl. propositionen. Man behöver sannerligen inte vara rädd för de ändringar i grundlagen — det skulle ju endast bli ett par ord — som närmast skulle följa av ett bifall till denna proposition.

Ang. ändring
av lagen om
kommando-
mål.

Med dessa ord, herr talman ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

(Forts.)

Herr Bäckström: Jag nödgas begära ordet i anledning av den siste ärade talarens yttrande, då han ville göra troligt, till och med påstå att två, tre sidors tryck i propositionen skulle betyda föga, när det gäller att fatta ståndpunkt till det föreliggande spörsmålet. För mig, och jag tror för samtliga, som sitta i utskottet, står det klart, att det, när det gäller en sådan här speciell detaljfråga, är synnerligen viktigt, att frågan klart belyses från sakkunnigt håll, såsom nu har skett genom herr statsrådets yttrande. Inom utskottet har det icke beträffande denna sak förelegat några ytterligare detaljer, än som framgå av den kungl. propositionen, och jag vågar påstå att alla, även de som nu här gå med på den föreslagna ändringen, erfara en känsla av osäkerhet och ovisshet, då de upplysningar, som voro behöfliga för sakens bedömande, tydligen icke förelågo, då ärendet förelades utskottet.

Både vice ordföranden i utskottet och den siste ärade talaren framhöllo, att vi icke böra vara rädda för att bifalla den här lilla ändringen, fastän vi icke samtidigt göra motsvarande ändring i själva grundlagen. Ja, det behöver inte precis vara någon rädsla, men varför gå in för en sådan ordning, när ändringen varken sakligt eller praktiskt är trängande. Det är ju här av alla erkänt, att det hela endast innebär en formell ändring, och jag antar att herr försvarsministern kan klara upp de hithörande ärendena, tills en ändring kan ske både i grundlagen och i ifrågavarande följdlag.

Med dessa ord ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag skall endast be att få citera, vad vederbörande, herr statsrådet själv, säger i propositionen: »I detta sammanhang anser jag mig böra framhålla, att jämväl en mindre jämkning i avfattningen av § 15 i regeringsformen synes motiverad. Denna jämkning torde emellertid icke behöva genomföras förrän i samband med andra ändringar i regeringsformen.» Det förefaller mig, som om här skulle komma till synes ett för riksdagen hittills okänt betraktelsesätt av förhållandet mellan regeringsform och följdlagar av regeringsformen. Det synes, som om den gamla uppfattningen borde upprätthållas att icke vid sidan av grundlagen, även om det gäller en småsak som denna, genomföras sådana ändringar, som dock, såsom herr statsrådet vidgick, beröra regeringsformen; utan att jämväl grundlagens bestämmelser undergå motsvarande ändring. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr statsrådet Levinson: Jag måtte inte ha lyckats göra mig förstådd i mitt första anförande att döma av vissa av de anföranden, som följt efter mitt. Jag sade, att det är i första paragrafen en ändring föreslås, som möjligen skulle kunna sägas äga samband med regeringsformen. I denna paragraf skulle man nämligen ändra orden »krigsmakten till lands och sjöss» till »krigsmakten». Jag kan icke finna, att det är något inkonstitutionellt att utbyta ett uttryck mot ett annat, som även det, trots lydelsen av motsvarande stadgande i regeringsformen, skulle kunnat användas redan vid lagens ursprungliga tillkomst. De ändringar, som föreslås beträffande 2 och 3 §§, kunna emellertid, jag vidhåller det, på intet sätt möta något hinder av detta slag, ty några däremot korresponderande bestämmelser finnas icke i regeringsformen. »Armén och marinen» förekomma icke där, »lantförsvarets och sjöförsvarets kommandoexpeditioner» förekomma icke där. Jag kan då icke förstå, hur man kunnat tolka departementschefens uttalande angående en senare ändring av § 15 regeringsformen såsom sammanhängande med 2 och 3 §§ i lagen om kommandomål. Det avser i själva verket uteslutande sambandet med 1 § i denna lag, och att

ändringen även i 1 § nu medtagits har föranletts av det praktiska skälet, att man därigenom skulle slippa att åter ändra lagen vid en senare riksdag. Vad åter beträffar regeringsformen förutsattes i propositionen, att en jämkning däri framdeles bör komma till stånd i samma riktning som den nu föreslagna ändringen i 1 § i lagen om kommandomål.

Jag sökte vidare i mitt anförande framhålla, att det icke är uteslutande formella skäl, som motivera jämkningen i avfattningen av 3 § i lagen om kommandomål. Jag beklagar, att propositionen icke blivit så utförlig, som kanske kunde varit önskligt. Jag vill icke bestrida, att felet delvis är mitt eget. Men jag kan icke förstå, att detta skall behöva föranleda till, att man nu åstadkommer förhållanden, som icke äro önskvärda för arbetet å kommandoexpeditionerna.

Herr Fast: Herr talman! Med anledning av det anförande, som hölls av herr Forssell, vill jag säga att det är rätt egendomliga konsekvenser han drar av sitt resonemang. De upplysningar angående detta ärende, som man påstått sig tidigare hava saknat men vilka nu med fullständig klarhet givits från statsrådsbänken, synas mig åtminstone böra leda till ett resultat alldeles motsatt det, som herr Forssell kom till. Då man nu fått de nödiga upplysningarna, så finns det, synes det mig, fullgoda sakliga skäl att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill också framhålla, att man i utskottet icke så förfärligt hastigt gått förbi denna kungl. proposition, utan man har gått rätt vidlyftigt in på detta område. För övrigt är det sannerligen inte utskottet främmande att inskaffa kompletterande utredning, då utskottet anser sig ha behov därav i något ärende. Detta framgår ju med all önskvärd tydlighet av behandlingen av nästa punkt på föredragningslistan, där utskottet ingalunda ansett sig böra avstå från att inskaffa ytterligare upplysningar. Jag vill tillägga, att det kan finnas vissa saker, som äro ganska självklara, så att Kungl. Maj:t anser det icke vara av nöden att ödsla för mycket tryck och papper därpå. Detta, som här föreslås, är ju ingenting annat än rena konsekvenser av försvarsbeslutet. Under sådana omständigheter har det inte förefunnits någon anledning för Kungl. Maj:t att ingå på någon vidlyftigare motivering av ärendet. Jag anser, att vad som av herr Forssell anfördes såsom skäl för avslag snarare utgör ett starkt skäl för bifall till den kungl. propositionen, och jag hemställer, herr talman, om bifall till densamma.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet Hansson: Herr talman! Den lilla anspelning, som gjordes av herr Bäckström angående möjligheten att reda sig utan denna ändring i lagen, ger mig anledning att göra ett par påpekanden. I första kammaren gjorde sig en ledamot av konstitutionsutskottet skyldig till det misstaget, att han framställde saken så, som om man redan nu tillämpade en ny ordning beträffande handläggningen av flygväsendets kommandomål och att man väl därför även i fortsättningen kunde fortgå därmed även utan någon ändring i lagen om kommandomål. Saken är emellertid den, att ett *självständigt* flygvapen upprättas först från och med den 1 juli i år. Hittills ha sålunda de kommandomål som röra flygvapnet måst handläggas, för arméns flygväsende på lantförsvarets kommandoexpedition och för marinens flygväsende på sjöförsvarets kommandoexpedition. Det är från och med den 1 juli som man tänkt sig en koncentration av flygvapnets kommandomål till sjöförsvarets kommandoexpedition, och det är just när nyordningen inträder, som det är angeläget att ha en lag om kommandomål, som stämmer överens med den nya ordningen. Det är klart, att man måste försöka reda sig, även om lagarna inte rimma riktigt med vad som avsetts genom försvarsbeslutet. Men det kanske är av vikt att påpeka, att kommandomålets handlägg-

*Ang. ändring
av lagen om
kommando-
mål.*
(Forts.)

Ang. ändring
av lagen om
kommando-
mål.
(Forts.)

ning är en fortlöpande kedja av handläggningar. Det är inte så, att det någon gång i veckan sker en överläggning i kommandomål. Det sker varenda dag. Varenda dag ha kommandocheferna sina föredragningar, och allt det praktiska arbetet ute i armén och marinen och flygvapnet beror av den snabba handläggningen av dessa mål. Det är många myndigheter, som beröras av denna handläggning, och det kan inte vara nyttigt för ett praktiskt gott arbete att ha en lag, som i sina uttryckssätt inte korresponderar med verkligheten. Ur rent praktiska synpunkter är det av stor betydelse, att man i detta fall får överensstämmelse mellan lagens uttryckssätt och vad som i själva verket äger rum. De formella betänkligheterna synas mig hava blivit så pass grundligt skärskådade här, att jag icke har någon anledning att ingå på dem. Jag kan inte tro annat, än att kammaren skall finna, att de rent praktiska skälen så oerhört väga över de formella synpunkterna, att kammaren bör bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! De synpunkter, som framlagts av herr statsrådet Levinson, torde hava föranlett, att åtminstone en del av dem, som tänkt rösta för utskottets förslag, nu stå tveksamma. Och det framgår av utskottets betänkande, att dessa synpunkter icke ha prövats av utskottet. Vore det inte därför riktigtast att återremittera ärendet till utskottet, så att utskottet kunde taga frågan under förnyad omprövning och därvid även upptaga till behandling vad vi nu hört yttras från regeringsbanken. Jag vågar därför, herr talman, yrka, att ärendet återremitteras till konstitutionsutskottet.

Herr **Röing**: Herr talman! Jag är förekommen av den siste ärade talaren. Jag blev något överraskad av herr Forssells yttrande, i vilket jag tyckte mig finna ett visst klander mot regeringen för den något kortfattade motiveringen i den föreliggande kungl. propositionen. Det må vara sant, att denna motivering är kortfattad. Men jag förmodar, att konstitutionsutskottet likaväl som bevillningsutskottet, när något liknande händer, alltid vänder sig till vederbörande departementschef för att få alla de kompletterande upplysningar, varav utskottet kan vara i behov, innan utskottet slutbehandlar ärendet och avgiver sitt betänkande. Under alla de år jag varit ordförande i bevillningsutskottet har jag alltid, det må ha varit en högerregering eller en vänsterregering som suttit vid styret, sökt intimt och lojalt samarbeta med den sittande regeringen och under hand infordra alla de kompletterande uppgifter, varav utskottet kunnat vara i behov, innan utskottet gått att fatta definitiv ståndpunkt till en fråga. Hade konstitutionsutskottet handlat på detta sätt, skulle regeringen självfallet beredvilligt ha lämnat de upplysningar, som kammaren nu fått av statsrådet Levinson, och konstitutionsutskottet skulle då blivit satt i tillfälle att överväga de synpunkter, som nu framförts från statsrådsbanken.

Jag tillåter mig, herr talman, att ansluta mig till det av herr förste vice talmannen framställda yrkandet.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Det lär ju vara vanligt, att man inte alltför starkt motsätter sig ett återremissyrkande, men kan det vara skäl, att ett sådant yrkande här bifalles, då frågan redan, enligt vad som meddelats mig, avgjorts i första kammaren i enlighet med utskottets hemställan. Jag vill även påpeka, att vad herr statsrådet Levinson yttrade om 2 och 3 §§ icke på något sätt rubbar vad som från min sida framställdes med avseende på 1 § och om vilken paragraf herr justitieministern själv säger, att den har sådant samband med § 15 regeringsformen, att även denna grundlagsparagraf bör ändras.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Engberg: Herr talman! Jag vill säga, att vad som passerat i denna fråga har kastat ett blixtljus över de motiv, som inspirerat en utskottsmajoritet till att utan vidare fälla en kungl. proposition. Nu har första kammaren redan gått på utskottsmajoritetens förslag, och av det skälet kunna vi ju icke här gå på återremissyrkandet. Men det förefaller mig, som om andra kammaren gjorde en god gärning, om den genom att bifalla den kungl. propositionen underströke, att ett utlåtande från konstitutionsutskottet, som vilar på så lösa grunder som detta, vill kammaren inte vara med om.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Bäckström: Herr talman! Jag nödgas be att få säga ytterligare några ord.

Herr försvarsministern upplyste, att i förstakammardebatten en ledamot av konstitutionsutskottet gjort sig skyldig till ett misstag i fråga om innebörden av det föreliggande ärendet. Ja, vad visar detta? Jo, det visar mer än tydligt, att det här brustit i fråga om behövliga upplysningar i kungl. propositionen. Nyss gav herr Röing oss i konstitutionsutskottet en lektion om att vi, därest vi känt oss tveksamma, kunde vänt oss till regeringen för att få ytterligare upplysningar och utredningar. Ja, i konstitutionsutskottet få vi sannerligen anlita den vägen så flitigt, att jag tror, att regeringen helst ser, att den inte får mera besvär av utskottet, än som hittills varit vanligt. Utskottets vice ordförande yttrade också nyss, att vad som kommit fram i debatten kastat ett bjärt ljus över de lösa grunder, på vilka konstitutionsutskottet fotat sitt avslagsyrkande. Ja, på sätt och vis är ju detta sant, men inte förstår jag, varför just utskottets vice ordförande har anledning att på sätt som han gjorde understryka detta och framställa det som ett skäl för, att kammaren går emot utskottet. Ty det är ju inte utskottets eller utskottets ledamöter, som brustit i avseende på frågans utredning om icke herr Engberg, som tyckes haft vetskap om åtskilligt; och efter vad som nu klarlagts, får man väl säga, att vi väl kunde fått i propositionen, inte av herr Sävström omtalade tre sidor men en halv sida med de upplysningar, som här lämnats från statsrådsbänken. Hela saken skulle då hava klarlagts på ett bättre sätt.

Då första kammaren redan beslutat i enlighet med utskottets förslag, så är det väl ganska naturligt, att också denna kammare fattar enahanda beslut. Ty det är ju, såsom jag redan sagt, ingen överhängande fara förenad med att frågan får anstå till ett annat år.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet Hansson: Herr talman! Att här framställts anspråk på ytterligare utredning i frågan från Kungl. Maj:ts sida, är kanske mindre att säga om. Men när man begär, att regeringen skall undervisa konstitutionsutskottet om vad våra nuvarande lagar innehålla, så tycker jag, att anspråken gå för långt. Konstitutionsutskottet bör veta, att våra nuvarande lagar innehålla stadganden, som nödvändiggöra en handläggning av frågor rörande arméns flygväsende å lantförsvarets kommandoexpedition och av frågor rörande marinens flygväsende å sjöförsvarets kommandoexpedition. Att regeringen skulle behöva tala om för konstitutionsutskottet, att vi i det avseendet ha att tillämpa gällande lagar, hade jag inte trott.

Herr förste vice talmannen Hamilton: Herr talman! Då första kammaren redan fattat sitt beslut i frågan, tjänar en återremiss ingenting till, då den

*Ang. ändring
av lagen om
kommando-
mål.
(Forts.)*

Ang. ändring
av lagen om
kommando-
mål.
(Forts.)

endast skulle medföra, att ärendet kommer tillbaka med hemställan till kammaren att fatta beslut. Jag måste därför återtaga mitt yrkande om återremiss och vill blott uttala ett beklagande av, att konstitutionsutskottet icke skänkt denna fråga den grundliga behandling, som man har rätt att vänta av ett sådant utskott som konstitutionsutskottet.

Herr Röing: Herr talman! Jag hade icke kännedom om första kammarens beslut, då jag instämde i herr förste vice talmannens yrkande. Jag ber följaktligen få återtaga mitt förra yrkande och yrkar i stället bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 8.

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.

Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsdepartementen jämte sex i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 12, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

om statsdepartementen.

Härigenom förordnas, att statsdepartementen skola vara nio och hava följande huvudsakliga verksamhetsområden, nämligen:

utrikesdepartementet: utrikes ärenden;

justitiedepartementet: lagärenden och justitieförvaltningen samt kyrkoärenden;

försvarsdepartementet: försvarsväsendet;

socialdepartementet: ärenden av social natur, så ock ärenden rörande den inre civila förvaltningen samt allmän hälso- och sjukvård;

kommunikationsdepartementet: ärenden röranden samfärdselanstalter och allmänna arbeten;

finansdepartementet: finansförvaltningen och skatteväsendet;

undervisningsdepartementet: ärenden rörande undervisning, vetenskap och konst;

jordbruksdepartementet: ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar; samt

handelsdepartementet: ärenden rörande handel, industri och sjöfart.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1926, från och med vilken dag lagen den 19 juni 1919 (nr 340) om statsdepartementen skall upphöra att gälla.

I samband med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 99 av herr *Karl Johan Ekman*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i bestämmelserna rörande statsdepartementen:

att i stället för handels- och ecklesiastikdepartementen inrättades ett kyrkodepartement och ett undervisningsdepartement;

att till kyrkodepartementet överfördes från justitiedepartementet alla kyrkolagsärenden samt från ecklesiastikdepartementet alla därstädes nu handlagda ärenden med undantag av ärenden rörande undervisningsväsendet;

att till undervisningsdepartementet hänvisades alla i ecklesiastikdepartementet nu handlagda ärenden rörande undervisningsväsendet; samt

att de ärenden, som nu handlades i handelsdepartementet, överflyttades till det eller de andra statsdepartement, dit de närmast kunde anses höra; och

nr 100 av herr *Julin*, vari hemställt, att riksdagen måtte vid godkännande av Kungl. Maj:ts förslag till lag om statsdepartementen ändra benämningen kommunikationsdepartementet till trafikdepartementet; samt

inom andra kammaren:

nr 141 av herr *Lindgren*, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa ny utredning och för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna kunde föranleda, om sådan ändring i lagen om statsdepartementen, att dessas antal måtte minskas och därvid särskilt tillses, huruvida ej, i samband med utsträckt överflyttande till verkens avgörande av vissa nuvarande regeringsärenden, handelsdepartementet kunde med annat förenas eller indragas;

nr 207 av herr *Grapenson*, vari hemställt, att riksdagen, därest Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsdepartementen bleve bifallen, ville besluta, att lagen skulle hava följande lydelse:

Lag om statsdepartementen.

Häri genom förordnas — — — utrikes ärenden;

Justitie- och ecklesiastikdepartementet: lagärenden och justitieförvaltningen samt kyrkoärenden — — — industri och sjöfart.

Denna lag — — — upphöra att gälla;

nr 217 av herr *Forssell*, vari hemställt, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 12 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att förnyad utredning angående ärendenas fördelning mellan statsdepartementen jämte därå grundade förslag måtte föreläggas 1927 års riksdag; och

nr 248 av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 12 i vad den anginge kyrkoärendenas överflyttande från ecklesiastik- till justitiedepartementet.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, med avslag å förevarande proposition, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en fullständigare och mera ingående utredning rörande ändrad departementsindelning, med beaktande av frågan, huruvida antalet departement kunde genom sammanslagning minskas;

2) att

a) motionen I: 99,

b) motionen II: 141,

c) motionen II: 207,

Andra kammarens protokoll 1926. Nr 16.

*Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

- d) motionen II:217 och
e) motionen II:248
måtte anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt; samt
3) att motionen I:100 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade:

dels ett särskilt yttrande av herr *Reuterskiöld* beträffande utskottets motivering,

dels ock reservationer:

av herrar *Engberg*, *Strömberg*, *Thulin*, *Gustaf W. Hansson*, *Sävström*, *Vennerström*, *Borg* och *Fast*, som ansett, att utskottet bort hemställa

1) att riksdagen i anledning av förevarande proposition och med bifall till motionen II:207 samt med avslag å motionerna I:99, I:100 och II:248 måtte antaga följande

Förslag

till

Lag

om statsdepartementen.

Häri genom förordnas, att statsdepartementen skola vara nio och hava följande huvudsakliga verksamhetsområden, nämligen:

utrikesdepartementet: utrikes ärenden;

justitie- och ecklesiastikdepartementet: lagärenden och justitieförvaltningen samt kyrkoärenden;

försvarsdepartementet: försvarsväsendet;

socialdepartementet: ärenden av social natur, så ock ärenden rörande den inre civila förvaltningen samt allmän hälso- och sjukvård;

kommunikationsdepartementet: ärenden rörande samfärdselanstalter och allmänna arbeten;

finansdepartementet: finansförvaltningen och skatteväsendet;

undervisningsdepartementet: ärenden rörande undervisning, vetenskap och konst;

jordbruksdepartementet: ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar; samt

handelsdepartementet: ärenden rörande handel, industri och sjöfart.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1926, från och med vilken dag lagen den 19 juni 1919 (nr 340) om statsdepartementen skall upphöra att gälla; samt

2) att motionerna II:141 och II:217 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

av herr *Leander*, i vad avsåge försvarsdepartementet; samt

av herr *Hansson* i Bäck.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Engberg**: Herr talman, mina herrar! Det utskottsutlåtande, till vilket kammaren nu går att taga ställning, är ju ganska omfattande. Som herrarna känna föreligger här dels ett förslag från regeringens sida i gestalten av en proposition om överflyttning av en byrå från ecklesiastikdepartementet

till justitiedepartementet, dels också 6 stycken motioner, som i anledning av den kungl. propositionen hava gjort hemställanden i olika avseenden.

Jag ber då, herr talman, att först få fästa uppmärksamheten vid en liten egendomlighet. Konstitutionsutskottets majoritet har efter prövning av ärendet kommit fram till en kläm, i vilken det anhålles om vidare och fortsatt utredning *icke* av de spörsmål, som äro upptagna i den kungl. propositionen, utan av de spörsmål, som äro framförda *motionsledes* i anledning av denna proposition. Detta förhållande mellan utskottets utlåtande och den kläm, till vilken utskottet kommit, är enligt min uppfattning så mycket mera anmärkningsvärt, som den röda tråden i konstitutionsutskottets utlåtande är en klagan över bristande utredning i de stycken, som propositionen omfattar, och en underförstådd anhållan att få en ytterligare utredning, innan man kan gå fram med ett definitivt omdöme. Man hade verkligen efter ett utlåtande av sådan karaktär, haft rätt att förvänta, att den slutsats, till vilken utskottet kommit, åtminstone skulle ha speglat denna uppfattning, att det vore behov av ytterligare utredning beträffande det av *Kungl. Maj:t* framförda spörsmålet, men, mina herrar, i stället finner man, att utskottet tar sikte på en helt annan sak, nämligen att anhålla om utredning av sådant, som framförts genom motionerna men icke i propositionen.

Vad är det då för fruktansvärd omvälvning som här föreslagits från regeringens sida? Jo, endast och allenast, att man måtte ifrån ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementet flytta kyrkobyrån med dess nuvarande personal för att åstadkomma en nödig lättnad av ecklesiastikdepartementets redan alltför ofantliga arbetsböda. Även på utskottsmajoritetens sida ger man i sitt betänkande klart uttryck åt detta, att ecklesiastikdepartementet är för belastat med arbete och att det där blir svårigheter för departementsledningen att sammanhålla det hela. Men icke förty anser man, att det inte ens behövs en utredning om överflyttning från ecklesiastikdepartementet av denna kyrkobyrå, som har ett ganska lösligt, för att icke säga intet sammanhang alls med de ärenden, som departementet har att i övrigt befatta sig med.

Det är, som vi reserveranter framhållit, icke något nytt ärende, som är underställt riksdagens prövning. Redan 1885 fattade denna kammare enhälligt utan votering ett beslut att bifalla det årets konstitutionsutskotts hemställan i anledning av S. A. Hedins motion att man till lättande av ecklesiastikdepartementets arbetsböda måtte flytta kyrkoärendena över till justitiedepartementet och samtidigt då också åstadkomma ett renodlat undervisningsdepartement. Ja, mina herrar, om detta gällde år 1885, så gällde det i ännu högre grad, när ärendet sedan prövades av den stora departementalkommittén, som i sitt år 1912 avgivna betänkande underströk konstitutionsutskottets och andra kammarrens uppfattning ifrån 1885 och med all styrka framhöll, att det endast skulle vara till fromma för ecklesiastikdepartementets väsentliga uppgift som ett undervisningsdepartement, att det befriades från den arbetsböda, som kyrkobyrån där medförde. Även departementalkommittén pekade såsom den naturliga förläggningsplatsen på justitiedepartementet.

Skälen för att taga sikte på justitiedepartementet, ja, de ligga ju i öppen dag. Ty, mina herrar, om vi utesluta möjligheten ur diskussionen att än så länge tala om inrättandet av ett särskilt kyrkodepartement, till vilket annat departement önskar man då förlägga kyrkoärendena? Jag förmodar, att ingen vill föreslå handelsdepartementet eller kommunikationsdepartementet eller finansdepartementet. Jag förmodar av samma skäl, att ingen anser, att de höra samman med polisärendena och böra läggas under socialdepartementet, eller att de utgöra utrikespolitik och böra höra hemma i utrikesdepartementet. Jag tror, såsom jag redan sagt, inte heller, att det skulle falla någon in av konstitutionsutskottsmajoritetens män — ehuru jag personligen såsom anhän-

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

gare av en restlöst *förverkligad* statskyrka möjligen skulle kunna reflektera på det — att peka på utvägen med inrättandet av ett särskilt kyrkodepartement, ett uppslag som förmodligen dock så förfärrar min högt ärade vän herr Pehrsson på göteborgsbänken, att han redan i den omständigheten, att jag kunde ge uttryck åt det, skulle se en fullgiltig anledning att gå emot en sådan tanke. Emellertid är det uppenbart, att det enda departement av de existerande departementen som rimligtvis kan komma i fråga är justitiedepartementet. Redan förut ligga i justitiedepartementet kyrkolagsärendena. De äro grundläggande, kan man säga, för kyrkoärendena i allmänhet. De ligga där på lagbyrån i justitiedepartementet och få där sin sakkunniga behandling. Departementalkommittén — det vill jag särskilt erinra konstitutionsutskottsmajoritetens ledamöter om — verkställde en utredning, hur det ställer sig med herrar ecklesiastikministrar under ett femtiotal av år. Utredningen gav vid handen, att under femtio år hade icke en enda ecklesiastikminister suttit, som haft prästerlig utbildning. Det har varit lärare av olika valörer, grader och kulörer, och det har varit en godsägare, en arkitekt o. s. v. Jag måste därför i likhet med departementalkommittén ställa den frågan: finns det ur *kyrkans* synpunkter någon som helst anledning befara, att dessa ärenden skola handläggas med mindre sakkunskap utav en juridiskt bildad ämbetsman, som justitieministern väl undantagslöst i vår historia varit, än de skola handläggas av en man i lärareställning eller annan ställning, en man, som ofta mera av politiska skäl placeras på posten såsom ecklesiastikminister? Jag tror inte, att jag kan bli jävad, om jag vågar göra det antagandet, att ur kyrkans synpunkter det borde kännas tryggare att ha samtliga kyrkoärenden förvaltade och handlagda av en justitieminister, med dennes utrustning på det juridiska området, än av vederbörande ecklesiastikminister; detta naturligtvis sagt utan att vilja på något sätt underkänna någon som helst ecklesiastikministers kompetens på hithörande områden.

Emellertid, herr talman, har man nu som enda skäl kunnat anföra, att här skulle uppstå för justitiedepartementet en orimligt ökad arbetsbörda. Man har erkänt, att byrån inte kan vara kvar i ecklesiastikdepartementet utan att förtynga dettas arbete. Man har varit nödgad att erkänna det, så mycket mer som hela undervisningsväsendets snabba utveckling ju har medfört för detta departement en så stegrad arbetsbörda, att möjligheten att samtidigt behärska kyrkobyrån glider så att säga ur händerna på vederbörande departementledning. Skulle det då bli en alltför stor arbetsbörda för justitiedepartementet? Vilka beröras av överflyttningen? Ja, det blir statsrådet självt, och det blir hans statssekreterare, som på samma gång är expediteschef, och man kan kanske också nämna registratören, men i övrigt skulle byrån överflyttas med sin personal, och någon ökad arbetsbörda kan där icke komma i fråga.

Vad säger nu konstitutionsutskottet? Jo, man räknar där upp antalet ärenden som behandlats i justitiedepartementet, skakar på huvudet och tycker att siffrorna se höga ut, men man verkställer aldrig en närmare undersökning av vad som döljer sig bakom siffrorna. Ty blotta antalet ärenden är ju icke en riktig måttstock för ett departements verkliga arbetsbörda. Man får också undersöka ärendenas beskaffenhet. I justitiedepartementet finns det stora ärenden blandade med små ärenden. Till de senare räkna vi raden av namn-ärenden, vidare sådana som gälla förvärvande av svensk medborgarrätt o. d., vidare giftermålsdispenser, som ju meddelas i justitiedepartementet, samt och synnerligen ärenden som man brukar beteckna som blankettärenden och som vid ett överslag visat sig utgöra ungefär $\frac{2}{3}$ av justitiedepartementets löpande ärenden. Lägg nu vidare märke till, att alla lagärenden äro lagda på lagbyrån i justitiedepartementet. Det kan därför inte bli fråga om, att statssekreteraren-expediteschefen beröras av dessa. Det kan inte heller bli fråga om detta

ur en annan synpunkt, den redan nämnda, att kyrkolagsärendena redan ligga på justitiedepartementets lagbyrå. Men man får vidare komma ihåg, att statssekreteraren-expeditionschefen i justitiedepartementet genom att vara befriad från handläggning av lagärenden intager en särställning gent emot sina kolleger i övriga departement. Detta medför också för honom en större möjlighet till att ha någon fritid. I förhållande till kollegerna inom övriga departement har han faktiskt en mindre arbetsbörda. Det är därför ganska uppenbart, att det är en oerhörd överdrift från utskottsmajoritetens sida, när den här anser, att genom överflyttning av dessa ärenden det skulle bli alltför betungande för vederbörande.

Så kommer frågan om statsrådet. Ja, mina herrar, det förefaller mig uppriktigt sagt vara en ganska delikat affär, på vilken konstitutionsutskottet där givit sig in. Som allmän regel tror jag vi här i riksdagen pläga uppställa, att i allt vad som gäller vårt inre arbete och ärendefördelning, initiativet rimligtvis skall ligga i riksdagens egna händer, med andra ord, att riksdagen är suverän, praktiskt taget, över hur den själv vill ordna sitt inre arbete. Vi hålla på den rätten, den är riktig, den är naturlig. Jag tycker verkligen, mina herrar, att vi skola också unna regeringen samma rätt. Den bör ju bäst själv känna var skon klämmer. Den borde bäst kunna själv överblicka sitt eget arbetes inre organisation. Den bör därför också bäst vara skickad att framlägga förslag till reformer i sådana syften, som här kunna befinnas påkallade. Jag tycker därför, att det från konstitutionsutskottsmajoritetens sida är att i onödan hysa bekymmer å justitieministerns vägnar, när man här börjar med att med omtanke om den, som själv föreslagit överflyttningen, vägra att denna överflyttning må komma till stånd.

Ja, herr talman, det är en mycket sällsam omtanke detta, men den bör kanske ses i ljuset av den nya teori, som konstitutionsutskottet i samma andetag gör upp beträffande justitieministerns ställning i landet. Det får man nämligen veta i konstitutionsutskottets utlåtande, att justitieministern skall inte bara vara chef för det egna departementets löpande arbete, han skall, som det heter, överblicka och sammanhålla det vittomfattande lagstiftningsarbetet i det hela. Jag vet nu inte, vilken Goliat föresvävat konstitutionsutskottsmajoritetens fantasi, men jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet därpå, att här har redan, såsom departementalkommittén i sitt betänkande närmare redogör för, överförts ärenden av civillags natur till det ena departementet efter det andra efter den principen, att varje departement får handlägga sådana civillagsärenden, som ligga inom departementets naturliga arbetsfär. Detta har, såsom departementalkommittén utvecklar i sitt betänkande, åstadkommit en naturlig avlastning och avsöndring på detta område. Den teori, utskottet i en hastig vändning sniekrat ihop om en justitieministers ställning såsom sammanhållande och överblickande på hela området, på andra områden också än justitiedepartementets eget, är en teori, som sannerligen inte håller. Den är övergiven i praxis och är orimlig helt enkelt att upprätthålla. Men naturligtvis tjänar den en uppgift i konstitutionsutskottets betänkande, ty utan även detta lilla skröpliga halmstrå, som användes såsom en stöttepinne för den egendomliga slutkläm, till vilken utskottet kommit, skulle det vara ganska skralt beställt med t. o. m. den formella möjligheten för utskottsmajoriteten att anföra något som helst skäl för sin ståndpunkt.

Men jag går till frågans andra del, som har intresserat konstitutionsutskottet så mycket mer, där det utvecklar sin uppfattning med avseende å motionerna. Här förnimmes genast en mycket större välvilja. Här är man genast beredd att gå till mötes, och även här är man från början på det klara med vissa saker. Man var i den första delen av utlåtandet på det klara med, att överflyttande av en byrå med dess personal ifrån det ena departementet till det

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

andra åstadkommer en orimlig förtyngning av justitiedepartementets arbetsbörda. Men när det gäller att låta ett helt departement flytta in i ett annat, då ser konstitutionsutskottet förtröstansfullt framtiden till mötes, det har inga som helst betänkligheter mot en sådan åtgärd utan ger där ett välvilligt instämmande åt den motion, som framförts av herr Lindgren i Dingelvik och som tar sikte på handelsdepartementets utplånande som självständigt departement och sammangjutning med något annat departement.

Ja, mina herrar, det är ganska intressant att se högern inom konstitutionsutskottet gå på denna linje. Jag studerade med uppmärksamhet på sin tid herr Lindmans anförande i Linköping om högern och näringslivet. Jag fann där såsom den röda tråden i framställningen den tesen, att högerpartiet till skillnad från alla andra partier slagit vakt om näringslivets intressen, jordbrukets naturligtvis, men även handelns intressen och överhuvud taget allt det där som var inbegripet under begreppet »näringar». Man hade verkligen, herr talman, förväntat, att ett parti med detta glödande intresse för näringslivet, dess självständighet, dess utveckling, dess främjande och gynnande också skulle haft ett öppet sinne för att markera detta, på samma sätt som man gjorde vid sekelskiftet beträffande jordbruket, nämligen att låta handelns och industriens ärenden ha en förespråkare vid Kongungens rådsbord. Jag hör nu herr Lithander begära ordet, och han är vittnesgill för näringslivet. Trots honom och trots hans kommittenter inom högern, så har jag emellertid den bestämda uppfattningen, att det skulle se ganska underligt ut, att vi just nu, när vi avvisade denna tanke 1924, skulle 1926 vara färdiga att taga upp den. Vad har inträffat, herr talman, sedan 1924? Ja, såvitt jag vet har inträffat, att vår utrikeshandel — och det tror jag kan vittnas av dess egna målsmän här i andra kammaren — företett en uppgång och ökning på den stora handelsmarknaden i öster. Enligt vittnesbörd av herr Nylander. Exportföreningens verkställande direktör, är det en sådan uppblomstring, att marknaden stigit betydligt över vad den var före kriget. Samtidigt med att denna utrikeshandel sålunda går upp är man på högerhåll färdig med att vilja åstadkomma ett utplånande av det självständiga handelsdepartementet och dettas sammansmälning med ett annat. Med vilket? Jo, heter det, med kommunikationsdepartementet. Men samtidigt synes det utskottet angeläget, att sätta en bestämd hake i vägen för utredningen på detta område. Utskottet säger nämligen, att beträffande traktatärendena har redan den ståndpunkt, som intagits, sådant vitsord, att det bör få vara som det är; alltså traktatärendena skola *icke* överflyttas till utrikesdepartementet, de skola ligga kvar i det departement, som skall vara ett sammanslaget kommunikations- och handelsdepartement. Jag vet icke vilka anspråk som herrarna av utskottsmajoriteten ställa på människor, men en departementschef, som skulle på en gång vara kommunikationsminister och ligga i traktatförhandlingar och dylikt, ja, det vore sannerligen en ganska unik företeelse. Jag föreställer mig, herr talman, att rekryteringen av ett sådant departement skulle få ganska stora svårigheter. Ty det lider intet tvivel därom, att behandlingen av dessa traktatärenden är av den natur, att den utrustning och den utbildning, som tarvas för kommunikationernas vidkommande och kommunikationsdepartementets egentliga arbete, hör inte hemma här, den räcker inte. Jag vill tillägga, och på den punkten äro vi ense i konstitutionsutskottet, att tanken på, att det skulle gå för sig, såsom det har antytts förut, att hänskjuta traktatärendena till utrikesdepartementet, kan man först som sist uppge. Ty de grunder, efter vilka man utser personal i utrikesdepartementet och utser dess chef, äro naturligtvis inte sådana, att de i första linjen eller ens alls taga sikte på handels- och näringslivets intressen, utan där är det enligt sakens natur helt andra synpunkter, som träda i förgrunden och bli de avgörande. Jag måste för min

del säga, att det är därför en egendomlig ståndpunkt, minst sagt, som utskottet intager, när det å ena sidan vill bibehålla traktatärendena i ett handels- och kommunikationsdepartement, men tror å andra sidan, att här skall det hela kunna sammanhållas av en chef, samt tror, att här blir icke fråga om någon över hövan ökad arbetsbörda eller någon svårighet att lösa uppgifterna. Jag undrar, vad man skulle ha sagt — jag gör, herr talman, det tankeexperimentet — om en socialdemokratisk regering hade framlagt förslaget till handelsdepartementets utplånande som självständigt departement. Ja, illa skulle jag, herr talman, känna mina högt värderade kolleger inom högerpressen, om de inte från första dagen, ett sådant förslag sett ljuset, skulle stämt upp en kör: »där ser man huru det är med socialdemokraterna! Vi visste ju, att de voro näringslivets fiender, men nu skola de markera det på det sättet, att handelsdepartementet skall försvinna som självständigt departement!» Jag håller vad, herr talman, att detta hade blivit visan i pressen. Men eftersom det nu inte förelåg, så måste man hitta på något annat. I sin rädlöshet riktar man där en mördande spets mot den ståndpunkt, man själv annars alltid intager, när man prisar och glorifierar sitt eget parti såsom näringarnas speciella och såsom det där framför andra vill, att näringslivet skall ha en självständig ställning.

Ja, allt som allt, herr talman, måste jag för min del säga, att detta betänkande, som ligger här på kammarens bord från konstitutionsutskottsmajoritetens sida, är sådant i hela sin motivering, är sådant i hela sin uppbyggnad, att det icke enligt min uppfattning bör komma i fråga, att det vackra betyget *saklighet* kan ges åt detsamma. Vi kunna verkligen från vårt håll säga, att frågan om kyrkobyråns förläggning, om kyrkoärendena skola ligga tillsammans med skolärendena eller om de skola ligga tillsammans med kyrkolagsfrågorna i justitiedepartementet, är ett spörsmål, till vilket vi tagit ställning fullkomligt utan något som helst partiintresse och utan lidelse. Vi hava endast haft en synpunkt. Det är, att om Kungl. Maj:t vitsordar, att ecklesiastikdepartementets arbetsbörda är sådan, att skolärendenas handläggning därigenom förtynges och det blir omöjligt att överblicka och sammanhålla detta departement, då anse vi oss skyldiga att tro Kungl. Maj:t på dess ord och söka efter eget beprövande med tillhjälp av det material, vi hava, draga slutsatser. Det hava vi gjort, och vi hava kommit till, att de skäl, som gällde 1885 och 1912, alltså gälla i hela sin utsträckning.

På en punkt hava vi emellertid velat tillmötesgå en önskan, som framförts från annat håll, och det är beträffande herr Grapensons motion, i vilken begäres, att det måtte i namnet på det sammanslagna departementet komma till uttryck, att kyrkoärendena höra dit. Ett misstag har gjort, att i riksdagstrycket det sammanslagna departementet kommit att i reservationen föreslås benämnt »justitie- och kyrkodepartementet» medan det i verkligheten skulle vara »justitie- och ecklesiastikdepartementet». Jag har velat fästa uppmärksamheten på detta fel, som för övrigt genom kartongblad rättats. Emellertid har denna ändring, som jag håller för naturlig och riktig, kommit till stånd därför, att jag och mina kamrater tyckt, att om kyrkoärendena skola förläggas till justitiedepartementet, så är det rimligt och riktigt, att detta tager sig uttryck i departementets namn. »Justitie- och ecklesiastikdepartementet» blir visserligen långt, men det är ur språklig synpunkt ett bättre namn än »justitie- och kyrkodepartementet», som är en sammankoppling av ett latinskt och ett svenskt ord. Det är av dessa skäl som vi kommit till att instämma med herr Grapenson.

Emellertid har nu till följd av första kammarens beslut i den närmast föregående frågan mitt yrkande här förfallit i vad avser den lilla ändringen i fråga om försvarsdepartementsärendenas omfattning, d. v. s. samma ändring,

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

som föreslagits i den kungl. propositionen. På grund härav är det riktigast, att man i detta ärende hemställer, att på denna punkt försvarsdepartementets ärenden så angivas till sin omfattning, som redan är fallet. Jag förbehåller mig därför, herr talman, att skriftligen till herr talmannen framställa en formulering av mitt yrkande, sedan jag tagit reda på verba formalia i departementslagens nuvarande lydelse.

Med detta, herr talman, ber jag för min del att få hemställa om bifall till reservanternas förslag med den ändring, jag här ställt i utsikt.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Grängesberg och *Pettersson* i Hällbacken.

Herr *Pehrsson* i Göteborg: Herr talman! Till att börja med vill jag uttala min tillfredsställelse med vad den siste ärade talaren så oförbehållsamt uttalade, att *namnet å det eventuellt sammanslagna departementet bör bliva justitie- och ecklesiastikdepartementet*; och jag vågar försäkra, att bakom mig står härvidlag jämväl utskottsmajoritetens övriga ledamöter. Efter detta bestämda enhälliga uttalande, torde varje tvekan om namnfrågan vara bragt ur världen, hur än beslutet i sakfrågan kommer att utfalla i dag eller framdeles.

Emellertid ber jag att få upptaga ett och annat av vad den föregående ärade talaren här framställde. Jag kan icke, såsom han gjorde i sitt vidlyftiga uttalande, upptaga hela motiveringen till utskottets utlåtande och till reservationen, utan vill inskränka mig till några få huvudpunkter.

Den ärade talaren tyckte, att det vore synnerligen egendomligt, att konstitutionsutskottet tagit sikte på de motionsvis framlagda förslagen men egentligen icke på det av Kungl. Maj:t framlagda om kyrkoärendenas förflyttning. Det torde väl för den, som läst betänkandet, vara klart, att detta icke är riktigt uppfattat, utan att utskottet, som icke anser denna fråga vara tillbörligt utredd eller böra utbrytas ur sitt sammanhang, begär en förutsättningslös utredning i detta ärende, liksom i övriga med departementalfrågan sammanhängande ärenden.

Den ärade talaren gick in på den historiska gången av detta ärende, men han fäste sig därvid endast vid det uttalande, som en gång gjordes vid 1885 års riksdag, vilket icke *nu* torde kunna tillmätas egentlig betydelse, och sedan vid departementalkommitténs utlåtande år 1912. Jag vill dock erinra om att departementalkommitterade hava icke varit så alldeles vissa om att det skulle vara förmånligt för kyrkoärendena att utan vidare på detta sätt överflyttas till justitiedepartementet, ty kommitterade hava framkommit med ett därmed förbundet annat förslag, nämligen att inom det nya departementet skall ställas ett råd av experter, som skulle tillhandagå justitiedepartementet med de synpunkter, som de rent kyrkliga förhållandena föranledde. Jag beklagar, att detta som av herr statsrådet icke ens omnämnts, ehuru kommitterades utlåtande är det enda propositionen bygger på icke tagits in i den kungl. propositionen, ty i så fall hade det kanske funnits skäl att mottaga denna på ett något annat sätt. Detta är sålunda en brist i förslaget i jämförelse med den utredning, som 1912 förebragtes av departementalkommitterade, och dock är att märka, att deras utredning är långt ifrån fullständig.

Den siste ärade talaren har talat synnerligen välvilliga ord om hur fördelaktigt förslaget skulle vara ur *kyrkans* synpunkt; och han gav till och med ett — det var väl icke mera än ett halvt — löfte, att han skulle kunna vara med om tanken på ett särskilt kyrkodepartement någon gång. Han ifrågasatte emellertid att *jag*, när *han* nu var med på en sådan tanke, blott därför *icke* skulle gå med på saken. Jag förmodar, att det var i känslan av tillämpligheten av det gamla ordet om danaernas gåvor, som han uttalade sig på detta

sätt. Vore detta något mera än ett löfte, som till intet förpliktar, vore det ju lyckligt. Men så mycket större skäl då, mina herrar, att låta denna fråga gå till förnyad prövning, sedan konstitutionsutskottets vice ordförande under debatten låtit denna synpunkt skymta fram såsom en möjlighet, om än icke något mera. Det visar ju hur rätt utskottet har i sin uppfattning, att ärendet icke föreligger i utrett skick.

Det har sagts, att det i alla fall icke funnes någon anledning att vara missnöjd med att kyrkoärendena överflyttades till justitiedepartementet. Då frågar jag: Hur vet herr Engberg det? Låt vara, att herr Engberg har den uppfattningen och att departementalkommittén hade den. Men vad säga de för kyrkan särskilt ansvariga, nämligen de kyrkliga myndigheterna? De kyrkliga myndigheterna hava icke sagt ett enda ord. Vad vill det säga? Det vill säga, att de kyrkliga myndigheterna hava icke tillfrågats om sin uppfattning om, i vilken ordning dessa ärenden böra behandlas och huru denna överflyttning skulle verka. Jag anser det föreliggande bristande utredning i detta, att man icke aktat nödigt fråga dessa kyrkliga myndigheter och dock anser sig kunna förklara, att ändringen skulle gagna eller icke skada kyrkan.

Nu vet jag, att det kommer att invändas, att exempelvis allmänna svenska prästföreningen dock hörts. Det är sant. Men det är ingen kyrklig myndighet utan en privat sammanslutning. För övrigt skedde det så, att ett par av de ledande männen tillkallades och fingo uttala sig vid departementalkommitténs förhandlingar. Vad sade de? De sade, att de ansåge icke denna överflyttning lycklig, och de lade synnerligen stark tonvikt vid, att därest överflyttningen skulle ske, så borde den sakkunskap också ställas till förfogande, som sedan föreslogs av departementalkommittén. Även biskoparna hava yttrat sig och det på samma sätt; men de hade aldrig tillfrågats, utan det var på biskopsmötets egen underdåniga begäran, som deras åsikt kom fram. Intet av detta synes emellertid i den kungl. propositionen, varken i justitieministerns motivering eller i den huvudsakliga motiveringen, d. v. s. finansministerns. Jag ber herrarna lägga märke till, att det egentligen är på finansministerns motivering som detta förslag lagts fram. Detta skulle då kunna tyda på, att det vore fråga om ekonomiska fördelar, vilka skulle vinnas genom överflyttningen. Det säges emellertid uttryckligen ifrån, att den kommer icke att medföra någon besparing. Det är kanske nödigt, att denna sak klart påpekas.

Den omsorg om de kyrkliga angelägenheterna, som sålunda av den ärade talaren visats och för vilken helt säkert kyrkan är honom synnerligen tacksam, och om vilken är att hoppas, att den icke bara stannar vid ord utan även för framtiden tager sig uttryck i gärning, denna omtänksamhet har dock nu icke något stöd av de kyrkliga myndigheterna. Så mycket större skäl att kräva en utredning, som visar hur man ifrån kyrkligt håll önskar få det i fråga om förläggningen av kyrkobyran.

Denna överflyttning av kyrkobyran till justitiedepartementet kan dock även ses ur en annan aspekt än som skett i propositionen. Här heter det, att det skulle vara gagneligt för undervisningsärendena. Men är det gagneligt för kyrkoärendena? Att det skulle vara gagneligt för kyrkan, hava vi egentligen först hört av utskottets vice ordförande. Jag tror icke, att det är gagneligt för någondera. Det föreligger ett samband från lång tid tillbaka, ett samband, som daterar sig mycket längre tillbaka än år 1786, då ecklesiastika beredningen tillsattes, eller 1789, då ecklesiastika expeditionen, företrädaren till departementet, trädde fram i vår förvaltning. Det är ännu mycket längre tillbaka, som kyrkans verksamhet sammanfördes med skolans uppfostrargärning. Här ligger naturligen själva den ömma punkten. Chefen för ecklesiastikdepartementet, som handlägger skolärendena, har all anledning att ständigt vara i kontakt med de religiösa förhållandena och taga ställning därtill — mer

*Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

eller mindre välvilligt — kanske jag får tillägga. Sambandet är dock till bättnad för både kyrka och skola. Det kan icke förnekas, att förslaget innebär ett avsevärt stor steg emot en skilsmässa mellan kyrka och skola. Detta ligger för mig bakom denna fråga. Meningarna gå ju på denna punkt isär inom utskottsmajoriteten men däremot äro vi fullt ense om att utredningen brister även på denna punkt.

Jag skall icke längre uppehålla mig härvid utan endast stanna något vid vad den föregående ärade talaren nämnde om den utredning, som reservanterna lämnat. Nog är det underligt med denna utredning, utskottet fått i andra hand! Jag skall icke ingå på historien om dess tillkomst, utan endast uttala, att när man ser, hur på allehanda sätt ärendena i justitiedepartementet mätas och vägas och reduceras efter olika reduktionsregler, så får man närapå en känsla av att chefen för justitiedepartementet icke har något att göra, allra helst när man ser ärendena till sist, i reservationen, springa ned till 1,500 ifrån uppgivna samtliga 4,479 ärenden år 1924! Läser man siffrorna i utskottets utlåtande, så blir det helt annorlunda. Men varför icke väga och reducera även ecklesiastikdepartementets 3,410 ärenden år 1924 på samma sätt? Innan det är gjort, föreligger ju ingen verklig utredning. Vilken norm har man för övrigt för ett normalärende? Vad är det för jämförelsepunkter, som där föreligga? Det måste om den utredning, som reservanterna åberopa, sägas, att den ger bra liten insikt om det verkliga läget.

Finns det vidare icke en möjlighet att lätta på ecklesiastikministerns arbetsbörda genom att överflytta någon annan grupp av ärenden, som lyder under honom, t. ex. sådana angående folkskolläraernas pensionsinrättning, vilken nyligen utvidgats, eller angående arkiv, bibliotek, museer, riksarkivet och riksarkivariens uppgifter, livrustkammaren, biografier, teatrar etc.? Skulle icke undervisningsärendena stå lika nära kyrkans ärenden som dessa, då de därtill av urgemmal hävd hört samman? Skulle det icke anses värt en utredning, vilka andra ärenden än kyrkoärenden, som kunde överflyttas till andra departement eller nedflyttas till ämbetsverken för att lätta ecklesiastikdepartementets arbetsbörda?

Dessutom vill jag peka på huru man, när det gäller ett annat departement, är beredd att förstå sådana synpunkter. Det heter nämligen i reservationen: »Konseljärendenas antal är ingalunda ett tillförlitligt mått på behovet av ett departement. Behovet av ett departement bör icke endast bedömas efter mängden av de ärenden, som det har att handlägga, utan måste jämväl ses ur synpunkten av de andra riksvårdande intressen, som departementet har att företräda.» Ja, mina herrar, det är just vad vi gjort. Den föregående ärade talaren ironiserade över en sak i utskottets motivering, som jag tror utan varje skäl, ty saken är ingalunda främmande i vår förvaltning, nämligen att man hoppas, att justitieministern skall kunna »överblicka och sammanhålla den vittomfattande lagstiftningen även i den mån densamma faller utanför justitiedepartementet». Det är kanske en from önskan! Jag vänder mig nu icke mot justitieministern personligen utan vill tala i allmänhet. Jag vill fråga, om i denna lagstiftningsraseriets tid detta icke skulle vara en verklig uppgift för en justitieminister, såsom konstitutionsutskottet här ifrågasatt? Därigenom kunde vi få mera omsorgsfullt förberedda och utarbetade lagar, icke minst i fråga om lagtexten. Därigenom kunde vi få lagarna redan på lagförslagens stadium litet mera genomtänkta och bättre utförda. Vi börja bli trötta på de många lagarna — som därtill visa sig så svåra att tillämpa! Skulle icke denna uppgift, som konstitutionsutskottet vill lägga på justitieministern och som innebär ett oerhört förtroende till innehavaren av denna post, vara en betydande riksvårdande gärning vid sidan av de andra? Även denna synpunkt synes mig vara en stark motivering för vårt krav på en verklig utredning.

Jag kan icke följa den föregående talarens yttrande hela vägen; det är omöjligt; men jag måste säga några ord om vad som sades rörande en sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen. Först och främst tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på att det icke är fråga om någon indragning av handelsdepartementet. I så fall skulle jag genast vara med om att protestera, såsom representant för en handels- och sjöfartsstad. Vi anse, att det är synnerligen nödvändigt att detta departement bibehålles; men vi hava en rent motsatt uppfattning mot den, som kom fram i det förra anförandet, beträffande sambandet mellan handels- och näringsärendena, å ena, samt trafikproblemen, å andra sidan. Vi anse, att dessa icke stå i motsatsförhållande till varandra. Vi anse, att på lång sikt har staten största inkomst och de affärsdrivande verken bästa utbytet, om man får ett verkligt samarbete, och vi anse, att också näringarna — handel, sjöfart, industri och jordbruk — få den största behållningen, därigenom att det i trafikhänseende göres det mesta möjliga för dem. Jag kan icke annat än unna mig och kanske någon mera i denna kammare den glädjen att peka på, hur frikostig herr vice ordföranden var i dag och hur reservanterna i sin helhet varit så frikostiga i sina uttalanden, då det t. ex. heter i reservationen, att åtskilliga omständigheter synas »*påkalla statens uppmärksamhet och ingripande till näringslivets stödjande i en helt annan utsträckning än före kriget*». Ja, det heter rent av: »Att noga aktgiva på den handelspolitiska utvecklingen i världen och *att ingripa till näringslivets förkovran är handelspolitikens förnämsta uppgift*.» Vi kunna icke annat än vara tacksamma för dessa bestämda och så vackert klingande löften. »Påkallas» står det visserligen. Om hur många gånger det påkallats av oss och vad vi hittills fått står intet! Emellertid är detta ett löfte, som jag icke kan underlåta att i förbigående understryka.

Det är vidare tal om de kommunala ärendena och deras enhetlighet. Då motionären sannolikt kommer att taga upp detta spörsmål, skall jag icke gå in på det.

Jag kan till sist icke underlåta att säga, att det är förunderligt, att man söker kasta undan kyrkoärendena i en vrå, där de liksom skräpa minst. Det intrycket får man, icke minst genom att herr statsrådet velat ställa riksdagen inför en fait accompli genom att utan vidare lägga kyrkoärendena uuder en annan huvudtitel vid statsverkspropositionens frambärande. Detta negligierande av kyrkoärendenas vikt faller särskilt i dagen, då han i fråga om handelsdepartementet med sådant gillande talar om betydelsen utav att näringslivet får hava sina särskilda representanter vid konungens rådsbord, medan det här å andra sidan är meningen, att kyrkoärendena, som av ålder haft sin särskilda representant, nu skulle bli en liten detalj i justitieministerns arbetsuppgifter och herr statsrådet har ej ens aktat nödigt att av pietetsskäl behålla något av namnet, som skulle påminna därom.

Till sist ber jag att få fästa herrarnas uppmärksamhet på att motiveringen i Kungl. Maj:ts proposition syftar mycket längre, och det torde, även om icke utskottet sagt ett enda ord i frågan, böra bemärkas, vilket säkert för många stått som ett avgörande moment, att statsrådet ställt i utsikt möjligheten av en omgruppering i administrativ ordning av de olika departementen, så att man vid en ministärbildning skulle kunna göra en omgruppering med anledning av de särskilda ledamöternas arbetsuppgifter eller med hänsyn till omhändertagandet av vissa aktuella frågor. Det har ett betydande sammanhang med den nu föreslagna omändringen. Där hade man fått ett faktiskt exempel på hur det går att kasta boll med byråerna mellan departementen, och därmed skulle man ha fast fot för ett sådant yrkande längre fram. *Detta sönderbrytande av vår förvaltning efter politiska konjunkturers växlande krav vilja med mig liktänkande icke vara med om.*

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Herr talman! Jag skall icke längre uppehålla kammaren utan ber att med åberopande av det anförda få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Nothin**: Herr talman! Jag ber att få frambara ett tack till den siste ärade talaren för att han klarlagt den motivering, som ligger bakom utskottets utlåtande. Jag kan nämligen icke förneka, att när jag läste utlåtandet, så väckte det hos mig förvåning. För regeringen har frågan blott varit om en bättre fördelning av arbetet, och jag kunde icke förstå det motstånd, som saken väckt, om det icke bakom densamma låge en principiell motsättning. Nu finner jag av den siste ärade talarens anförande, att så varit fallet; han har nämligen icke velat släppa sambandet mellan kyrko- och undervisningsärenden.

Jag skall först be att få klargöra, hur vi sett saken inom regeringen. Det är så, att ecklesiastikministern är den mest arbetstyngda av statsrådets ledamöter. Han har den största arbetsbördan vad löpande ärenden angår. Herr Pehrsson i Göteborg sade, att man icke bara borde räkna utan även mäta ärendena. Den bästa måttstocken är också, icke antalet ärenden, utan den personal, som åtgår till beredande av dessa ärenden till föredragning. Vid en jämförelse befinnes det, att ecklesiastikdepartementet är det departement, som behöver den största personalen för att gå i land med ärendena; departementet har nu sex byråer. Inom justitiedepartementet är det för närvarande två byråer, och dessa hinna med arbetet.

Vill man se på förberedelserna till riksdagsarbetet, så befinnes det, att ecklesiastikdepartementet även därvidlag har en oskäligt tung arbetsbörda. Det har talats om att redan år 1885 förslag var uppe om kyrkoärendenas fränskiljande från departementet. Nåväl, i vilken riktning har utvecklingen gått från denna tid? Omkring år 1880 upptogo de ecklesiastiska ärendena av statsverkspropositionen 12—15 procent i genomsnitt. För närvarande uppgå de ecklesiastiska ärendena till 25 procent, d. v. s. en fjärdedel av hela statsverkspropositionen. Skall man våga spå något om utvecklingen i framtiden, så lär den komma att gå i ytterligare betungande riktning, ty så som frågorna om undervisningsväsendet allt mera träda i förgrunden, kan man lugnt säga, att arbetsbördan blir tyngre och tyngre.

Något måste därför göras för lättande av ecklesiastikministerns arbetsbörda. Vi ha övervägt frågan om avskiljande av ärenden efter annan grund. Vi ha diskuterat och undersökt möjligheten av att avlyfta handläggningen av jordfrågor, boställsfrågor och dylikt, men det har visat sig, att den vägen är icke framkomlig. Det går icke att skilja dessa ärenden från de grupper, vartill de ur andra synpunkter höra. Ett avlyftande har tidigare skett, nämligen då namnärendena överfördes till justitiedepartementet. Den enda möjlighet, som torde återstå, är att skilja undervisnings- och ecklesiastiska ärenden åt. Vad då herr Pehrssons invändning angår, att de kyrkliga myndigheterna icke blivit hörda, så har mig veterligen icke förut kommit i fråga, att då det gällt omgruppering inom departementen, statsmakterna låtit utomstående myndigheter uttala sig om, huruvida de vilja höra hit eller dit; de ha fått finna sig i att höra till det departement, dit de förlagts.

Nu har det sagts, att det är för tidigt att taga upp den frågan, därför att den bör övervägas i samband med åtskilliga andra frågor. Vore det så, att man kunde peka på en omgruppering av departementsärendena i allmänhet, som skulle göra den nu ifrågasatta överflyttningen onödig eller olämplig, så skulle jag vara den förste att medgiva, att man borde låta anstå med saken. Men om man undersöker de omständigheter, vilka konstitutionsutskottet åberopat, så befinnes det, att de icke gärna kunna inverka på denna fråga. Kon-

stitutionsutskottet talar om att man bör undersöka möjligheten av sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen. Jag kan icke se, att den frågan kan inverka. Hade utskottet kommit och sagt, att vi behöva utöka departementens antal, då hade det skälet varit bärande. Då borde vi ha väntat på den frågans avgörande. Skulle man nämligen utöka departementens antal, så vore ecklesiastikdepartementet säkerligen det första, som man borde taga i övervägande att klyva och då kunde det anstå med denna sak. Men frågan om en sammanslagning av två andra departement kan icke föregripas av att man för beredande av lättnad för ecklesiastikdepartementet överflyttar vissa ärenden till justitiedepartementet.

Konstitutionsutskottet har emellertid vidare pekat på de kommunala ärendenas sammanförande till behandling på ett och samma departement. Dessa ärenden handläggas nu på olika departement, men huvudsakligen dock blott två, nämligen dels på socialdepartementet, som bl. a. har kommunallagstiftningen, frågor om kommunala nybildningar samt fattigvårdsärenden, och dels på finansdepartementet, som har kommunala låneärenden. Skall man sammanföra alla kommunala ärenden, så förmodar jag, att det skall ske antingen till finansdepartementet, om huvudvikten lägges vid den ekonomiska sidan, eller till socialdepartementet, om huvudvikten lägges på de övriga frågorna. Vad ecklesiastik- och justitiedepartementen angår, äro de kommunala ärenden, som där förekomma, av så pass ringa betydelse, att överflyttandet av dem från dessa departement till det kommunala departementet icke kommer att inverka nämnvärt på arbetsbördan för ecklesiastik- och justitiedepartementen. Om ett sådant sammanförande till ett kommunalt departement kommer att äga rum, så föregripes det sammanförandet icke genom kyrkobyråns överflyttande till justitiedepartementet. Ecklesiastikdepartementets arbetsböda blir i stort sett densamma.

Nu kan det ifrågasättas, att om man tar upp frågan till omprövning i vidsträckt omfattning, ett överflyttande av kyrkobyrån av annan orsak skulle bli öfverflödigt. Jag tror emellertid, att om man vill tänka på saken fördomsfritt utan att taga intryck av den agitation som förekommit i olika riktningar, så måste man komma till det resultatet, att ett sådant överflyttande icke kan föregripa en omprövning i övrigt. Jag tror icke, att det är framkomligt att klyva på undervisningsärendena, och jag tror, att arkivfrågorna, som herr Pehrsson berörde, sammanhännga med universitetsärendena och att även beträffande andra av honom omnämnda ärenden en uppdelning icke är lämplig. Ett lättande av ecklesiastikdepartementets arbetsböda torde icke kunna ske på annat sätt än genom kyrkoärendenas överflyttande. Och jag tror också, att man icke skall komma till annat resultat, än att dessa kyrkoärenden icke lämpligen kunna flyttas till annat departement än justitiedepartementet. Att lägga dem till ett annat departement skulle vara olämpligt. Att flytta dem till justitiedepartementet, därför tala vissa skäl. Till justitiedepartementet höra redan kyrkolagstiftningsfrågor, och med hänsyn till de kyrkliga och ecklesiastiska ärendenas ofta juridiska och kamerala natur ha de en ganska naturlig hemorts rätt i det juridiska departementet.

Nu har det sagts, att arbetsbördan där skulle bli för tung. Jag vill då erinra om att för närvarande handläggas samtliga löpande ärenden inom justitiedepartementet på endast två byråer, och då har ändå chefen för den ena byrån en tämligen avsevärd böda såsom föredragande i regeringsrätten. Det är orimligt att räkna ärendenas antal och säga: det går icke, det är för många. Man måste se på den personal, som behövs för att sköta dessa ärenden. Det är den bästa måttstocken för arbetsbördan. Jag tror icke, att jag tar miste, då jag säger, att man på sina håll är betänksam mot förslaget, därför att det skulle kunna föranleda ökade arbetsuppgifter för ledningen i justitiedeparte-

*Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

mentet och så måhända föranleda tillsättandet av en ny tjänst. Jag syftar på statssekreteraretjänstens uppdelning på två, en statssekreterare- och en expeditionschefstjänst. Vad den saken angår, vill jag nämna, att det icke bleve någon större ökning av arbetet med upprättandet av andra huvudtiteln — det enda riksdagsärendet, som för närvarande åligger statssekreteraren att handlägga; hela lagstiftningsarbetet, som är det väsentliga, faller nämligen på lagbyrån. Ökningen på andra huvudtiteln skulle, om man tager måttstock efter kyrkoärendena i åttonde huvudtiteln under de sista fem åren, i genomsnitt belöpa sig till tjugu trycksidor om året. Det innebär icke något nämnvärt ökat arbete. Under det att statssekreteraren är sysselsatt med utarbetande av andra huvudtiteln, åtnjuter han tjänstledighet från andra göromål. Den tjänstledigheten behöver således icke i någon nämnvärd grad utsträckas, och då han icke är sysselsatt med det förberedande riksdagsarbetet, hinner han mycket väl med att såsom expeditionschef handlägga de ärenden, som belöpa på tre byråer. Jag ber att få erinra om att de större departementen ha fem å sex byråer, och det har gått, om det också varit tungt.

Så är det frågan om min egen arbetsbörda. Jag är mycket tacksam för den välvilliga omtanke, som man nu visar. Annars har det varit så, som också den föregående ärade talaren omnämnde, att man talat om det myckna lagstiftningsraseriet och de dåliga lagarna. Jag är den förste att erkänna, att mina lagar säkert varit mycket dåliga; men ansvaret därför får jag dela med många andra, eftersom ingendera av riksdagens kamrar — fränsett första kammaren i dag i nu föreliggande fråga — förkastat något enda av de många lagförslag, som hittills framlagts i riksdagen på min föredragning som justitieminister. Vad lagstiftningsraseriet angår, så är det ju så, att våra lantbrukare vilja ha jorddelnings- eller skifteslag, lag om panträtt i spannmål och om förlagsintekning i jordbruksinventarier; affärsmännen vilja ha lagstiftning mot illojal konkurrens och handelsböckers förande; de av herrarna, som bo i städerna, vilja ha stadsplanelag; och juristerna vilja ha rättegångsreform och ny strafflag o. s. v. Men får blott var och en de lagar, som han önskar, så äro sedan alla överens om att vad de övriga vilja ha, det är onödigt. Allt vad andra vilja ha, det är lagstiftningsraseri; den saken skall ihågkommas, när detta slagord användes. Det behövs emellertid flera lagar nu än förr, därför att förhållandena utveckla sig raskare. Låt det icke bli så, att man använder detta slagord för att slå ihjäl de lagar, som äro misshagliga på grund av sitt innehåll.

Jag anser, att jag kan åtaga mig och mina efterträdare i ämbetet den nu ifrågasatta ökningen av arbetsbördan. Det är klart, att jag för min personliga del varit med om ärendets behandling. Ärendet har visserligen föredragits av chefen för finansdepartementet, såsom herr Pehrsson i Göteborg påpekade. Däri ligger dock icke något märkvärdigt, ty det är gammal kutym, att frågor, som äro gemensamma för flera departement, föredragas av chefen för finansdepartementet. Men det är klart, att det överlägges gemensamt i dessa frågor. För min del har det icke förelegat någon önskan att få ökat arbete, utan jag har intagit min ståndpunkt i den övertygelsen att det måste beredas en lättnad för ecklesiastikministern, och jag har då ansett det vara min skyldighet att taga på mig och mina efterträdare i ämbetet denna ökning i arbetsbördan; och det åtagandet går att fullgöra.

Herrarna kunna med lugn tillförsikt godtaga det föreliggande förslaget om kyrkoärendenas överflyttande från ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementet.

Herr **Röing**: Herr talman, mina damer och herrar! När detta betänkande kom mig till handa, så medger jag, att det var med större spänning än vanligt,

jag tog del av innehållet emedan jag var rätt nyfiken att se, vilka starka saks- skäl konstitutionsutskottets majoritet kunde anföra icke blott för avslag på den föreliggande kungl. propositionen utan ock till förmån för det i dagspres- sen redan förut publicerade skrivelseförslaget om departementsreformen. Jag nödgas tillstå, att läsningen av detta utskottsbelänkande var för mig en stor besvikelse, ty några egentliga saks- skäl mot Kungl. Maj:ts proposition eller några saks- skäl till förmån för skrivelseförslaget har jag icke kunnat utläsa ur motiveringen. När en ärad ledamot av konstitutionsutskot- tet vid behandlingen av det förra betänkandet påpekade som en beklag- lig brist, att i Kungl. Maj:ts proposition de verkliga motiven ej blivit utförligt angivna, så beklagar jag, att utskottsmajoriteten gjort sig skyldig till samma sak, då de verkliga skälen till utskottets ståndpunkt icke angivits i detta myc- ket märkvärdiga betänkande.

Jag anser, att Kungl. Maj:t har framfört mycket tungt vägande saks- skäl för överflyttning av denna byrå från ecklesiastikdepartementet till justitiedeparte- mentet. Och icke endast ärendenas antal utan även ärendenas art borde för- anleda kammaren att bifalla Kungl. Maj:ts proposition. Jag frågar mig där- för: Är det möjligt, att andra kammaren i denna fråga efter det demokratiska genombrottet så förändrat sig, att andra kammaren i dag kommer att fatta ett beslut, motsatt det som andra kammaren för 41 år sedan utan votering ut- talade sig för? Det var då den varmhjärtade fosterlandsvännen Adolf Hedin framförde i riksdagen sitt förslag om ett omorganiserat ecklesiastikdeparte- ment, därvid han bland annat tänkte sig överflyttning av dessa ärenden, varom nu är fråga till justitiedepartementet, och då, för mer än 40 år sedan, förenade sig andra kammarens lantmän enhälligt i ett uttalande till förmån för en sådan förändring. Jag frågar: Är det möjligt, att andra kammaren i dag skall uttala sig i en motsatt riktning? Jag vill hoppas, att så icke blir fallet.

Jag är inte mindre förvånad över att på grund av en enskild motion kon- stitutionsutskottets majoritet är med om att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning rörande sammanslagning av vissa departe- ment och i utskottets motivering framfört alldeles speciellt tanken på samman- slagning av kommunikations- och handelsdepartementen. Den ärade talare på malmöbänken, som först hade ordet i denna diskussion, hade så rätt i vad han yttrade. Han hade så rätt, när han framställde den frågan: Var finnes i dag de borgerliga partiernas intresse för vårt näringsliv, då de vilja indraga handels- departementet, alla dessa män som under varje valrörelse framhålla sig själva, som de vilka alldeles speciellt tillvarataga näringarnas intressen, då man fin- ner att de borgerliga partiernas samtliga representanter i konstitutionsutskottet biträtt skrivelseförslaget med undantag av min ärade vän på dalabänken, herr Eskils Hansson, som jag ser har avgivit en blank reservation, och som jag an- tager icke kan biträda utskottets hemställan? Vad är, frågar jag, anledningen till att dessa herrar redan efter de få år, handelsdepartementet varit i arbete, kunna vara med om en utredning om indragning av detta departement? Det är enligt min övertygelse alltför tidigt att redan nu vidtaga en sådan åtgärd. Riksdagen bör vänta åtminstone ännu några år, innan ens en dylik förbered- dande åtgärd beslutas som nu är förslagen av utskottet. För mig såsom köp- man är det obegräplat, att om riksdagen verkligen skulle vilja indraga handels- departementet, det kan vara lämpligt att samman slå detta departement med kommunikationsdepartementet, och däri ger jag min ärade kamrat på göte- borgsbänken, kyrkoherde Pehrsson i Göteborg fullständigt rätt, att i detta hän- seende måste en verklig meningsskiljaktighet existera. Herr Pehrsson antydde — och jag finner av utskottsmajoritetens uttalande i motiveringen — att dessa herrar anse, att de frågar, som handelsdepartementet i första rummet behand- lar, stå i sådant samband med kommunikationsdepartementets ärenden, att det

*Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

ligger närmast till hands, att dessa båda departement sammanslås. Men jag kan icke tänka mig, att denna uppfattning kan vara beroende på någonting annat än att dessa ärade representanter från konstitutionsutskottet icke känna till den huvudsakliga arbetsuppgift, som handelsdepartementet nu har att fullgöra. Vilka äro handelsdepartementets främsta och viktigaste uppgifter i dessa brydsamma tider? Jo, det är förarbetena för alla de olika betydelsefulla handelstraktater, som Sverige träffar med olika stater. Finns det verkligen någon i denna kammare, som anser, att dessa viktiga frågor stå i sådant samband med de spörsmål, som behandlas i kommunikationsdepartementet, att det finns någon anledning att tänka på att om man önskar en sammanslagning, en dylik skall äga rum mellan dessa båda departement? Nej, för visso icke!

Jag har sett på talmannens lista, att en av högerpartiets representanter har ordet efter mig, en framstående representant för svenskt näringsliv, och det skall bli för mig högst intressant att höra, om han har en från mig avvikande ståndpunkt i den frågan, huruvida det verkligen kan vara lämpligt att tänka på en dylik sammanslagning och, om en sammanslagning skall göras, att en sammanslagning då bör ske av handels- och kommunikationsdepartementen. Önskar verkligen riksdagen en indragning av handelsdepartementet, böra naturligtvis förarbetena till dessa viktiga handelstraktatfrågor, som nu handläggas inom handelsdepartementet, överflyttas till utrikesdepartementet och dess handelsavdelning och icke till kommunikationsdepartementet.

Den förste ärade talaren har i stort sett utvecklat de synpunkter i dessa spörsmål, som jag hyser, och detta är anledningen, herr talman, att jag för tillfället begränsar mitt anförande till dessa få ord och yrkar jag avslag på utskottets hemställan och bifall till den hemställan, som framställdes av herr Engberg.

Herr Nylander: Herr talman, mina damer och herrar! Genom den egendomliga sammankoppling, som skett i föreliggande betänkande mellan å ena sidan frågan om en överflyttning av kyrkoärendena till justitiedepartementet och å andra sidan frågan om en riksdagsskrivelse angående en undersökning om möjligheterna av en sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen, har jag kommit i en mycket egendomlig ställning, därför att jag i den första frågan står på utskottets sida men i den andra lika obetingat på reservanternas. Jag skall icke närmare uppehålla mig vid den första av de på detta sätt, enligt min uppfattning, olyckligt sammankopplade frågorna, utan jag skall hålla mig till den andra, nämligen frågan om en utredning rörande en sammanslagning av kommunikations- och handelsdepartementen.

Jag vill då erinra kammaren om att ända sedan år 1868 från näringslivets män framhölls såsom önskvärt att få till stånd ett handelsdepartement, och att denna fråga vid upprepade tillfällen var uppe på kamrarnas bord. Så sent som 1918 väcktes i denna kammare av mig och en hel del andra representanter för handel, industri och sjöfart en motion om inrättande av ett handelsdepartement och ett kommunikationsdepartement. Likaså väcktes en dylik motion av representanter för näringarna i första kammaren ävenledes samma år. Frågan föll, men man får anse att den frågan föll framåt. År 1920 inrättades nämligen, såsom vi alla veta, de två departement, om vilka vi år 1918 motionerat.

Det dröjde emellertid icke så länge, innan i några tidningar artiklar började komma fram om att handelsdepartementet icke hade något att göra och att det därför saklost kunde indragas. Varifrån dessa tidningsartiklar kommit, vet jag icke, men ett är säkert, och det är, att de olika organisationer inom näringslivet, vilka förut under årens lopp ständigt yrkat på inrättandet av ett handelsdepartement, icke framkommit med några önskemål i den riktningen. Denna tidningspropaganda fortsatte emellertid på sina håll, och hos flera per-

soner har jag sedermera kunnat konstatera, att det där slagordet: »handelsdepartementet har ingenting att göra», fått vederbörlig verkan. Man tror, att det saklöst kan dragas in, men något reellt bevis för detta antagandes riktighet, tror jag, näppeligen man kan visa fram. Ty såsom jag förut omnämnde, ha för det första icke förekommit några önskemål i den riktningen från näringslivets organisationer, och för det andra tror jag näppeligen, att de tidningar, som fört fram detta, haft tillfälle att inom handelsdepartementet verkligen kunna göra sig underkunniga om, huruvida deras uppfattning varit riktig eller icke. De ojämförligt viktigaste och mest omfattande ärendena inom handelsdepartementet äro nämligen icke sådana, som inregistreras, utan de äro mest av hemlig natur, så att av dessa ärenden och de med dem förenade mycket ofta stora utredningarna ha varken vederbörande tidningsmän eller de, som instämt med dem, såvitt jag förstår, kunnat taga del.

Så sent som år 1924 var frågan om en sammanslagning uppe med anledning av herr Lindgrens motion och blev, såsom den förste ärade talaren framhöll, avslagen. Jag kan i detta sammanhang i förbigående icke annat än uttala min lilla förvåning över att just herr Lindgren i Dingelvik väckt en sådan motion, då han personligen haft tillfälle att för ett par år sedan taga del i ett par nog så positiva och kraftiga insatser direkt från handelsdepartementets sida på ett område, där han särskilt var intresserad. Det gällde då vissa exportförhållanden österut.

Nu föreslås här emellertid — så långt är frågan nu kommen — i utskottsmajoritetens förslag en utredning om sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen. Den opposition, som vid upprepade tillfällen framkommit från mig och många andra, har åtminstone synbarligen haft den verkan, att man nu framhåller och understryker, att det visst icke är meningen att taga bort handelsdepartementet, utan att handelsdepartementet i stället skall bli huvudbyggnaden, inom vilken kommunikationsdepartementet skall inneslutas. Så långt ha vi alltså kommit. Men jag får uppriktigt erkänna, att även dessa locktoner verka icke på min ståndpunkt i frågan. Jag kan icke finna annat än att det blir, om en sådan sammanslagning skulle komma till stånd, dels en svår dubbelställning, dels en fruktansvärt tung och svårskött apparat både för statsrådet och statssekreteraren att omhändertaga kommunikationsärenden, å ena sidan, och handelsärenden, å den andra. Jag vill i detta sammanhang erinra om ett yttrande från handelskamrarnas sida, berörande denna fråga.

År 1918 uttalade tionde svenska handelskammaremötet nämligen bl. a. följande: »De ärenden, vilka tillhöra näringslivet i inskränktere mening, äro av den betydelse och den omfattning, att de icke utan obotlig skada kunna sammanföras inom samma departement med ärenden, som icke stå i *oupplösligt* samband med dem, varför departementet icke heller bör utsträckas att omfatta andra ärenden än sådana, som *direkt* tillhöra handel, industri och sjöfart.» Nu kan man visserligen säga, att detta sades 1918, men jag tror, att utvecklingen sedan dess medfört större uppgifter både för kommunikationsdepartementet och handelsdepartementet. Denna utveckling mot växande uppgifter kommer, också troligen, att fortsätta — något som också påpekats i reservationen, där exempelvis särskilt omnämnas vägärendenas ökade omfattning etc. Genom alla de förhållanden, som inträffat efter kriget, ha även handelspolitiken och traktatpolitiken fått betydligt större omfattning än förut, och de kräva förvisso sin man. Men att då begära, att ett statsråd, i samma person å ena sidan skall kunna på ett tillräckligt effektivt sätt följa dessa ärenden och, när så påfordras, framlägga förslag, och å andra sidan kunna bemästra det stora komplex av ärenden, som föreligga i de affärsdrivande verken, blir enligt min åsikt för mycket.

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Jag vill gentemot den invändning, som man kan komma med, att det här blott gäller en utredning, dock säga, att jag icke ansett mig kunna underlåta att *redan nu* med skärpa framföra dessa betänkligheter, vilka — det har jag förvissat mig om — delas av många inom näringslivet och av många personer, som även haft närmare inblick i och erfarenhet från respektive departement.

En sak är jag emellertid tillfredsställd med i det föreliggande betänkandet, och det är, att både majoriteten och reservanterna blivit eniga i den punkten, att traktatsärendena böra kvarligga i handelsdepartementet och icke överflyttas till utrikesdepartementet. Jag ber att kraftigt få understryka, att detta tycks vara en enhällig uppfattning inom utskottet, och jag hoppas därför, att i den punkten icke någon avvikande mening från riksdagens sida kommer att göra sig gällande.

Efter de anföranden, som herr Engberg och herr Röing nyss hållit samt efter vad jag själv här yttrat, anser jag det onödigt att ytterligare förlänga debatten. Nu står jag emellertid, såsom jag redan inledningsvis anförde, i den otrevliga positionen att jag med ena benet står på utskottets, med det andra på reservanternas sida.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få så formulera mitt yrkande, att jag yrkar avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Björkman: Herr talman! Jag står i motsats till den föregående ärade talaren med båda benen i konstitutionsutskottsmajoritetens led och skall be att från denna synpunkt få säga några ord till stöd för utskottsmajoritetens betänkande.

Det är icke något tvivelsmål om, att icke på många punkter inom Kungl. Maj:ts kansli, inom departementen, arbetsbördan är synnerligen tung, och utskottet har även strukit under, att utskottet finner ecklesiastikdepartementets arbetsbördan beaktansvärd. Emellertid frågar jag mig, huruvida den föreslagna omregleringen, som skall råda bot på dessa förhållanden, kan vara den lämpliga. Och då blir i första hand frågan, huruvida justitiedepartementet kan mottaga den kvantitet arbete, som skulle till detta departement överflyttas.

Det har sagts av herr statsrådet, att man måste tänka sig arbetsbördan icke efter ärendenas antal utan efter den personal, som vore med ärendenas beredning sysselsatt. Jag inser tillfullo, att det arbete, som nu åligger justitiedepartementet, om man efter denna princip tager hänsyn till ärendena, icke är så stort som det, som åligger ecklesiastikdepartementet. Men nu kommer den synpunkten, som för mig, kan jag nästan säga, blir i varje fall den avgörande, nämligen frågan, huruvida efter överflyttningen statsrådet och chefen för justitiedepartementet skulle kunna ha en enande och sammanhållande hand över lagstiftningsarbetet i allmänhet eller icke. Kan statsrådet stå för hela den samlade arbetsbördan? Herr statsrådet har förklarat, att han för egen del och för sina efterträdare icke droge i betänkande att svara ja på den frågan, huruvida justitiedepartementet kunde mottaga detta nya arbete. Envar får buga sig inför den arbetsprestation, som herr statsrådet kan åstadkomma, men när herr statsrådet även här svarar för alla sina efterträdare, får man dock tänka sig, att de kunna vara personer, som icke kunna ha samma arbetsförmåga, som herr statsrådet, personer av en äldre generation, ja varför ej även representanter för en yngre generation.

Den förste ärade talaren sade, att när konstitutionsutskottet nu gått in för att statsrådet skall överblicka och sammanhålla det vittomfattande lagstiftningsarbetet i riket, har utskottet kastat sig in på en alldeles ny teori. Jag vill då starkt betona, hurusom departementalstadgan, som uppdelar vissa lag-

stiftningsärenden mellan de skilda departementen, säger, att där lagstiftningsärenden, som skall behandlas uti den i § 87 mom. 1 regeringsformen omnämnda ordning, tillkommer annat departement än justitiedepartementet, skall ärendet beredas i samråd med chefen för justitiedepartementet. Det är sålunda så långt ifrån, att vi här vilja föga in något nytt, att det i stället är ett naturligt påpekande av nu gällande förhållanden.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om hur denna departementalstadgans arbetsbörda faller å justitieministern. Jag har här i min hand en del propositioner, som kommit under denna riksdag, vilka varit under gemensam beredning av de särskilda departementscheferna och chefen för justitiedepartementet. Vi se då till en början propositioner rörande utrikesdepartementet och en hel mängd propositioner i sociala frågor rörande arbetstidslagen, bagerilagen, sjukkassor, olycksfall i arbete etc. Vi ha vidare åtskilliga propositioner från ecklesiastikdepartementet, kommunikationsdepartementet, handelsdepartementet och jordbruksdepartementet. Det måste ju vara en avsevärd arbetskvantitet, som på det viset passerar genom justitieministerns händer. Att justitieministern härvidlag nedlägger ett stort arbete, är alldeles säkert, men det är också givet, att riksdagen har rättighet att begära att hans arbetsmöjligheter härutinnan ej beskäras. Vi anse därför, att man icke bör utan vidare lägga på justitieministern en ny arbetsbörda av här ifrågavarande beskaffenhet, utan att det är lyckligare, att herr statsrådet får mera intensivt hålla på med lagstiftningsarbetet. Riksdagen har härvidlag som så många gånger förut lagt tonvikten vid lagstiftningsarbetets synnerligen betydelsefulla karaktär. Ty för riksdagen är det icke av så stor betydelse, att vi få en mängd lagar och att var och en får sina lagar, utan för riksdagen är det betydelsefullt, att vi få *goda* lagar, och det syftet befrämjas säkerligen, om den, vars ögon skola se på dessa lagar, icke blir besvärad med att se alltför mycket på andra saker.

Herr Engberg sade om utskottets uttalande därom, att riksdagen borde lägga en särskild vikt på justitieministerns överblickande och sammanhållande av det vittomfattande lagstiftningsarbetet, att här hade i en hastig vändning snickrats ihop ett skröpligt halmstrå, som användes som en stöttepinne till den egendomliga klämman i utskottsutlåtandet. Oavsett att detta lilla halmstrå icke är så skröpligt, tror jag att den ärade talaren här använde sig av en för stark terminologi, en sådan som blivit liksom ett ordspråk uppe i Norrland — han var både »atlet och brottare» — men jag tror icke, att det behövs så hårda ord gentemot utskottsmajoritetens positiva påpekande om vad den anser vara det för rikets nytta viktigaste härvidlag.

Att det sedermera skall väcka förvåning, att konstitutionsutskottet med denna fråga om överförande av kyrkobyrå från ecklesiastikdepartementet till justitiedepartementet har, som det sagts, sammanblandat en hel del andra frågor, kan jag icke vara med om. Det har ju i sammanhang med propositionen väckts en hel del motioner, i vilka man har påpekat, att man kan gå olika vägar, när det gäller att bereda ett departement, som har en stor arbetsbörda, en lättnad. Ett sätt är att söka decentralisera ärendena och ett annat sätt att få till stånd en mera praktisk ommöblering av ärendena i Kungl. Maj:ts kansli. Gör man denna ommöblering i dag på det sätt, som Kungl. Maj:t har föreslagit, får man kanske göra om den igen om någon tid. Med aktgivande på de synpunkter, som särskilt motionsvis ha kommit fram, har konstitutionsutskottet nu sagt ifrån, att alla dessa frågor böra ses i ett större sammanhang, och att man icke skall bryta ut frågan om kyrkobyrå som en fristående fråga, och utskottet har därför förordat en ingående utredning och i sin motivering behandlat frågan om handels- och kommunikationsdepartementens sammanslagning och de kommunala ärendenas departementsbehandling. Härmed har

*Ang. lag om
statsdeparte-
menten.*

(Forts)

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

konstitutionsutskottets majoritet icke sagt, att detta är det enda, som i detta sammanhang bör påpekas, och de enda förändringar, som böra ske, utan majoriteten har endast ansett, att man faktiskt behöver tillse, huruvida någon ändring *kan* ske på de i motionerna angivna områdena.

Det är givet, att en hel del anmärkningar kunna göras mot detta. Man har sagt, att frågan om en inflyttning i handelsdepartementet av vissa kommunikationsärenden skulle vara för tidigt väckt, därför att vi så nyss ha fått ett handelsdepartement. Det har också påpekats, att det skulle vara egendomligt, om kammaren, som år 1885 uttalade sig för ett handelsdepartement, och som år 1920 verkligen var med om att besluta detta, nu skulle gå i en annan riktning. Jag vill gentemot detta endast påpeka, att man fördenskull väl icke bör gå emot en utredning om möjligheten av praktisk förändring. Vi äro icke sådana gammalkonservativa personer, som behöva stå kvar på 1885 års ståndpunkt, utan vi försöka se sakerna sådana de äro och som de omgestalta sig särskilt i en tid som vår, då utvecklingen går så snart i skilda riktningar.

Konstitutionsutskottet har sett denna fråga rent sakligt. Det har icke, herr statsråd, förekommit den minsta agitation för att bestämma majoritetsmedlemmarnas åsikt. Jag kan för min del säga detta så mycket hellre, som jag alltid har ansett, att justitieministern skall såsom det viktigaste ha lagstiftningsarbetet. Vi ha vidare haft desto starkare skäl för vår åsikt, att denna fråga behöves vila ytterligare en tid, som vi ha funnit, att den utredning, som förelåg, i många hänseenden var sådan, att den absolut behövde förbättras. Vi ha desto säkrare kunnat anse, att vår åsikt därvidlag var försvarbar, som det ju är av stor vikt, att i en tid som vår, då så mycket reformarbete pågår, de reformer, som Kungl. Maj:t föreslår angående sig själv, skola vila på så fast grund, att man på *den* grund kan fatta sitt beslut.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets utlåtande.

Herr Sävström: Herr talman! Den siste ärade talaren sade, att utskottet hade funnit, att det i detta ärende förelåg en bristande utredning från Kungl. Maj:ts sida. I det förra ärende, som vi avgjorde, sade majoriteten, att Kungl. Maj:t icke hade lämnat tillräckliga upplysningar. Om Kungl. Maj:t det hade gjort, hade möjligen beslutet blivit ett annat.

Emellertid förhåller det sig så, att vid behandlingen av denna fråga i utskottet, har det varit inkallade flera föredragande från olika departement, vilka klart och tydligt inför utskottets samtliga ledamöter ha redogjort för, hur det förhåller sig i det ena och andra avseendet. Sådana föredragande ha varit inkallade även från eklelesiastikdepartementet och justitiedepartementet. Samtliga ha framhållit önskvärdheten av att det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt, beaktas av riksdagen. Det fattas sålunda icke upplysningar om själva saken.

När det emellertid gäller att genomföra denna åtgärd, som ju icke är av någon så alldeles särskild stor räckvidd, finner man, att resultatet av utskottets arbete blir, att man, i stället för att lösa denna praktiska fråga, rullar upp en hel mängd frågor, som sammankopplats med densamma. Man har tagit upp frågan om arbetsördan i de olika departementen, frågan om minskning av departementens antal och frågan om de kommunala ärendenas departementsbehandling. Samtliga dessa frågor äro naturligtvis av vikt och betydelse, och det är nog mycket möjligt, att riksdagen och regeringarna i fortsättningen få lov att söka lösa dessa spörsmål. Men vad är det, som hindrar riksdagen att nu godkänna Kungl. Maj:ts förslag om att överflytta kyrkobyrån från eklelesiastikdepartementet till justitiedepartementet? Jag tror, att man kan vara överens om att, därest frågan skulle behandlas riktigt, d. v. s. om represen-

tanternas röster skulle falla rent sakligt, är det intet tvivel om att Kungl. Maj:ts förslag skulle bifallas.

Det har i varje fall varit på det sättet, att man haft olika meningar om på vilka punkter en utredning skulle begäras, och man har därför samlat sig gemensamt i kravet på en utredning av dem alla. Herr Pehrsson i Göteborg sade i sitt anförande, att i fråga om kyrkobyråns överförande till justitiedepartementet hade icke de kyrkliga myndigheterna blivit hörda, och därför ville han ha utredning på den punkten. Han är dock omedelbart färdig att vara med om en utredning om sammanslagning av handelsdepartementet och kommunikationsdepartementet. Jag är icke någon affärsman, men jag tror icke heller, att herr Pehrsson i Göteborg är det, utan vi äro väl lekmän båda två. Hur kan han då redan på detta stadium vara färdig att underskriva en begäran om att riksdagen skall anhålla om en utredning om sammanslagning av dessa båda departement, särskilt när man hör t. ex. herr Nylander här säga, att näringslivets organisationer icke heller ha hörts om detta förslag att verkställa en utredning om en sammanslagning? Då tycker jag, att hans ståndpunkt är mera konsekvent. Han vill icke vara med om kyrkobyråns överförande till justitiedepartementet, utan går på rent avslag. Det är mera konsekvent. Jag tycker, att herr Pehrsson också borde ha intagit denna ståndpunkt. Det skulle ha varit mycket redigare. Här sammanblandar man alltsammans.

Herr Röing frågade, om icke konstitutionsutskottets medlemmar ha någon kännedom om handelsdepartementets arbetsuppgifter. Jo, det ha vi fått. Statssekreteraren i handelsdepartementet, som ser ut att vara en duktig karl, har varit uppe i konstitutionsutskottet och på ett synnerligen klart och redigt sätt talat om handelsdepartementets arbetsuppgifter. Jag frågar mig verkligen, hur man efter en sådan redogörelse, även om man är lekman på området, kan vara med om ett sådant utskottsutlåtande som detta. Det är för mig fullkomligt obegripligt. Jag tycker för min del — det må nu gå hur som helst med frågan om kyrkobyråns överförande till justitiedepartementet — att ett godkännande av ett sådant utlåtande, som konstitutionsutskottet här har framlagt, icke må komma att bli riksdagens beslut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Engberg m. fl. afgivna reservationen.

Herr Lithander: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Engberg efterlyste högerns näringsintresse och dess omvårdnad om handelsdepartementet. Jag skall med anledning därav be att få tydligt och klart förklara för min personliga del, att jag icke hyser den ringaste tvekan om att handelsdepartementet bör bibehållas utan sammanslagning med något annat. Vi ha här efter lång strid kommit därhän, att vi fått en målsman vid Konungens rådsbord för handel, industri och sjöfart. Jag kan icke vara med om att vi på minsta sätt rubba på den saken. Handelsdepartementet har uppgifter sig förelagda av den omfattning och vikt, att de fullt och helt kräva ett eget departement. Det har förut framhållits, att dess arbete måhända icke alltid kommer så till synes, men det beror ju bland annat därpå, att departementet har den förberedande behandlingen av våra traktater med utlandet om hand, och det är sådant, som man icke skriker ut i torg och gathörn eller publicerar i pressen. Det är ett tyst och målmedvetet arbete, som kräver sin man.

Jag vill först och främst fästa uppmärksamheten på att det yrkande, som herr Lindgren i Dingelvik gjort i sin motion om att handelsdepartementet skulle förenas med ett annat departement eller indragas, säkerligen icke skulle ha gjorts, om det hade gällt det också efter långvariga strider till slut förverkligade

*Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

jordbruksdepartementet. I avseende å sammanslagningen skulle jag vilja säga, att om någon sådan skulle äga rum, vore det naturligare och riktigare att sammanslå det med jordbruksdepartementet till ett näringsdepartement för jordbruk, handel och industri. Även om det på olika punkter kan finnas skilda önskemål att förfäktas, som kräva sin målsman, är det dock så, att jordbruk, handel och industri ha så många gemensamma intressen att bevaka, att det vore önskvärt, om de meningsskiljaktigheter, som understundom förefinnas, kunde enas i en hand, så att man kunde jämna ut och slå en brygga mellan dem. Därigenom skulle det kunna förebyggas att handelns, jordbrukets och industriens olika ekonomiska intressen spelas ut mot varandra i denna kammare och i medkammaren till förfång för var och en av dessa näringar. Jag tror i alla fall, att det är önskvärt, att vi få behålla en målsman såväl för jordbruket som även för handeln.

I avseende å förslaget att inrymma kommunikationsdepartementet i handelsdepartementet vill jag framhålla, att samma motsättning då kommer att förefinnas inom detta gemensamma departement, som förr fanns, när handelsärendena avgjordes i finansdepartementet. Vederbörande statsråd skulle då i verkligheten få klyva sig. Ena stunden skulle han förfäktas kommunikationsväsendets intresse i avseende å en höjning av tarifferna, och andra stunden skulle han få gå till ett annat hörn av rummet och tala för handelns och näringarnas krav på en nedsättning av samma taxor. Jag tror, att en ganska olycklig dualism skulle göra sig gällande.

Den ärade representanten på norrköpingsbanken sade, att han stod med bägge benen hos majoriteten i konstitutionsutskottet. Jag tror i alla fall, att han har blivit låghalt, när han såsom näringsman kan vara med på en så skarpt formulerad motivering, som här står, att då en dylik sammanslagning synes utskottet i princip önskvärd såväl med hänsyn till ärendenas sakliga beredning som ur besparingssynpunkt, finner sig utskottet böra tillstyrka förnyad utredning av denna fråga. Jag fruktar för att när han kommer hem till sin starkt industriellt och handelsbetonade valkrets, slå de av honom det där benet, så att han nästa gång måste skaffa sig ett träben att stå på i konstitutionsutskottet. Jag menar med andra ord, att hans ställning kommer att bli ohållbar. Han får antingen stå hemma eller också i konstitutionsutskottet, men jag tror icke, att han får ordentligt fotfäste på bägge ställena.

Jag vill framhålla, att de arbetsuppgifter, som påvila handelsdepartementet, äro av skapande art. Vi ha icke så länge haft det, och särskilt som det har varit ofta skiftande regeringar och departementschefer, har det måhända icke varit möjligt att komma fram i ett slag till ett arbetsresultat, som ger utslag utåt i landets näringsliv. Det är dock handel, industri och näringar, som skola bära upp och skaffa de medel, på vilka budgeten till sist vilar, och som är underlaget för vad vi göra. Det är den ekonomi, som följer med omhänderhavandet av detta departement, som avspeglar sig i vad vi här kunna göra eller icke göra. Det är i viss mån en multiplikationstabell, som man icke bör uraktlåta att bibehålla ograverad. Vi ha dock i handelsdepartementet ett organ, som ständigt är vaket och med ständigt ökad iver går fram för våra näringar, och jag vill på det allra kraftigaste reagera emot, att vi företaga någon förändring. Jag har den uppfattningen, att såsom saken nu ligger, böra vi tillämpa det gamla ordet, att det är bra, som det är, och att vi för närvarande icke böra företaga någon ändring.

Jag begärde ordet särskilt för att ge uttryck åt de tankar, jag har beträffande handelsdepartementet, men jag vill samtidigt säga, eftersom denna fråga är sammankopplad med ett annat yrkande, att jag för min del finner icke, att det föreligger något behov av att överflytta kyrkoärendena till justitiedepartementet, och som man i tveksamma fall icke bör handla, ber jag, herr talman,

särskilt med den uppfattning jag har beträffande handelsdepartementets betydelse, att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

*Ang. lag om
statsdeparte-
menten.*

(Forts.)

Herr Hallén: Herr talman! Efter den uppenbara tveksamhet, som föreligger hos näringslivets representanter i fråga om sammanslagning av de två omnämnda departementen, tror jag, att litet var har en allmän känsla utav den förestående utgången. Man kan nog förstå den tvekan, som särskilt herr Lithander gav uttryck åt, då man vill den ena saken men icke den andra. Jag undrar, om det är indiskret att våga uttala den förmodan, att åtminstone näringslivets representanter här i kammaren komma att, om de kunna rädda handelsdepartementet från en sammanslagning med ett annat departement, med ett ganska överkomligt jämnmod se, att kyrkobyrån flyttas över till justitiedepartementet eller var den eljest skulle bli förlagd.

Det är, herr talman, egentligen för att säga några korta ord i denna sista fråga, som jag har dristat mig att begära ordet. Jag skulle vilja belysa den något ur kyrklig synpunkt, eller med tanke på hur man i kyrkliga kretsar betraktar detta spörsmål. Där har man, som också av herr Pehrsson i Göteborg framhållits, med ett visst vemod sett på denna tilltänkta förflyttning. Man vill tänka sig kyrkan, representerad av kyrkobyrån, såsom i departementet representerande modern, kanske den åldrande modern, som bott och levat samman med sina numera fullvuxna och fullmyndiga döttrar, undervisningsväsendet i dess olika utgestaltningar. Och det har från något håll offentligt uttalats, att det är ganska obarmhärtigt, att denna åldrade, högt förtjänta moder inte längre skall få leva samman med sina döttrar. Det är ju det mest naturliga, att hon där skulle fortsätta sitt liv, och det ligger något obarmhärtigt, tycker man, i att hon skall förvisas till en miljö, som för henne och hennes väsen är alldeles främmande.

Ja, naturligtvis ligger det ett visst fog uti ett sådant tänkande, och man får ju alltid ge ett visst utrymme åt människors känsla för vad pietet och historiskt sinne kräver, men samtidigt och i bredd med att man offrar åt dessa naturliga känslor, måste man väl också ge utrymme åt rent realistiska och praktiska synpunkter på frågan. Och då händer det så ofta, att de stora proportionerna krympa ihop till ganska rimliga mått. Man kan fråga sig: vad är det egentligen för slags frågor inom denna kyrkobyrå, som äro av sådan art, att de böra få behandlas inom ett departement, där man handhar Sveriges kulturella uppgifter överhuvud taget? Är det sådana spörsmål, som gälla den religiösa kulturen och varför inte även den religiösa litteraturen, som här i riket spelar en ingalunda liten roll? Eller är det måne så, att man inom ecklesiastikdepartementet, och enkannerligen inom kyrkobyrån, handlägger till exempel sådana spörsmål, som gälla råd och direktiv för kyrkans insats i allmänna och moraliska och kulturella frågor, vilket gör att man menar, att de ensamt inom detta departement kunna i organiskt samband med departementets arbete i övriga sådana frågor handläggas? Ack nej! Vi veta, att så ingalunda är fallet. Det är spörsmål av betydligt mera materiell och världslig art, som där avhandlas. Av reservationen framgår, att av de cirka 1,400 ärenden, som kyrkobyrån år 1924 handlade, äro övervägande delen sådana, som ha en rent kameral, ekonomisk eller rent juridisk innebörd. Det kan ifrågasättas, om ärendena av rent kyrklig, religiös och allmänt kulturell innebörd i själva verket ha varit flera än de 49 ärenden, som gälla kyrkliga böcker, gudstjänstfrågor och sådant, samt vidare en del av de 155 utnämnings- och tillsättningsärendena — möjligen kan dit hänföras en och annan av de övriga frågorna. Men att den stora övervägande majoriteten av byråns ärenden äro sådana, som inte ha något organiskt och omedelbart sammanhang med kulturella frågor överhuvud taget, det lär väl näppeligen kunna bestridas. Och därför får man

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

väl säga, att när det nu är föreslaget att flytta behandlingen av dessa frågor över till justitiedepartementet, innebär det icke att på ett för kyrkan nonchalant sätt förpassa kyrkobyran över till en för densamma främmande och väsenskild omgivning. Utan det är, som många talare här framhållit, tvärtom så, att den kommer till den plats, på vilken sedan långliga tider de rättsliga formerna för kyrkans liv i övrigt ha pläгат utformas, och där den alltså ej bör känna sig främmande.

Det finns, herr talman, en synpunkt till på denna fråga, som jag skulle vilja anlägga. I och med överflyttningen av kyrkobyran till justitiedepartementet inträffar någonting, som kanske inte observeras så omedelbart. Det är först detta, att därigenom betonas, så att säga, den rent juridiskt formella handläggningen av en hel del av de kyrkliga spörsmålen. Det är en synpunkt, som man för övrigt från kyrkligt håll borde vara känslig för, då man där med växande styrka kräver, att kyrkan åtminstone i sina interna frågor skall ha mer att själv säga till om, och att statsmakternas inblandning skall vara av mera juridisk och formell natur. Detta strykes ytterligare under genom kyrkoärendenas förflyttning till justitiedepartementet.

Men det är dessutom en annan sak, som hittills inte av någon talare har vidrörts. Det förhåller sig så, att 1912 års departementalkommitterade föreslog, samtidigt som de påyrkade byråns överflyttande till justitiedepartementet, att vid sidan av denna byrå skulle finnas ett tremannaråd, det vill säga tre sakkunniga personer, som skulle representera sakkännedomen på olika kyrkliga områden. De skulle, vid sidan av kyrkobyran, representera både den kyrkliga synpunkten och den kyrkliga sakkunskapen; och de kunde behövas såsom ett komplement vid förflyttningen till justitiedepartementet.

Nu kan man visserligen säga, att det är synd, att denna departementalkommitterades tanke icke har upptagits i propositionen, men jag undrar, om man inte kan finna en mycket naturlig och fullgod förklaring till detta däruti, att vi måhända icke böra betrakta kyrkobyråns överflyttning till justitiedepartementet såsom det sista ordet i frågan om formerna för den kyrkliga styrelsen och handhavandet av de kyrkliga angelägenheterna. Jag tillåter mig nämligen erinra om, att herr justitieministern i en annan proposition vid årets riksdag, som redan är bifallen, har framhållit, att han är betänkt på att tillmötesgå riksdagens skrivelse år 1920, i vad den avser att verkställa en grundlig utredning av frågan om kyrkomötet, dess rättsliga ställning, dess sammansättning och grunderna för detsamma, liksom även frågorna om den kyrkliga styrelsen och självstyrelsen överhuvud taget. I det fall, att en sådan utredning kommer till stånd och ett positivt förslag någon gång i framtiden, ehuru det väl dröjer åtskilliga år, kommer att ligga på riksdagens bord, blir riksdagen i tillfälle att taga ställning till frågan, i vad mån och i vilken utsträckning en sådan kyrklig självstyrelse med särskilda organ må kunna genomföras. Att därvid de så att säga specifikt inre kyrkliga angelägenheterna komma att förflyttas än en gång, nämligen ifrån kyrkobyran till en sådan kyrklig styrelse, är nog ganska uppenbart, och detta, menar jag, bör man tänka på, då man nu står inför ett ställningstagande i denna fråga.

Jag för min del vill alltså inte, som sagt, anse detta vara sista ordet i frågan om sättet för de kyrkliga ärendenas avgörande i framtiden. Men när man dessförinnan, under den mellantid som återstår, innan denna mycket vidlyftiga och invecklade sak kan utredas och linjerna för densamma hunnit klarna, behöver ge ett hemvist åt kyrkobyran och dess angelägenheter, ett hemvist, där den får bättre möjligheter att bli föremål för en verkligt positiv verksamhet, än vad nu är fallet, bör man med fullt förtroende bifalla Kungl. Maj:ts förslag i denna del, därom är jag fullt övertygad.

Jag har, herr talman, för min ringa del, då jag yttrat mig i dylika frågor

i riksdagen, kunnat våga säga, att jag alltid sökt att tala för även rent kyrkliga synpunkter i den mån de låtit sig förena med andra grundläggande principer, och det är just detta, som gör att jag i detta stycke, och inte minst ur kyrklig synpunkt, anser att absolut ingenting finnes att förlora för kyrkan genom en omflyttning, sådan som den nu föreslagna. Därför vill jag också biträda densamma.

Innan jag emellertid slutar, kan jag inte neka mig nöjet att med lätt hand röra vid den sista synpunkt, som utskottsmajoriteten har anlagt för sitt avslagsyrkande och sitt generella utredningsyrkande. Jag tar där till orda, därför att jag vågar påstå, att jag sedan snart ett tjugotal år har en viss erfarenhet och praktik även i en hel del rent borgerligt kommunala ärenden. Utskottsmajoriteten har av någon dess ledamot låtit förleda sig till att uttala ett bekymmer över, att det brister i den departementala uppdelningen även i allmänhet — inte minst när landets kommuner skola hänvända sig till Kungl. Maj:t med sina angelägenheter, finner man, att det måste ske på ett så splittrat sätt och inom alltför många olika departement. Man vill utreda, om inte även därvidlag kunde åstadkommas en större enhetlighet vid ärendenas behandling. Jag har för min del mer än en gång på den ena eller den andra kommunens vägnar sökt Kungl. Maj:t i dess kansli på olika avdelningar, och jag har aldrig kunnat finna någon olägenhet av att man anlagt den principen, att ärenden av viss art skola ligga inom ett visst departement. Det avgörande skall väl inte vara, på vilket sätt frågorna inkomma från kommunerna och om ett eller två departement handha dessa frågor, utan det avgörande bör vara att man får en verkligt sakkunnig behandling av ärendena. Och vad är då naturligare, än att de olika departementen efter sin art specialisera sig på vissa uppgifter. Vart skall man gå med ett låneärende, om inte till finansdepartementet, och vart skall man gå med ett skolärende, om inte till ecklesiastikdepartementet? Intresset av att sammanföra de svenska kommunernas angelägenheter hos Kungl. Maj:t till ett eller ett fåtal departement kan inte vara det primära intresset. Det primära är allenast det intresset, att varje fråga avgöres, där den högsta speciella sakkunskapen finns; om den finns hos två, fem eller sju departement, måste vara en alldeles sekundär fråga.

Herr talman! Jag vill sluta med att erinra, att liksom kammaren för inte så lång stund sedan reagerade mot det sätt, varpå konstitutionsutskottsmajoriteten sökt stapla upp hinder för en annan propositions antagande, så är jag också övertygad om att detta uppradande av argument för ett avslag även i denna fråga skall ge kammaren en känsla av, att denna gång är det inte uteslutande sakliga argument, som föresvävat utskottsmajoriteten, utan att kammarens majoritet, nu som tillförne i dag, är beredd att ge utskottsmajoriteten den tydliga reprimand, som utmynnär i ett bifall till reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Bäckström**: Herr talman! Jag vill börja, där den siste ärade talaren slutade. Han förmodade, att kammaren nu skulle ge konstitutionsutskottet den reprimand det förtjänade, som han tyckte vilja göra gällande, på samma sätt som det skedde, när kammaren fattade beslut i fråga om konstitutionsutskottets utlåtande nr 13. Jag vill bestämt protestera mot ett sådant talesätt, som att konstitutionsutskottet vid behandlingen av detta ärende på något sätt skulle ha gått ifrån sin vanliga princip att *sakligt* bedöma till detsamma hänvisade frågor och ärenden.

Det har kunnat förmärkas en viss irritation i denna fråga, så i samtalen i riksdagskretsar som också i pressen under de närmast föregående dagarna, och en hel del, som följt med denna diskussion, ha ansett sig få stöd för tankar, som herr Hallén här gav uttryck åt, eller att utskottet skulle, i stället för att sak-

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Ang. lag om
utskottsdepar-
tamenten.
(Forts.)

ligt behandla frågorna. ha strävat efter att på något sätt komma regeringen till livs genom att visa bristande tillmötesgående. Jag säger ännu en gång, att detta är alldeles fel syn på saken. Ingenting kan vara mer oriktigt. De sakliga synpunkterna ha varit avgörande, och själva frågornas art bör ju för envar, som tänker sig in i saken, klargöra, att de redan i och för sig utesluta möjligheten att sammanföra majoriteten inom konstitutionsutskottet till någon attack mot regeringen.

Det är de motioner, som inkommit och remitterats till utskottet, och vilka stå i samband med den kungl. propositionen, som gjort att det föreliggande spørsmålet blivit för utskottet inte så litet invecklat. Det är visst inte alls så enkelt, som många av dem, som här yttrat sig, tyckas vilja förmena. Det framgår väl också därutav, att utskottet, inte för nöjes skull, utan därför att det velat ha informationer, tillkallat statssekreterare och andra sakkunniga personer från departementen, och även sakkunniga utanför Kungl. Maj:ts kansli. Och detta har inte, som herr Sävström velat antyda, skett genom regeringens omtanke, utan det är nog utskottet, som vid det nyss omnämnda trettonde utlåtandets behandling blev så illa åtgånget för att det inte grundligare inhämtat upplysningar, som i detta fall liksom alltid gjort vad som rimligtvis kan begäras av det. Genom de nämnda motionerna har läget blivit, att ärendet, som i den kungl. propositionen sönderföll i två punkter, måste uppdelas åtminstone i fyra.

Vad då först beträffar kyrkoärendenas överflyttning till justitiedepartementet, har som envar ser och som också herr vice ordföranden i utskottet i sitt första yttrande vitsordat, utskottsmajoriteten ingalunda stått främmande för det rimliga i detta krav. Ingen i riksdagen är säkerligen omedveten om den oerhörd tyngande arbetsbörd, som chefen för ecklesiastikdepartementet måste bära, en arbetsbörd, som är tyngande inte bara beträffande ärendenas antal utan inte minst till följd av ärendenas ofta ömtåliga beskaffenhet och den särskilda uppmärksamhet, som de röna ute i tidningspressen och bland den intresserade allmänheten.

Men när kyrkoärendena, såsom här framhållits av flera talare, redan delvis ligga under justitiedepartementet, varför har man då ansett det orimligt att nu våga gå vidare på denna väg? Jo, man har ovillkorligen blivit ställd inför det spørsmålet: kommer inte chefen för justitiedepartementet att efter denna överflyttning få enahanda överbelastning beträffande sitt ämbete, ja, kanske ännu värre, än den som nu tynger chefen för ecklesiastikdepartementet? Herr statsrådet har här själv öppet och med friskt mod deklarerat, att han för sin del, och han tycks till och med i viss mån vilja garantera det också för sina efterträdare, nog skall orka med den ökade arbetsbördan. Och beträffande den nuvarande chefen för justitiedepartementet betvivlar jag inte, att det kommer att gå, och kommer att gå bra. För raden av hans efterträdare däremot är jag inte lika säker, att det skulle vara en lämplig åtgärd. Ty justitiedepartementets chef har ju dock, och härvidlag vill jag inlägga en bestämd gensaga mot herr vice ordförandens i utskottet tolkning, som sin uppgift att i viss mån även syna och övervaka lagförslag, som komma från andra departement. Det står uttryckligen föreskrivet, och den ordningen lär det inte gå att rucka på, enligt min mening lyckligt nog.

Utskottet har därför icke kunnat känna sig fullt övertygat om att icke några avgörande hinder för en överflyttning av kyrkoärendena skulle förefinnas. Bedömandet av arbetsbördan och dess tryck är ju visserligen, som jag redan sagt, en i mycket individuell fråga, och det beror mycket på, *vem* som uppstår arbetstrycket, men jag tror, att ingen dristar ikläda sig några garantier för framtiden, att allt då efter föreslagen överflyttning skall gå väl. Det är ändå visst, att såväl departementschefen som statssekreteraren-expeditionschefen komma att få ett mycket större arbete sig ålagt, och departementschefens för-

säkran, att någon ny expeditionschefstjänst inom justitiedepartementet icke skulle behöva inrättas, även om kyrkoärendena dit överflyttades, sätter jag värde på, men jag är icke lika säker på att den för framtiden kan komma att hålla streek. Någon besparing är det icke att vänta genom denna överflyttning nu genast. Motsatsen kan snarare bli följden, ty vad som icke heller är helt klarlagt, är lokalfrågan, som också blir rätt så ömtålig, när det gäller en så vidlyftig överflyttning som den ifrågavarande.

Nåväl, vare sig man sålunda ser den fråga, det nu gäller, ur saklig synpunkt eller ur speciell besparingssynpunkt, så måste jag säga, att det vilar ett visst dunkel över densamma och att det tål, att den närmare undersökes. En mera betryggande utredning har utskottet ansett behöfvlig, och i den meningen är jag ense med utskottsmajoriteten. Det är ju ingen överhängande fara, om det nu får anstå med att överflytta kyrkoärendena till justitiedepartementet, det kan väl ingen påstå. Då måste det väl anses vara en mycket stark ståndpunkt, som utskottet intagit, att ett övervägande och en utredning bör ske i denna fråga i samband med en utredning angående övriga frågor, som på ett mera eller mindre intimt sätt sammanhånga med densamma.

Reservanterna säga i sitt yttrande, att några vägande skäl icke kunna anföras mot förslaget. Ja, blott den omständigheten, att, såvitt jag kan se, åtskilliga uppgifter synas ha varit tillgängliga för reservanterna, som icke varit tillgängliga i utskottet, tyder på, att det kanske är bäst att skynda långsamt. Detta påstående vågar jag emellertid icke framföra med bestämdhet, ty jag har icke varit närvarande hela tiden vid frågans behandling i utskottet, men det har framkommit vissa uppgifter, som frapperat mig.

Vad därefter beträffar de motionsvis framförda kraven på en minskning av statsdepartementens antal genom sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen, så vill jag gärna medgiva, att utskottsmajoritetens uttalande här kanske fått en något för positiv utformning.

Det har av regeringen deklarerats, att den vid övervägande icke funnit, att en sådan sammanslagning skulle visa sig ändamålsenlig, och reservanterna gå ju också på samma linje. Ja, utskottet har ändå funnit, att när spørsmålet återkommit gång på gång på riksdagens arbetslista, det vore lämpligt, att det upptoges till omprövning i samband med andra förslag om förändringar inom departementen. Departementalkommitterade av 1912 framhöllo ju, att det så tillvida kunde vara naturligt att förena de nämnda departementen till ett, som det vore obestriddigt, att för främjande av näringslivets förkovran ett av de viktigaste medlen vore kommunikationerna. Men departementalkommitterade kunde då icke taga ståndpunkt till detta utan ställde sig avböjande, och detta på skäl, som redan hava antytts under debatten. Jag vill icke närmare gå in på dem, men det vill jag säga, att när utskottsmajoriteten föreslagit en utredning, har den icke glömt bort, att jordbruket skall omhuldas och ha sitt stöd. Men jordbruket har ju numera sin särskilda målsman vid konungens bord. Det kan ju också tänkas, att det kan bli en viss konkurrens mellan olika intressen inom det nya departementet, mellan näringarna och kommunikationerna, men med god vilja och gott samarbete mellan de olika avdelningarna inom det nya departementet skulle säkert saken kunna ordnas till gemensam båtnad, det är min övertygelse.

Vad så ärendenas antal inom dessa departement beträffar, så är det väl ingenting, som tyder på att en sammanslagning vore omöjlig, särskilt när man tänker på arten av en hel del ärenden, som där skola behandlas. Sedan utredning verkställdts, skulle kanske regeringen och riksdagen finna, att det ligger någonting i de här ständigt återkommande önskemålen om en sammanslagning. Det kanske bleve ekonomiska och sakliga värden, som härigenom bättre tillgodosåges, och det är verkligen förvånande, att reservanterna så avgjort äro

*Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

emot en utredning, ty den kan väl i all rimlighets namn, när vi begära den så öppet, icke vara till skada för sakens framtida behandling inom riksdagen. Frågan är icke död med detta, att utskottets förslag fälles, utan den lär nog komma igen ännu en gång. Varför icke vänta med den tvärsäkra och skarpa dom, som reservanterna nu redan äro färdiga att fälla här, tills utredning ur olika synpunkter föreligger. Jag tror, att detta vore det riktigaste. Herr Sävström ville i sitt anförande här nyss låta påskina, att utskottet redan vore färdigt med att rent av föreslå en sammanslagning av handels- och kommunikationsdepartementen. Vi begära ju endast en utredning, och det är ju på grundval av denna utredning, som riksdagen sedan har att besluta.

Kommer nu en utredning till stånd, vore det ju också lyckligt, om i detta sammanhang upptoges de spörsmål, som genom motioner framförts, nämligen om forum för de kommunala ärendenas behandling. Det vore värdefullt, om det här kunde bli någon förenkling och något sammanförande av ärenden, ty nu är det ju en olycklig splittring just i fråga om dessa ärenden. Det vore väl bra, om vi finge de kommunala ärendena behandlade i ett eller två departement, i stället för att det såsom för närvarande skall äga rum en sjudelning. Man behöver blott peka på den omständigheten, att lagstiftningsfrågor, som direkt beröra kommunerna och deras ekonomi, nu fördelas på ett flertal departement och att de ekonomiska frågorna, som väl för närvarande äro de viktigaste för kommunerna, huvudsakligen behandlas av finansdepartementet. Det vore väl lyckligt att få till stånd en utredning om vad som i detta fall bäst kunde gagna saken. När i vår tid kommunernas penningpolitik, såsom vi alla veta, är ett så aktuellt spörsmål, vore en koncentring av hithörande ärenden inom Kungl. Maj:ts kansli synnerligen önskvärd, och utskottet har också föreslagit en utredning i sådan riktning. Reservanterna tycka nog, att det härutinnan icke är bra, som det är, det märks, men de peka på svårigheterna att få en koncentring till stånd och peka också på regeringen. Till detta vill jag blott säga, att svårigheterna äro till för att övervinnas, och regeringen i all ära — jag sätter dess arbetsprestationer ofantligt högt — men vi kunna dock icke begära *allt* av en regering.

Den i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna ändringen i lagen om statsdepartementen rörande försvarsväsendet behöver icke omnämnas. Den är ju på sätt och vis redan behandlad.

Till sist vill jag säga, att utskottets förslag om utredning rörande här berörda komplex av frågor synes mig vara, som jag redan sagt, en förståndig, klok och stark ståndpunkt. Regeringen har ju i fråga om viss omläggning av arbetssättet och omgruppering av ärendena inom departementen ansett en undersökning av betydelse, men då tycker jag, att, är det därvidlag behövt, så är det så mycket mer behövt, när det gäller så omfattande spörsmål som dem, vi nu ha att behandla. Det är en sak, som kanske påverkat åtskilliga, men som icke blivit berörd här i debatten, såvitt jag kunnat höra. Man har velat göra troligt från deras håll, som stå på reservanternas sida, att begäran om en utredning skulle i viss mån lägga hinder i vägen för det arbete, som nu pågår beträffande besparingar och personalindragningar. Såvitt jag kan förstå, hör denna fråga ej alls samman härmed. I den delen står nog riksdagen fullt fri, även om utredning begäres.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Bäck: Herr talman, mina damer och herrar! Det har ju yttrats så mycket här i dag i avseende på dessa frågor, att hade jag icke anmält en blank reservation, skulle jag ha ansett, att det var nog talat. Jag skall emellertid be att få angiva, varför jag reserverat mig.

Ifrån första stund, jag såg en statsverksproposition och undersökte de

olika delarna av densamma, stod det för mig klart, att om någon hade en arbetsbörda, som var mer än tillräckligt stor, så var det ecklesiastikministern. Denna min första tanke har under de år, jag varit med och fått deltaga i ärendenas behandling, icke alls blivit rubbad, utan jag har tvärtom mer och mer stärkts i denna min uppfattning. Jag har icke heller genom min närvaro i utskottet, när dessa frågor nu behandlats, på något sätt blivit övertygad om att min första uppfattning icke varit den riktiga.

Nu har herr justitieministern här klargjort åtskilligt, och gjort det så, att det knappast skulle behöva sägas något mera här. Jag kan dock tillägga något.

När det gäller denna förflyttning av kyrkoärendena till justitiedepartementet, sade justitieministern, att dessa ärenden blott upptogo 20 sidor i statsverkspropositionen. Men om man tittar på hela åttonde huvudtiteln, så finner man, att den innehåller 700 sidor. Bara därav förstår man, att det här är fråga om en mycket enkel och obetydlig sak.

Men det är en annan sak, som man här skulle kunna anföra, och det är att ecklesiastikdepartementets arbetsbörda vuxit oerhört under årens lopp. Man behöver blott titta på en statsverksproposition för en 10—15 år sedan. Av en händelse kom jag att slå upp 1914 års proposition och fann då, att under de år, som förflutit sedan dess, åttonde huvudtiteln vuxit med icke mindre än 200 sidor. Ser man till exempel sedan efter, vilka summor som krävas för detta departements verksamhet och hur dessa ha vuxit under årens lopp, finner man, att år 1910 äskades för denna åttonde huvudtitel 25,864,500 kronor, medan för det budgetår, som utgick under 1925, äskades 129,588,000 kronor. Det vittnar om huru arbetsbördan vuxit. Och när jag tänker på detta och tänker på det förslag, som här är framlagt, så finner jag för min del och skulle finna det så, vilken regering som än lade fram detta förslag, att det är blott billigt och rättvist, att bördorna här fördelas bättre, än som nu är förhållandet.

Nu är det så, att utskottet i sitt betänkande också erkänner, att denna huvudtitel är ganska belastad. Det beaktar, heter det på ett ställe, departementschefens stora arbetsbörda, och utskottet säger på ett annat ställe: »Skulle ärendena mätas eller vägas, torde denna börda absolut och relativt visa sig ännu större, än den ter sig vid en räkning av ärendenas mängd.» Detta är alltså ett erkännande från det hållet, att här är det fråga om en mycket betungande arbetsbörda.

När jag då ser frågan från den synpunkten och ser den, såsom jag måste se den från min uppfattning och min känsla för vad som är rätt och billigt, så tycker jag, att det är svårt att förstå, varför man här skall skjuta på en fråga, som i alla fall kan lösas. Ty det går att flytta kyrkoärendena in i justitiedepartementet. Att justitiedepartementets arbetsbörda skulle vara så överväldigande, att det genom en överflyttning av dessa ärenden, som rymmas på 20 sidor i statsverkspropositionen, såsom jag nyss nämnde, skulle bli överbelastat och icke kunna sköta sina uppgifter, till den uppfattningen tycker jag man knappast skulle behöva komma, åtminstone icke genom att som utskottet här gjort, väga siffra mot siffra i stället för att, som utskottet självt även talat om, mäta och väga själva ärendena. Jag finner därför för min del Kungl. Maj:ts förslag om att överflytta kyrkoärendena till justitiedepartementet vara av sådan natur, att jag icke kan rösta mot detsamma.

Då det nu gäller att avgöra, vilket av dessa båda departement, justitie- eller ecklesiastikdepartementet, dessa ärenden skulle tillhöra, och då man frågar sig själv, vilket av dem de bäst hänga samman med, så har jag för min del den uppfattningen, att de passa bäst för justitiedepartementet, och jag tycker, att de där passa alldeles utmärkt. Helt kort skulle jag vilja fram-

*Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

ställa saken så. Justitiedepartementet är ju det departement, som genom lagstiftning anvisar och stakar ut de vägar, som vi ha att gå för att göra det som är rätt och det som är bäst för såväl den ene som den andre, medan kyrkodepartementet, om det verkligen skall fylla sin uppgift, är det departement, genom vars verksamhet skall skapas den rätta andan och möjligheten att följa de lagar och föreskrifter, som av justitiedepartementet anbefallas. Så var det i gamla tider. En av de störste män, som yttrat sig i dylika frågor, aposteln Paulus, har fört fram den tanken, att om de kyrkliga frågorna behandlades rätt och om de kyrkliga lärorna riktigt tillämpades i det praktiska livet, skulle lagstiftningen i många fall bliva överflödig. Jag anser alltså, att det är ett innerligt samband mellan dessa frågor, och jag har därför icke några betänkligheter mot att rösta för att kyrkoärendena överflyttas till justitiedepartementet.

Nu uttalar utskottet här — ja, jag skulle vara kort och vill därför skynda på — att man vill taga allt i ett sammanhang. Det är så mycket här, som rör de olika departementen, och man vill därför ställa till med en stor och omfattande utredning eller, som det heter på ett ställe, »en fullständigare och mera ingående utredning» och på ett annat ställe »en närmare och fullt betryggande utredning». Har man nu varit med i utskottet och har man hört på, vad som presterats här i dag, då finner man, att denna utredning skulle bli alldeles enastående omfattande, stor och märkvärdig. Ja, må denna utredning komma. Vi ha tillfälle som riksdagsmän att den ene efter den andre framlägga våra önsknings och förslag. Vad hindrar dessa experter inom konstitutionsutskottet, dessa som vilja ha så mycket utrett, att komma med sina utredningar till en kommande riksdag och då lägga fram sina förslag? Kanske utskottet, om det får önsknings framförda från olika håll, kan av det hela bringa till livs något av värde. Men denna utredning bör icke hindra det lilla obetydliga, som det här är fråga om och i fråga om vilket jag är rädd, att man kan tillämpa ordet, att det är fara i dröjsmål. Om man alltså nu vill ha en sådan utredning, bör dock detta, som sagt, icke hindra, att man i dag fattar beslut om kyrkoärendenas överflyttning till justitiedepartementet.

Det är åtskilligt annat, som jag skulle kunna ha att anföra, men jag vill hålla mitt löfte att söka vara kort.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Fast: Herr talman! Med herr talmannens tillåtelse skall jag börja med några ord gentemot herr Bäckströms anförande.

Herr Röing började i dag sitt anförande med att säga, att det varit med utomordentligt stort intresse som han gått att läsa detta utskottsbetänkande, men att det blivit för honom en stor besvikelse, då han haft mycket svårt att finna, var de sakliga argumenten verkligen voro att söka. Herr Röing hade då icke haft nöjet höra herr Bäckström, som nu anført de verkligt sakliga synpunkterna, men det var måhända en ödets skickelse, att den som här skulle företräda och upplysa kammaren om de verkligt sakliga synpunkterna ändock icke hade deltagit i behandlingen av detta ärende i utskottet och själv erkände, att han icke ens varit i utskottet under hela den tid, som detta ärende behandlats.

Emellertid hava vi nu fått besked om, att det är så långt ifrån, att det är någon slags illvillighet från utskottsmajoritetens sida, som denna tvärtom visat den högsta grad av välvilja mot Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har nämligen enligt herr Bäckströms mening icke förstått sitt eget bästa, icke förstått att skydda sin justitieminister från den oerhörda arbetsbördan, som skulle bliva resultatet av ett bifall till propositionen, och därför har herr Bäckström skyndat sig att liksom utskottsmajoriteten med välvilliga händer rätta till vad

regeringen icke har haft förmåga att göra. — Jag förmodar, att regeringen är tacksam för denna utomordentliga välvilja, som har sträckt sig så långt som till justitieministerns eget personliga välbefinnande.

Herr Bäckström sade vidare, att detta ärende har synnerligen grundligt behandlats. Ja, detta kunde med lika stort fog sägas om det föregående ärendet, och han talade om den mycket brett lagda föredragning som ägt rum. Ja, herr Bäckström, det finnes ett skäl som gör, att jag skall förbigå denna föredragning, speciellt då det gäller justitiedepartementets arbetsbörda; jag skall således icke ingå på det spörsmålet.

När man emellertid sedan går att undersöka, vad som anfördes från herr Bäckströms sida, så måste jag säga, att det föreföll något magert, det kan icke hjälpas, må det vara sagt i all vänlighet. Huvudpunkten var justitieministerns arbetsbörda, som skulle bli för tung. Nummer två var lokalfrågan, som också fick spela en viss roll. Jag hade, herr talman, icke väntat, att man skulle komma med ett sådant argument, att det bleve svårt att bereda plats för kyrkobyran, i den händelse den lades under justitiedepartementet. Det är ju dock här fråga om en rad av indragningar, och det är klart, att i samma mån måste motsvarande utrymmen göras lediga, och därför får man väl anse, att det var endast ett förflugit ord och icke ett verkligt sakligt argument i denna fråga.

Sedan sade herr Bäckström, att han fått den uppfattningen, att reservanterna till detta utskottsutlåtande hade haft tillgång till upplysningar och siffermaterial som icke hade stått utskottsmajoriteten till buds, men herr Bäckström erkände i samma andedrag, att han icke varit närvarande under hela behandlingen och därför icke vågade vidhålla detta så bestämt, och det var detta herr Bäckströms eget yttrande, som gav anledning till vad jag inledningsvis anförde. Jag vill emellertid säga herr Bäckström, att de siffror, som finnas här i reservationen, hava varit tillgängliga och hava kunnat antecknas av vilken utskottsledamot som helst vid utskottsbordet. Herr Bäckström frågade slutligen, varför vilja då icke reservanterna vara med om en utredning, som herr Bäckström till och med påstod vara mycket vagt skriven. Jag måste säga herr Bäckström, att utskottet har här skrivit enligt min uppfattning mycket positivt — det kan väl ändock knappast bli tal om annat — och när herr Bäckström frågar, varför vi icke vilja vara med om denna utredning tror jag, att jag har samtliga reservanter bakom mig, om jag säger, att man besvarar icke Kungl. Maj:t om en utredning, då man icke vill vara med om själva syftet, och det är därför vi icke kunnat ansluta oss till denna utredning.

Herr talman! Jag har nästan fått den uppfattningen, och jag har haft den några dagar, att om de motioner, som behandlats i samband med denna proposition, hade blivit väckta antingen var för sig eller gemensamt men utan samband med förevarande proposition, så skulle såväl utskottet som riksdagen utan vidare hava avslagit de begärda utredningarna; och jag tillät mig vid behandlingen av detta ärende i utskottet säga, att det skulle bli intressant att se, hurudan den skrivelse skulle se ut, som bleve resultatet av de inom utskottet befintliga mycket skiftande meningarna just i de punkter, varom man begärde utredning. Man sade mig då, att det behöfve jag icke hysa något bekymmer för, det skulle nog bli klart. Utskottet har förklarat detta, och jag ger det en eloge för det utomordentligt goda sättet att kunna bli enigt. Men, herr talman, jag tror icke, att det förvillar synen på riksdagen, ty bakom denna enighet döljer sig en rad av divergerande uppfattningar, som icke minst i denna debatt fått en ganska bjärt belysning, och jag skall tillåta mig att med några ord beröra, vad som man i detta avseende begär i denna riksdagsskrivelse.

Jag skall då börja med vad utskottet självt börjar med, nämligen att man anser, att utredningen bör taga sikte på en fortsatt decentralisering av ärendena.

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.

(Forts.)

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

så att en del ärenden skola dragas från Kungl. Maj:ts avgörande till avgörande av vissa ämbetsverk. Jag trodde icke, att denna kammare är beredd att taga ställning till denna fråga, icke ens undantagsvis, och jag vet, att inom utskottet kom det till uttryck ganska divergerande meningar om huruvida något sådant skulle vara tillrådligt ur rätts- och lämplighetssynpunkt. Jag har själv icke haft anledning uttala någon mening, jag endast konstaterar den splittning som finnes i det borgerliga lägret redan vid första punkten av motive-
ringen.

Går man sedan över till frågan angående de kommunala ärendenas koncentring inom ett eller ett färre antal departement, så vill jag här framhålla, att vad som varit anledningen till att man från kommunalmännens sida, från framskjutna representanter framför allt i svenska stadsförbundet, har haft sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål och gjort sig till tolk för en koncentring av de kommunala ärendenas behandling hos Kungl. Maj:t, är icke vad som framgår här av utskottets förslag till skrivelse utan är något helt annat. Man anser nämligen eller har ansett, utan att djupare gå in på detta spörsmål, att det skulle vara lämpligt, att de lagar i detta land på det kommunala livets område såväl som på det sociala livets område, vilka vi i kommuner och lands-
ting skola leva efter, skrivas av dem som hava hand om penningpungen. Nu finns det väl knappast någon i denna kammare som icke anser, att det kan bliva tal om att förlägga t. ex. kommunernas länepolitik till något annat departement än finansdepartementet. Erfarenheterna från 1800-talet giva så tydliga belägg för att det skulle vara fara å förlägga dessa ärenden någon annanstans än till finansdepartementet. Det måste vara allmän översikt beträffande statens finanser och länepolitik och kommunernas finanser och länepolitik.

Då således själva utgångspunkten icke är möjlig att förverkliga i praktisk tillämpning, frågar jag: finnes det sedan kvar något av de önskemål, som man t. ex. från svenska stadsförbundet har hyst? Ty det kan väl ändock icke vara rimligt, att man skall förlägga de kommunala ärenden, som nu behandlas i socialdepartementet, ecklesiastikdepartementet och andra departement, till finansdepartementet? Jag tror, att redan nu är finansdepartementets arbetsbörda tillräcklig, och någon ytterligare förskjutning av ärenden dit är alldeles otänkbar. Om man således icke kan på detta område åstadkomma vad som skulle, jag medger det gärna, vara önskvärt, då får man lösa den frågan på det sättet att man, då det anses önskvärt, inhämtar finansministerns yttrande. Detta får tillgå på det sätt, att ärendena beredas i samråd med chefen för finansdepartementet.

I fråga om handelsdepartementets indragande eller sammanslående med kommunikationsdepartementet, behöver man icke vidare vittna om den oerhörda splittring, som äger rum på detta område. Jag ber endast att få erinra om vad som i dag förekommit i denna kammare i detta avseende. Det belyser tillfullo, att näringslivets främsta representanter, näringslivets främsta målsmän på handels, industriens och sjöfartens område vilja fortfarande hava kvar sitt departement, vilja fortfarande hava kvar en rådgivare vid Konungens rådsbord. Det förefaller mig också, som om det resonemang, som man gjort sig till tolk för — jag tror det var herr Röing eller herr Lithander — hade mycket mera sannolikhet för sig, nämligen att, om man skall göra en samman-
slagning, så bör den äga rum mellan handels- och jordbruksdepartementet. Det förefaller mig mera naturligt, med hänsyn till att man icke därvidlag skulle bliva utsatt för de stridigheter mellan olika intressen, som man annars ovillkorligen kommer att bliva utsatt för. Jag tillät mig i utskottet erinra om, att då nu vissa personer, som tillhöra näringslivet, föredra en samman-
koppling mellan kommunikationsdepartementet och handelsdepartementet, så

måste där bakom ligga en tanke på att få, så att säga, en förstahandsvärlig behandling med hänsyn till taxepolitiken o. s. v. Men om detta skulle vara riktigt, då hava ju jordbrukarna all anledning se till, att de få vara med om detta och icke bliva utestängda från denna s. k. förstahandsbehandling. Nu har man sagt, att detta är en ren konstruktion, men jag ber kammaren fästa uppmärksamheten på, att detta har anförts icke endast av departementalsakkunniga, utan även av den nuvarande regeringen, och det har anförts flera gånger i denna kammare under debatten. Man kommer icke ifrån, att det ligger någonting i detta resonemang.

Om man i övrigt vill säga, att kyrkoherde Pehrsson hade rätt, då han sade, att ärendena skola icke räknas utan vägas, då vill jag verkligen fråga: tror någon då, att om ärendena skola vägas, det skall finnas rimlig anledning till att reflektera på handelsdepartementets indragning eller förenande med något förut befintligt stort departement? Det är orimligt att beräkna arbetsbördan i handelsdepartementet med hänsyn till antalet konseljärenden. Det huvudsakliga arbetet rör sig på traktaternas område och därför föreligger ju ett sådant väsentligt förarbete, som icke kommer till synes i allmänhet i de papper, som man anser vara utslagsgivande, varmed man vill mäta ett departements arbetsbörda, och det kan vara tillräcklig utredning i det avseendet med att hänvisa till, att efter världskriget gäller det ju att knyta åter förbindelser, som brustit under världskriget. Det är dessa förbindelser, som nu hålla på att sammanknytas. Det behövs utarbetas nya handelsvägar och nya handelsförbindelser. Kan det då vara rimligt, att mitt under det detta arbete pågår, då handeln och näringslivet i högre grad än någonsin tillförne ha behov av att hava någon representant vid konungens rådsbord, man då i samma ögonblick skall begära en utredning i angivet syfte? Man har sagt, att denna utredning icke kan skada. Jag hörde någon till och med viska, att om denna utredning kommer till stånd, så kommer den icke att bliva någonting annat än en papperslapp. Jag tror det är fullständigt riktigt, men jag ifrågasätter verkligen: kan det vara skäl i att under dessa ganska brydsamma tider giva handelsdepartementet den knuff i prestigeförlust, som måste ligga i att man i onödan går och skriver om handelsdepartementets upphörande? Jag tror, att det ur näringslivets synpunkt skulle vara en dålig vinst.

Går man sedan till en annan fråga, den nämligen, var traktatavdelningen skall ligga, inom handels- eller det sammanslagna handels- och kommunikationsdepartementet eller inom utrikesdepartementet, så har utskottet gått ut ifrån såsom självfallet, att den skulle vara kvar inom handels- eller det sammanslagna kommunikations- och handelsdepartementet. Men här hava i dag anförts mycket starka skäl för att, om en sådan oformlig anordning komme till stånd, man hellre borde lägga denna traktatavdelning inom utrikesdepartementet. Samma synpunkter hava framförts till och med av personer, som biträtt utskottsmajoritetens uppfattning i övrigt. Jag tror nu, att man utan vidare kan avfärda tanken på att lägga traktatavdelningen inom utrikesdepartementet, av skäl som böra förstås, utan att man vidare ingår på dem.

Detta är emellertid endast en bild av, huru splittrad man står bakom detta skrivelseförslag, som man vill giva en viss räckvidd. Nej, det är, herr talman, nog på det sättet, att man velat avslag på Kungl. Maj:ts proposition, och därför har man gått att söka nå fram till några skäl för detta avslag, och då har man knutit samman till ett knippe alla de önskemål, mer eller mindre mogna för avgörande, som här föreligga, och så begärt en skrivelse med anledning av detta, en skrivelse alltså, vars innehåll, om den verkligen kommer att utformas, man är synnerligen skeptisk gentemot även från deras sida, som nu föreslå denna skrivelse.

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Jag skall icke upprepa, herr talman, skälen för att överflytta kyrkobyrån till justitiedepartementet. Jag vill sluta med att säga, att vi hava icke haft nöjet och förmånen att se majoriteten av de frisinnade ledamöterna i utskottet vara med på vår linje, men jag vill säga, att vi äro i gott frisinnat sällskap ändå, därför att här nyss varit en representant för detta parti, som förklarade sin anslutning till reservationen, men vidare därför att vi hava samma uppfattning som departementalsakkunniga, vilka år 1912 avgåvo sitt betänkande i detta ämne, och bland de sakkunniga, som då sysselsatte sig med detta ärende, var en mycket framstående representant för det gamla liberala samlingspartiet, nämligen förre civilministern Schotte. Vi äro vidare i gott frisinnat sällskap, då denna kammare år 1885, om jag icke missminner, på en motion av herr S. A. Hedin beslutade, vad jag hoppas andra kammaren nu snart må vara beredd att besluta, nämligen kyrkobyråns överflyttande till justitiedepartementet.

Jag har icke, herr talman, hört, att några avgörande skäl eller ens skäl, som kunna tillmätas något starkt inflytande, här anförts mot den anordning, som föreslås av reservanterna, och utan att vidare ingå på något bemötande av vad som i övrigt anförts i detta ämne, tillåter jag mig, herr talman, att instämma i det yrkande, som framställts här av herr Engberg.

Herr Lindman: Herr talman! När man sitter och hör på en debatt som denna och fäster sig vid de argument, som anförts ifrån deras sida, som hava en annan uppfattning än den man själv har, så gör man sina små observationer. Är den ställning, de företräda i en fråga synnerligen stark, så komma de naturligen med starka och sakliga skäl, men om den är svag, komma de ofta och taga med alla möjliga skäl, även sådana som borde vara saken ganska ovidkommande. Till dessa skäl räknar jag bl. a. de som anförts av konstitutionsutskottets vice ordförande i hans anförande, när han förklarade, att år 1885 beslutade denna kammare på detta sätt. Är det nu verkligen något så utomordentligt starkt skäl, att det som beslutades för 40 år sedan skall vara vägledande för oss i dag i denna kammare? Om man skulle taga den ärade talaren på orden: skulle han vilja vara med om att gräva upp alla beslut, som fattades 1885 och säga, att, därför att vi beslutade så då, skola vi göra det även nu i år? Jag undrar, om han icke med litet eftertanke skall finna, att det är ett utomordentligt svagt argument. Och när herr Röing, som vanligt med en viss patos slår sig för sitt bröst och säger, mina herrar, finns det någon i denna kammare, som nu kan vara emot det som vi voro med om 1885 efter ett förslag av herr Sven Adolf Hedin, så ger jag honom precis samma svar. Jag gör honom samma fråga: vill han vara med på allt, som denna kammare var med på för ett fyrtiotal år sedan? För min del skulle jag kanske kunna vara med på ett och annat, och det kan hända att jag får anledning att komma med det argumentet vid något tillfälle, och då skall det bliva rätt intressant att höra, vad konstitutionsutskottets vice ordförande och herr Röing då hava att säga. Men de hava ju nu tydligt förklarat, att det är ett starkt skäl i föreliggande fall.

Vidare betecknar det en stor svaghet i ställningen, när man får höra sådana invektiver mot en utskotts majoritet, mot en grupp av ledamöter i ett utskott, som intagit en viss ställning, som att saklighet icke kan anses prägla deras betänkande. Hur kan man egentligen säga, att det är på det sättet? Finns det något skäl, som här talar för att majoriteten har brustit i saklighet? Jag hörde visserligen herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet tala om agitation, och jag antecknade: »Vad är det för agitation?» Jag har sannerligen icke hört talas om någon agitation i denna fråga. Detta sätt att komma

och vilja framhålla motparten såsom icke ledd av sakliga argument — det gjorde även den siste ärade talaren — det är sådant där, som man naturligtvis kan taga med, om man är ytterligt svag i sin ställning, för att försöka imponera på en och annan, som icke vidare starkt fäster sig vid argumentens valör utan tror, att det är ett dräpslag att säga: »De äro icke sakliga, de ha bestämt sig på förhand för att de skola rösta emot regeringens förslag, och sedan få de hitta på sina skäl därefter.» Det tyder, synes det mig, på en viss ömtalighet. Och när herr justitieministern talade om agitation — och jag uppberedde: vad är det för agitation? — så vill jag säga, att jag tror, att justitieministern ser spöken mitt på ljusa dagen här. Han har gått och utmålet för sig, och antagligen även för några andra herrar, att här försiggår agitation, här är det ugglor i mossen, här kommer den otäcka högern och har tyvärr i släptåg med sig några frisinna också, här gäller det ett attentat mot regeringen. Det är detta man gått och inbillat sig. Vad skulle det vara för anledning därtill? Icke vilja väl herrarna inbilla sig, att jag eller någon av dem, som stå på samma sida som jag i detta fall, kunna falla på den idén, att det skulle vara ett så förfärligt stort nederlag för Kungl. Maj:t, ifall riksdagen icke bifölle denna proposition om att en byrå skulle flyttas från ett departement till ett annat. Det kan väl ändå icke vara någon så förfärligt ömtalig sak för Kungl. Maj:t. Det tyder på, att man har en sjuklig känslighet för att det icke får gå Kungl. Maj:t emot. Jag kan icke underlåta att känneteckna hela denna debatt såsom härledande sig av en sådan där ömtalig uppfattning.

För min del vill jag säga, att det är mig rätt motbjudande, att man här på detta sätt vill göra en utbrytning av en byrå från ett departement till ett annat. Ty man ser icke frågan i sitt sammanhang. Och lika fullt skriver Kungl. Maj:t i denna lilla proposition, att man tänkt sig inom regeringen kunna föra ihop ärenden och flytta över ärenden även på administrativ väg ifrån det ena departementet till det andra. Nå, ligger detta ärende så, att Kungl. Maj:t ämnar föreslå det, så menar jag: varför då icke låta denna fråga komma med i ett sammanhang? Att överhuvud rubba departementsindelningen på detta sätt är enligt min uppfattning icke så särdeles välbetänkt. Jag tror, att man vinner mera på att undersöka i stort, huruvida det icke kan vara åtskilliga andra saker, som kunna göras och tagas samtidigt. Och när man anför, att departementalkommittéer varit inne på detta, så kan det väl icke vara något så synnerligen starkt skäl för reformen, därför att departementalkommittéer sågo ju frågan i hela dess stora sammanhang och voro inne på en mängd andra saker, som beröra denna fråga.

Så talar man om, att det icke kan gå för sig att låta det vara som det är, därför att ecklesiastikministern har alldeles för mycket att göra. Det departementet är så arbetstyngt, det finns ingen departementschef, som har så mycket att göra som han. Man framför då såsom bevis för denna arbetsbörda — och det är ju rätt — att man icke endast får räkna antalet ärenden, utan man skall även försöka väga dem. Och herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet var inne på att räkna antalet tjänstemän inom departementet och lägga detta som måttstock. Jag vill säga, att det är ju ett argument, ehuru det icke är absolut oomtvistligt, att även det är fullkomligt hållbart. Men utan tvivel är det riktigt, att man måste se till att icke bara räkna antalet ärenden. Nåja, reservanterna i detta utskottsbetänkande hava ju också reagerat emot detta och sagt, att man icke skulle räkna ärendena. Men lika fullt hava de givit sig till att räkna, och så hava de satt reduktionstal på vissa ärenden och sagt, att endast ärenden av visst slag skola betraktas såsom vardera *ett* normalärende, och *tio* av annat slag skola betraktas som *ett* normalärende, av ännu en annan grupp likaledes *tio* och av en tredje grupp *sju*. Huru hava herrar reservanter fått fram dessa siffror, och varför är det just på det sättet, att *tio* av ett visst

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

slag av ärenden skola vara lika med *ett* av ett annat slag? Det finns ju icke något bevis för att de hava rätt.

Reservanterna tala på ett annat ställe om, att här får man icke lägga sig i, vad Kungl. Maj:t gör; det är Kungl. Maj:ts prerogativ att avgöra sådana frågor som dessa. Men Kungl. Maj:t har icke talat om en sådan reduktion. Och sedan, när de tala om ärenden till ecklesiastikdepartementet, så underlåta de att göra en sådan reduktion. Men, herr talman, man behöver icke vara alltför mycket initierad i dessa förhållanden för att veta, att även inom ecklesiastikdepartementet förekommer det ett mycket stort antal ärenden, som utan tvivel hava en mycket liten valör, och där man också säkerligen skulle kunna räkna *tio* på *ett*, ifall man satte sig till att göra en sådan undersökning. Där finns många rätt obetydliga ärenden.

Vad som ytterligare, efter min uppfattning, talar för att icke nu antaga detta utbrytningsförslag är vad utskottsmajoriteten på ett ställe anför, nämligen att om man skulle gå in på en undersökning av ecklesiastikdepartementets ärenden, skulle man väl kunna finna, att man även bör undersöka, huruvida icke en del ärenden kunde stanna i lägre instans än att gå till Kungl. Maj:t. Detta synes mig vara rätta vägen. Och dit, herr talman, komma vi förr eller senare, vare sig vi vilja det eller icke. Ty vi kunna icke hålla på med att lassa på Kungl. Maj:t allt möjligt av den mest underordnade beskaffenhet, utan vi måste hysa det förtroendet till de underordnade ämbetsverken, att de få slutgiltigt avgöra en hel mängd ärenden. Vi kunna icke vara betjänade med, att herrar statsråd skola dragas med en massa små, löpande ärenden, vilka otvivelaktigt måste hava den inverkan, att de förrycka deras möjlighet att kunna syssla med de stora och viktiga sakerna.

Herr justitieministern var inne på frågan om lagstiftningsraseriet och sade, att det är ett fult ord, och det skall man icke använda, ty, om jag uppfattade honom rätt, skulle det en vacker dag kunna medföra, att folk började tro, att det finns något lagstiftningsraseri här i landet. Och det bör man icke få tro. Ja, herr statsråd, jag tror dock, att det är så; jag är mycket kättersk i det fallet och har redan bildat mig den uppfattningen, att det finns ett lagstiftningsraseri. Och det behöva väl vi, som varit med i riksdagen under de senare åren, icke mycket mera bevis för än det vi handgripligen få vid varje riksdag i form av lagförslag. Vi behöva icke annat bevis för att veta, att här existerar en reformhets på många områden. Visserligen kan man nu, som här säges, även betyga, att justitieministern naturligtvis är långt ifrån ensam om det. Han kanske icke är den mest skyldige till det, utan det finns andra departementschefer, som kanske hava större skuld till att det är så. Jag vill i detta sammanhang säga, att det är icke alldeles riktigt, som herr justitieministern säger, att bara den och den kategorien näringsidkare få fram lagar, som tillfredsställa dem, så äro de nöjda o. s. v. Nej, det är en allmän hets på reformer, varom förslag dagligen komma hit och ge oss bevis för saken. Och när man säger, att justitieministern endast har de lagar, som ligga på justitiedepartementet, så vill jag anmärka, att det vore efter min uppfattning mycket önskvärt, om herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, vilken såsom jurist bör ha ett visst sinne för att icke lagstiftningen löper iväg allt för fort, även kunde utöva ett kalmerande inflytande på sina kolleger i det fallet. Och i motsats till vad konstitutionsutskottets vice ordförande anförde, är min tro den, att om justitieministern ville gemensamt beredning ville försöka moderera farten på lagstiftningen, så skulle detta vara till stort gagn. Och om lagförslagen, därigenom att justitieministern deltog mera i arbetet, många gånger bleve framlagda något bättre genomarbetade, skulle det sannerligen icke skada.

Beträffande den fråga, som utskottet framkastat om sammanslagning av två andra departement, handelsdepartementet och eventuellt kommunikationsdepar-

tementet, så vill jag, eftersom jag blivit särskilt apostroferad av den förste tälaren vid dagens debatt, även säga ett par ord. Då han anmärkte, att detta skulle strida emot den uppfattning, jag uttalat i ett tal, som jag höll en gång förliden höst i Linköping, så behöver det icke ovillkorligen tydas på det sättet. Han säger, att det är mycket underligt, om man skall taga upp denna fråga 1926. Jag förmodar, att vad som ligger bakom, att konstitutionsutskottet har upptagit frågan, är besparingssynpunkten, som man nu från alla sidor talar om, när man handlägger frågan om Kungl. Maj:ts kansli. Det är naturligtvis en besparingssynpunkt, som kan göra sig gällande, om man kunde indraga t. ex. ett helt departement. Då anföres mot detta, att handels och industriens män vilja ha en företrädare, en målsman vid konungens rådsbord, som kan framhålla deras synpunkter och göra starkt gällande deras krav. Och uti reservanternas yttrande framställes detta på det sättet, att man måste hava en chef för ett departement, som kan noggrant följa näringslivets utveckling och vidtaga och föreslå åtgärder, som äro ägnade att befordra handels, industriens och sjöfartens sunda utveckling. Det är naturligtvis mycket klokt sagt, och det har varit det skäl, som varit ledande för alla de näringslivets män, som för tjugu år sedan yrkade på inrättandet av ett särskilt handelsdepartement. Men om jag ginge till dessa handels och industriens män och frågade dem: »Vad ha ni vunnit på detta handelsdepartement?», så tror jag, att det skulle vara ganska svårt för dem att ge ett tillfredsställande svar på den frågan. Vad man gör i den vägen är icke, herr talman, beroende på, om där sitter en chef för ett handelsdepartement, som har utslutande handels och näringslivets intressen att företräda, eller om där sitter en departementschef, som samtidigt har att företräda vissa andra ärenden, t. ex. kommunikationsärenden. Nej, det är utslutande beroende på, vilken näringspolitik man vill föra. Och det strider ganska mycket emot vad reservanterna här anført. Det lästes nyss upp ett annat ställe ur reservationen, däri framhålles, att efter kriget har handelspolitiken fått en annan betydelse. Vad gör nu den nuvarande regeringen i detta avseende? Här behandlade vi härom dagen en fråga, som rörde betodlingen och sockerfabrikationen. Regeringen lyste praktiskt taget med sin frånvaro i den debatten och ville ingenting göra. Låt vara, att detta ärende åvilar jordbruksministern och icke handelsministern. Men vi ha en annan fråga, som varit på tal här, och det är järnhanteringens betryckta läge. Vad gör handelsministern i denna fråga? Nej, mina herrar, kom aldrig och säg, att vi skola ha en handelsminister, därför att vi skola ha en målsman för handel och industri, utan kom och säg, att vi skola ha en handelsminister, som verkligen vill främja och hjälpa Sveriges näringsliv och göra någonting för det. Om en sådan vilja skulle finnas hos regeringen och ärendena skulle taga en större omfattning, då kunde man börja tala om nödvändigheten att hava en särskild person för detta, men då helst en person, som vore fullt inne i dessa saker.

Man har även anført — ja, det var ju herr Engberg, som sade det, och han har ju en viss klockarkärlek för det stora landet i öster — att mot sammanslagning av handelsdepartementet med annat departement talar, att nu hava våra affärer på Ryssland tagit ett så stort uppsving. Jag vill meddela, att våra affärer på Ryssland utgöra icke stort mer än 3—4 % av hela handelsomsättningen, så att de äro icke av så oerhört stor betydelse. Vill man för övrigt här icke vara med på denna del av utskottets betänkande, så har det framställts ett annat yrkande av herr Nylander, som man då kunde rösta för.

Slutligen vill jag komma till det påstående, som göres av reservanterna, när de framhålla, att i en fråga som denna, som rör arbetsfördelning inom Kungl. Maj:ts kansli, synes det dem icke lämpligt, att man ger sig in på en närmare prövning av Kungl. Maj:ts omdöme i detta fall. Har man verkligen den uppfattningen, att om Kungl. Maj:t kommer med ett förslag till omändring inom

*Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Kungl. Maj:ts kansli, så skall riksdagen icke få lov att säga sin mening, därför att frågan, som herr Engberg uttryckte det, är så delikat, att man icke bör gå in på den? Icke äro vi väl så ömtåliga, vare sig på denna sidan eller på den sida, där regeringen sitter, att vi icke tåla vid att få höra skäl av andra och även anse oss hava rättighet att ge skäl? Jag är för min del ganska ööm i det fallet och hoppas, att herr justitieministern icke är för ömtålig att höra, att jag för min del säger — och det menar jag — att riksdagen även bör få uttala sig om denna sak. Nu kan naturligtvis en justitieminister som vår nuvarande chef för justitiedepartementet stå och vittna, att han kan taga denna börda på sig. Men icke nog med det. Han ser in i framtiden och säger, att hans efterträdare kunna också taga den bördan på sig. Jag vet icke, om herr justitieministern har frågat dem. Ja, han vet ju ej ens, vilka det blir. Men jag tycker, det är litet vågat att säga på det sättet. Jag kan tala om, att jag för min del en gång sett, huru det fanns en ganska stor balans på justitiedepartementet, när en justitieminister lämnade detsamma. Jag vet ju icke, huru ofta detta inträffar, men sådant har hänt. Och när man talar om justitiedepartementets arbetsbörda, får jag lov att i all vördsamhet säga, att jag vill minnas, det är hela två månader sedan denna kammare biföll en framställning om en interpellation, som herr justitieministern icke ännu haft tid att besvara. Så att jag kan tänka mig, att arbetsbördan ändå icke är så liten på justitiedepartementet.

Ja, herr talman, dessa skäl hava varit avgörande för mig. Och när jag till detta lägger, att det är dock en viss tradition, som binder dessa ärenden vid ecklesiastikdepartementet, där de varit *beati possidentes*, och då man icke har anfört efter min uppfattning allt för starka skäl för den kungliga propositionen, samt då man slutligen icke för detta kunnat anföra besparingssynpunkter i den allra ringaste mån, så synes det mig, att man icke behöver taga det allt för hårt från Kungl. Maj:ts regerings sida, ifall detta förslag skulle gå Kungl. Maj:t emot.

Herr Grapenson: Herr talman, mina herrar! I egenskap av motionär i denna fråga har jag ansett mig böra säga några ord.

Jag ber då först få betyga min tacksamhet mot de ärade reservanterna för den välvilja, de visat det förslag, jag framfört i motionen nr 207 i denna kammarare. Jag har emellertid av en del enskilda yttranden tyckt mig finna, att en och annan av de ärade kammarledamöterna icke synes hava tillräckligt beaktat, vad min motion går ut på. Man tyckes anse, att motionen praktiskt taget sammanfaller med reservationen. Så är emellertid icke förhållandet. Något yrkande om att Kungl. Maj:ts förslag måtte av riksdagen antagas, finnes icke i motionen, vilken förutsätter som utgångspunkt ett redan fattat beslut om kyrkobyråns förflyttning till justitiedepartementet. Så länge denna förutsättning saknas, finner jag i likhet med en del andra talare, att det på sakens nuvarande ståndpunkt är riktigast att gå med på utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Rydén: Herr talman! Det förvånar mig, att den föreliggande frågan, vilken, såvitt jag förstår, är av rent praktisk natur och icke hör till de »stora» frågorna, kunnat blåsas upp på sätt som skett, så att den blivit en klar parti-fråga. Jag måste nämligen — även om man kommer att tycka att omdömet är hårt — säga, att konstitutionsutskottets förevarande utlåtande är buret av rent partisinne. Någon verklig saklig grund har icke utskottet kunnat prestera för sin ståndpunkt. Det har varit helt andra skäl än de av utskottet anförda, som

legat till grund för majoritetens beslut, och de i utlåtandet anförda skälen äro ingenting annat än svepskäl.

Det är min bestämda uppfattning, att frågan om förflyttning av kyrkobyrå från ecklesiastikdepartementet till ett annat departement icke kan undanskjutas längre, om man vill se till, att det blir någon proportion mellan de olika departementens och departementschefernas arbete. Jag tror att jag har en icke så liten erfarenhet om hur det ställer sig med arbetet i ecklesiastikdepartementet, och så mycket har jag varit med, att jag någorlunda känner till storleken av det arbete, som åvilar även de andra departementen. Det är fullkomligt orimligt att komma och söka väga upp mot varandra arbetet inom ecklesiastik- och arbetet i justitiedepartementet under åberopande av sådana siffror, som här anförts, och man hade haft rätt att fordra, att konstitutionsutskottet bemödat sig att undersöka saken noggrannare än som skett. De olika ärendena kunna mången gång alls icke jämföras med varandra. Under den tid jag var chef för ecklesiastikdepartementet hörde t. ex. de s. k. namnmålen dit, sedan överflyttades de till annat departement. Sådana ärenden kunna föredragas på en minut eller del av en minut; de föranleda icke något besvär, ty frågan är alltid utredd, och det gäller endast att bifalla eller avslå med tillämpning av gängse grunder. Det är orimligt att sätta ett sådant ärende såsom ett nummer vid sidan av låt mig säga frågan om utnämning av en professor i kyrkohistoria, där det kan vara nödvändigt att läsa igenom flera tusen sidor och där det finnes oändliga massor papper, som en samvetsgrann föredragande och departementschef måste studera för att kunna fatta standpunkt, något som kan taga månader i anspråk.

Det förekommer överhuvud en ofantlig mängd utnämningsärenden i ecklesiastikdepartementet, som äro synnerligen besvärliga. Det är icke bara vid statsuniversitetet, som de stora utnämningsfejden pågå; även vid läroverken klagas mycket ofta en lektor eller en adjunkt över förord för en annan, och genast måste man sätta sig ned och jämföra sökandenas meriter så samvetsgrant som möjligt. Det är orimligt att jämföra dessa ärenden med sådana frågor som huruvida en person skall bli svensk medborgare, frågor som stundom utgöra en betydande del av listan vid justitiedepartementets föredragning och som utredas med hjälp av blanketter, där det gäller att se efter om vissa i lag angivna fordringar äro uppfyllda eller icke. Sådana frågor bli klara på några ögonblick, men de ha i alla fall sitt nummer på departementets nummerlista. Sedan namnmålen flyttats från ecklesiastikdepartementet, förekommer det där praktiskt taget mycket få ärenden av motsvarande beskaffenhet. Det är sålunda icke riktigt som herr Lindman påstod, att det finnes motsvarighet till bagatell- och blankettmålen även inom ecklesiastikdepartementet; de mål av sådant slag, som tidigare funnits där och som tydligen levde kvar i herr Lindmans föreställning, äro för länge sedan överflyttade till skolöverstyrelsen. Så är t. ex. fallet med mål, där det gäller, huruvida en person är för gammal eller ung att söka sig in vid seminarium.

De egentliga skolmålen åter, sådana som t. ex. gälla organisationen av skolväsendet i ett distrikt, kunna möta i ett så omfattande och invecklat skick, att man t. o. m. fått se, hurusom ecklesiastikministrar fått resa ut i socknarna för att med egna ögon bilda sig en uppfattning i målen. Det stora flertalet av de ärenden, som handläggas i ecklesiastikdepartementet, äro av den omfattning, att de skapa en synnerligen stor arbetsbörda. Man kan för övrigt bara se på huvudtitlarna: jämför den åttonde huvudtiteln med vilken som helst annan, t. o. m. försvarsdepartementets huvudtitel, som efter sammanslagningen är den näst största. Det är klart, att en dylik jämförelse efter volymen icke kan vara *allena* vägledande, men nog vittnar den vid sidan av många andra omständigheter om att en ofantlig ojämnhet i arbetsbördan är för handen.

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Kyrkoärendena bilda nu en grupp för sig, och en mängd av dessa äro i själva verket rent juridiska eller juridiskt-kamerala ärenden. Frågor, som röra de ecklesiastika boställena, skogsavkastningen av prästgårdsjord m. m., äro ju frågor, som ha mycket stort sammanhang med justitiedepartementets arbete och erfarenhet. Det avgjordes under min tid ett mål, som gällde avkastningen från ett prästgårdsboställe, ett mål, där handlingarna vuxit till tusentals sidor och som var rent juridiskt till sin innebörd — det kunde likaväl ha instämts till allmän domstol och i sista hand avgjorts av högsta domstolen. Man fick då tillsätta en jurist för att under en månads tid läsa in målet och föredraga det. Nästan de enda kyrkoärenden, som icke äro juridiskt-kamerala, äro utnämningar av kyrkoherdar, men dessa förekomma så sällan hos Kungl. Maj:t, ty därtill fordras fjärdemanskallelse, vartill kommer att vederbörande skola hava uppnått visst röstetal o. s. v. När därtill kyrkolagstiftningen hör under justitiedepartementet, synes det mig, att det kungl. förslaget medför en naturlig avgränsning och att man icke kan hitta någon mera rationell anordning för lättande av ecklesiastikdepartementets arbetsbörda, än att låta den del av kyrkoärenden, som nu ligger under detta departement, förenas med den del, som ligger under justitiedepartementet. Det är därför ledsamt, att det skall ha gått partipolitik i en fråga som denna, så att man av partipolitiska skäl stjälper en reform, som på sakliga grunder är motiverad.

För min del har jag ingen annan invändning mot utskottets förslag än att — om nu högern och de frisinnade skola fälla förslaget — jag vill uttrycka den önskan, att man icke godkänner benämningen justitie- och ecklesiastikdepartementet. Jag ifrågasätter till en början, om någon annan benämning än justitiedepartementet är erforderlig. Är det emellertid så, att kyrkans män sätta ett rent affektionsvärde på att det i departementets namn finnes något, som angiver, att kyrkan sorterar därunder, skulle det vara mera redigt och tilltalande att kalla det justitie- och kyrkodepartementet. Därigenom kommer man icke i konflikt med den sedan århundraden bestående benämningen för det organ, som funnits gemensamt för kyrka och skolväsen. Detta är emellertid en bagatell. Jag erinrar om densamma endast med tanke på den eventualiteten, att ifrågasvarande förslag faller men framdeles tages upp.

Jag skall nu även tillåta mig, herr talman, att i största korthet säga ett par ord om handelsdepartementet. Jag har aldrig gjort någon hemlighet av, att jag i den regering jag tillhörde, när denna fråga lades fram för riksdagen, var emot och bekämpade förslaget om ett handelsdepartement, därför att jag ansåg, att det skulle bli för liten arbetsuppgift för ett sådant departement. Emellertid fanns det en oerhört stark opinion för saken bland näringslivets målsmän, som på alla möjliga vägar vände sig både till regeringen och enskilda medlemmar av regeringen. Jag kan nämna, att även en annan ledamot av denna regering i likhet med mig hyste tveksamhet i frågan. Men när ett så starkt önskemål från näringslivets män var för handen, och då så stort värde och så stora förhoppningar fästes vid att detta departement kom till, fick man ge med sig, och det blev därför ingen reservation i den proposition, som framlades i detta ärende. Nu vill jag emellertid säga, att jag tycker det är rätt orimligt att vid detta tillfälle, sedan nämnda departement så nyligen kommit till stånd och icke fått arbeta någon längre tid, ifrågasätta en förändring i dessa förhållanden.

Det är möjligt, att handelsdepartementet bör indragas, men det synes mig att, därest man följer en god och förnuftig ordning, man icke borde göra det nu. Ty för det första är allom veterligt, att handelsdepartementet för närvarande har särskilt stora uppgifter att fylla. Det finnes stora och viktiga samhällsintressen, som äro på det sättet sammankopplade med handelsdepartementets fortvaro, att jag tycker man knappast kan välja en olämpligare tid-

punkt att taga upp frågan om detta departements indragning än just nu. Och för det andra tycker jag, att man, innan man bestämmer sig för att draga in ett departement och en målsman vid konungens rådsbord, vilka kommit till på grundval av önskingar från näringslivets representanter, åtminstone borde avvakta någon längre erfarenhet än den korta hittillsvarande, särskilt som den tid som gått icke i alla hänsenden kan anses representera normala förhållanden.

Detta gör, att jag tycker, att regeringen och reservanterna haft mycket goda skäl att icke gå med på detta, att nu taga upp frågan om avskaffande av handelsdepartementet. Låt dessa viktiga traktatunderhandlingar bli slutförda under handelsdepartementets auspicier och låt oss avvakta litet längre erfarenhet, huruvida detta departement behövs eller icke, innan vi gå in för att upp- taga frågan om dess avskaffande. Nu kan man säga: det är icke fråga om att avskaffa handelsdepartementet utan endast fråga om en utredning. Men jag skulle i likhet med en annan talare vilja säga: hur mycket förlorar icke handelsdepartementet i sin prestige, när det gäller att företräda Sverige vid traktatunderhandlingar och sådant, i fall det är allom veterligt, att detta departement på grund av en riksdagens skrivelse är ställt under avveckling och att sålunda frågan om dess fortbestånd skall tagas under särskild om- prövning.

När man försöker se denna fråga rent sakligt, såsom jag i varje fall velat göra — om jag lyckats kan jag icke själv bedöma — och om man vill pröva denna fråga oberoende av vilken regering, som en gång lagt fram förslaget, kan jag omöjligen efter övertygelse och erfarenhet komma till annat resultat, än att det förslag, som här föreligger från Kungl. Maj:ts sida, är synnerligen väl grundat. Jag måste därför anse, att det är till verklig skada och till orätt- visa gent emot ett departement, en departementschef och dess tjänstemän, ifall riksdagen, som jag vågar säga, icke sakligt utan partipolitiskt stjälpes en reform, som i och för sig är god och nyttig.

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Jag ställde i utsikt i mitt förra anförande, att jag skulle komma med formulering av mitt yrkande senare; ty jag hade då icke den gällande departementallagen under ögonen. Jag hemställer alltså om bifall till det av reservanterna gjorda yrkandet med den ändring, att punkten om försvarsdepartementet kommer att lyda sålunda: »Försvarsdepartementet: försvarsväsendet till lands och sjöss.»

Herr Westman: Herr förste vice talman! Trots att här under debatten av flera talare framhållits starka praktiska, principiella och traditionella skäl för att belysa innebörden av den föreslagna reformen påstås likväl att det är på grund av partipolitiska skäl som konstitutionsutskottet kommit till det slut, som är angivet i utlåtandet. Jag ber för min del att på det livligaste få protestera mot detta påstående, som särskilt här framfördes av herr Rydén. Jag har sökt sakligt sätta mig in i denna fråga, men det må vara förlåtligt, om det ingalunda är lätt för en jordbrukare, som icke haft tillfälle att närmare syssla med dylika ärenden, att genast fatta ståndpunkt. Och när det då erbjuder sig genom det föreliggande skrivelseförslaget ett tillfälle att närmare undersöka reformen, så är det självfallet, att man lättare går in för uppskovs- linjen än går med på ett beslut redan nu.

Det har också framhållits i debatten, att vi i utskottet från sakkunnigt håll haft en hel del föredragningar och på grund av dessa föredragningar bort kunna fatta en mera avgörande ståndpunkt. Jag får då säga, att på mig ha i vissa fall, dessa föredragningar gjort mig mera tveksam, då på vissa punkter ej kunnat lämnas fullt klarläggande upplysningar.

*Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Jag anser mig också böra framhålla att reservanterna stå i fråga om departementsindelningen på en ståndpunkt, som i själva verket är längre gående än Kungl. Maj:t. Jag vill påpeka, att t. ex. ifråga om handelsdepartementets sammanslagning med annat departement att herr statsrådet i sitt yttrande allenast säger, att vid en sådan sammanslagning övervägande skäl synas tala för att icke under nu rådande förhållanden vidtaga någon förändring, sålunda lämna åt framtiden att bedöma, om en sammanslagning ändå ej bör ske. Reservanterna ha, så vitt jag kunnat finna, helt enkelt strukit orden: »under nu rådande förhållanden» och alltså i detta fall varit mer konungsliga än Kungl. Maj:t. Jag finner emellertid bland annat i det förhållandet, att även Kungl. Maj:t betonat, att regeringens ståndpunkt allenast är begränsad, till att avse förhållandena blott för närvarande, ett ytterligare skäl för att undersökning av en sammanslagning är påkallad.

Jag vill då till sist uttala det önskemålet, att denna undersökning måtte göras så, att det verkligen blir klara gränser mellan departementen, och så att dubbelarbete kan undvikas både mellan departementen inbördes och mellan departementen och de underlydande verken. Jag tror, att detta skulle vara en god administrativ politik och god sparsamhetspolitik därjämte.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Nothin**: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt att nu begära ordet. Jag anser nämligen, att vad som bör sägas i denna sak om handelsdepartementets vara eller icke vara icke tillkommer mig att säga; men då jag nu, när debatten står vid sitt slut, ser att de regeringsledamöter, som i den delen bort föra regeringens talan, blivit förhindrade infinna sig i kammaren, vill jag framhålla ett par synpunkter. Det är klart, att då man begär en utredning om handelsdepartementets avskaffande, så måste det naturligtvis ligga den avsikten bakom, att departementet skall bort. Givetvis måste man vara mycket betänksam, när det gäller en sådan sak som att gå i författning om avskaffande av ett departement, som är så nyligen inrättat.

Det har sagts, att man av besparingsskäl borde gå in för avskaffande av handelsdepartementet. Det belopp det här gäller är dock ganska obetydligt. Men jag vill också fästa herrarnas uppmärksamhet på en annan sak, och det är, att kommunikationsministern är den, som skall se till, att inkomsterna av statens affärsdrivande verk bli på bästa sätt tillvaratagna. Skulle nu handelsdepartementet sammanslås med kommunikationsdepartementet, så skulle kommunikationsministern, som har till uppgift att väga mot varandra de olika intressen, som kunna ställas av jordbruksnäringen, av handeln, av industrien samt av den trafikerande allmänheten, samtidigt bliva engagerad direkt i det ena av dessa intressen, nämligen handel och industri. Jag tror icke, att detta skulle vara till nytta och gagn.

Det skäl, som herr Lindman anförde för utredningen rörande handelsdepartementet låg vid sidan om saken och avsåg det sätt, varpå handelsministern har tillvaratagit industriens och näringarnas intressen; där ha herr Lindman och jag givetvis olika meningar. Men för att klarlägga herr Lindmans ståndpunkt i den delen behöves ingen utredning, ty vi veta ju alla, att herr Lindman anser, att det borde vara en annan regering och en annan handelsminister.

Vad slutligen angår frågan om justitiedepartementets arbetsböda, har jag redan i denna kammare framhållit, det jag anser, att ett avlyftande av eklestistikdepartementets arbetsböda är erforderligt. Jag har också framhållit, att justitiedepartementet kan mottaga en ökning av sin arbetsböda. Jag skall nu icke trötta med att ånyo upprepa skälen härför. Men jag ber kammaren

betänka en särskild sak, som gör denna fråga till mera principiell än den annars skulle vara. Det förhåller sig ju så, att vi i allmänhet var och en vill sköta sitt, och det må vi nog bäst av litet var. Här gäller det frågan, hur arbetsbördan skall fördelas inom regeringen, för att arbetet skall kunna skötas på lämpligaste och riktigaste sättet, och i den frågan bör riksdagen i någon mån lita till regeringens eget omdöme.

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Engberg under överläggningen gjorda yrkandet samt 3:o) bifall till det yrkande, som framställt av herr Nylander; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Sävström m. fl. av kammarens ledamöter, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Engberg under överläggningen framställda yrkandet.

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Höglund jämte 23 av kammarens ledamöter gjort skriftlig framställning om voteringsverkställande medelst namnupprop, vadan, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 89 ja och 112 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit det av herr Engberg under överläggningen framställda yrkandet.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen			
» Andre Vice Talmannen	1		
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman	1		
» Löfgren i Stockholm			
» Hagman		1	
» Eriksson i Stockholm		1	
» Hansson i Stockholm		1	
» Nylander			1
» Johanson i Stockholm		1	
» Holmström i Stockholm		1	

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Fru Östlund		1	
Fröken Wellin	1		
Herr Forssell	1		
» Carlsson i Stockholm		1	
» Holmdahl	1		
» Järte	1		
Fru Wessman		1	
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Sjöblom		1	
» Karlsson i Nynäshamn		1	
» Söderberg		1	
» Karlsson i Vätö		1	
» Andersson i Igelboda		1	
» Bernström	1		
» Christenson i Södertälje	1		
» Laurin	1		
» Mosesson			1
» Ahl		1	
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg		1	
» Sjölander		1	
» Olsson i Golvvasta			1
» Björnberg			1
» Andrén	1		
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby		1	
» Olsson i Ramsta			1
» Schill			1
» Laurén	1		
» Andersson i Katrineholm		1	
» Jonsson		1	
» Lundkvist		1	
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam	1		
» Pettersson i Bjälbo	1		
» Sjögren		1	
» Johansson i Arkösund		1	
» Westman	1		
» Karlsson i Vadstena		1	
» Olsson i Rimforsa			1
» Björkman	1		
» Ericson i Boxholm		1	
» Ward		1	
» Holmberg		1	
» Anderson i Linköping	1		

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna	1		
» Hamrin			1
» Carlström			1
» Fast		1	
» Petersson i Broaryd	1		
» Svensson i Högsjöhult	1		
» Lilliecreutz	1		
» Andersson i Löbbo		1	
» Göranson	1		
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult	1		
» Olsson i Blädinge	1		
» Svensson i Betingetorp	1		
» Leo		1	
» Blomquist		1	
» Svensson i Grönvik	1		
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar			
» Olsson i Kalmar	1		
» Werner		1	
» Gustafson i Vimmerby			1
» Johansson i Krogstorp	1		
» Wagnsson		1	
» Olsson i Högby	1		
» Heiding	1		
» Wirsell	1		
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans	1		
» Svedman	1		
» Gardell i Stenstu	1		
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa	1		
» Törnkvist i Karlskrona		1	
» Kloo		1	
» Jeppsson	1		
» Holmgren	1		
» Adler		1	
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup		1	
» Borggren		1	
» Persson i Fritorp	1		
» Björklund		1	
» Björk		1	

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Isacsson		1	
» Hammarlund	1		
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén		1	
» Winkler	1		
» Lovén		1	
» Jensen		1	
» Engberg		1	
» Lindskog	1		
» Weibull	1		
» Bergström i Hälsingborg		1	
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge		1	
» Nilsson i Tånga		1	
» Olsson i Kullenbergstorp	1		
» Sköld		1	
» Andersson i Höör		1	
» Törnkvist i Bjuv		1	
» Paulsen		1	
» Fjellman	1		
» Månsson i Erlandsro	1		
» Nilsson i Hörby	1		
Fru Nordgren		1	
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson	1		
» Lindqvist i Halmstad		1	
» Johansson i Brånalt	1		
» Uddenberg i Varberg	1		
» Andersson i Falkenberg		1	
» Larson i Tönnersa	1		
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing		1	
» Kristensson i Göteborg		1	
» Lithander		1	1
» Sjöström		1	
» Pehrsson i Göteborg	1		
» Hedvall		1	
» Höglund		1	
Fru Thüring		1	
Herr Almquist	1		
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo	1		
» Olsson i Broberg	1		
» Olsson i Berg	1		
» Osberg		1	

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Carlson i Mölndal		1	
» Wallerius	1		
» Brännberg		1	
» Mårtenson		1	
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén		1	
» Danielsson			1
» Gustafson i Kasenberg	1		
» Lindgren	1		
» Hansson i Trollhättan		1	
» Olsson i Mellerud		1	
» Alströmer	1		
» Ryberg	1		
» Gustafsson i Älvsered	1		
» Johansson i Väby	1		
» Petersson i Lerbäckaby	1		
» Weijne		1	
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen	1		
» Magnusson i Skövde	1		
» Bäcklund		1	
» Johanson i Hallagården	1		
» Wahlstedt		1	
» Lundén			1
» Anderson i Storegården	1		
» Bodén			1
» Hedin	1		
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken			1
» Carlsson-Frosterud		1	
» Andersson i Prästbol		1	
» Ros	1		
» Norling		1	
» Norsell		1	
» Spångberg			
» Björling			1
» Eriksson i Västbro	1		
» Morfeldt		1	
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg i Karlskoga		1	
» Anderson i Råstock		1	
» Nilsson i Örebro		1	
» Ödström	1		
» Ljunggren	1		
» Öhman			1

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Lundgren		1	
» Persson i Falla	1		
» Mogård		1	
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås		1	
» Lorichs	1		
» Pettersson i Köping		1	
» Eklund		1	
» Olovson i Västerås		1	
» Olsson i Broddbo			1
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Eriksson i Grängesberg		1	
» Jansson i Falun		1	
» Hansson i Bäck			1
» Ernfors	1		
» Andersson i Rasjön	1		
» Pettersson i Hällbacken		1	
» Andersson i Ovanmyra	1		
» Englund		1	
» Sundström		1	
» Smedh		1	
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Furuviik		1	
» Sävström		1	
» Lindley		1	
» Olsson i Hov	1		
» Johansson i Kälkebo	1		
» Granath		1	
» Johansson i Edsbyn		1	
» Olsson i Gävle		1	
» Holmström i Gävle	1		
» Herou		1	
» Högström		1	
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Öberg			
» Johansson i Sollefteå		1	
» Vennerström		1	
» Bergström i Bäckland		1	
» Lagerkwist		1	
» Strindlund	1		
» Västberg			
» Molander		1	
» Rudén	1		
» Frost		1	

Ang. lag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs	1		
» Hedlund i Östersund		1	
» Hedlund i Häste			
» Persson i Trången			
» Olsson i Rödningsberg		1	
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund	1		
» Bäckström	1		
» Wikström			
» Brännström	1		
» Lindmark	1		
» Lindberg		1	
» Sandberg			1
<i>Norrbottens län.</i>			
Herr Hage		1	
» Nilsson i Antnäs	1		
» Lövgren i Nyborg		1	
» Dahlén		1	
» Samuelsson		1	
» Hedström	1		
» Grapenson	1		
Summa	89	112	18

§ 9.

Föredrogs vart för sig konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Siam avslutad vänskaps-, handels- och sjöfartstraktat; och

nr 15, i anledning av väckt motion om ändring av § 43 mom. 2 riksdagsordningen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Avgåvos följande motioner nämligen av:

herr *Nylander*, nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 202, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa;

herr *Lindley m. fl.*, nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 106, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 om fattigvården m. m.;

herr *Magnusson* i Tumhult, nr 409, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 106;

Andra kammarens protokoll 1926. Nr 16.

herrar *Forssell* och *Pehrsson* i Göteborg, nr 410, i anledning av K Maj:ts proposition, nr 197, med förslag till lag angående tillstånd till säljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord un tomträtt; och

herr *Persson* i Falla *m. fl.*, nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 183, med förslag till lag om upphävande av legostadgan för hus der och tjänstehjon den 23 november 1833 m. m.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.21 e. m. för att åter samman träda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 10 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för anordnande av en skolstation för utbildning i undervattenssignal- och hydrofontjänst;

nr 43, i anledning av väckt motion angående tillgodoräknande av viss tjänstetid för expeditionsvakten i sjöförsvarets kommandoexpedition G. W. Breed; och nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 2.

Ang. återbetalning av i visst fall erlagda stämpelmedel. Till avgörande företogs nu statsutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av väckt motion om återbetalning av i visst fall erlagda stämpelmedel.

I en inom andra kammaren av herr *Brännström* väckt motion, nr 49, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att vissa av Bure aktiebolag utbetalda stämpelmedel, tillhoppa 31,274 kronor, skulle till bolaget återställas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kvarnzelius, Bergqvist, Waller, Rooth, Anderson* i Råstock, *Wiklund, Olsson* i Blådinge, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Jönsson* i Revinge och *Persson* i Fritorp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte medgiva, att av Bure aktiebolag erlagda stämpelmedel, till ett belopp av 14,862 kronor, finge till bolaget återbetalas och beloppet avföras från inkomstiteln stämpelmedel.

Ang. återbetalning av i visst fall erlagda stämpelmedel.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Brännström: Herr förste vice talman! Då jag är motionär i detta ärende, skall jag be att få säga några ord. Jag vågar då inte förutsätta, att kammarens ledamöter, åtminstone icke alla, ha läst motionen, varför jag i största korthet ber att få redogöra för vad saken gäller. Genom en kungl. förordning av den 7 juni 1921, som trädde i kraft den 1 augusti samma år, stadgades, att fångeshandling angående förvärv av fastighet genom skifte vid upplösning av bolag skulle stämpelbeläggas lika med avhandling om byte.

En fångeshandling, varå denna förordning skulle kunnat tillämpas, ingavs av Bure aktiebolag till Burträskts tingslags häradsrätt den 3 juni 1921. — Jag vill då först konstatera, att här icke kan misstänkcas, att det kunde föreligga någon avsikt hos bolaget att undandraga sig en lagligen bestämd stämpelavgift, enär fångeshandlingen ingavs till rätten mer än en månad, innan den ifrågavarande kungl. förordningen utkom. För erhållande av lagfart ingavs avhandlingen till rätten av bolagets ombud på samma sätt, som bolaget gjort i hundratals fall förut och som alltid praktiserats, d. v. s. utan att rättens beslut begärdes. Handlingen mottogs, och det antecknades på såväl fångeshandlingen som promemorian lagfartsprotokollets löpande nummer: Lf 43. Nu är det så, att vid mottagande av stämpelpfiktiga handlingar brukar stämpelbeloppet avfordras och erläggas vid stämpelbeläggnigen. Något sådant ifrågasattes icke vid detta tillfälle, tydligen beroende på att bolagets ombud konfererat med domaren härom förut.

Vad jag nu anført är styrkt dels av intyg från bolagets ombud, dels ock av meddelande från tjänstförrättande domhavanden Birger Jacobsson.

Genom vederbörandes försummelse att i lagfartsprotokollet intaga förenämnda ansökan har bolaget förpliktats att erlagga ett stämpelbelopp av 31,274 kronor. Det är återbetalning av detta belopp, som jag i min motion påyrkat.

Statsutskottets majoritet, som avstyrkt motionen, motiverar detta dels därmed, att bolaget icke förmått visa, att talan om återfående av ifrågavarande stämpelavgift icke av bolaget kunnat föras i föreskriven ordning. Härtill vill jag då säga, att under klagotiden hade bolaget intet som helst bevis att förete från ordföranden i Burträskts tingslags häradsrätt, att skifteshandlingen där ingivits den 3 juni 1921. Detta bevis erhöles först genom det i Skellefteå häradsrätts arkiv förvarade brev från t. f. domhavanden Jacobsson, varom bolaget fick vetskap först på hösten 1924, då brevet förededdes för advokatfiskalen i Svea hovrätt. Sedan framställdes bolagets krav på restitution inom laga klagotid räknat från hösten 1924. Det är denna formella grund, som föranlett hovrätten och Kungl. Maj:t att avslå bolagets ansökan om återbehandling av den erlagda stämpelavgiften.

Utskottet talar vidare om de konsekvenser, som ett bifall till motionen skulle medföra, och anför detta som ett skäl för avstyrkande. Jag kan nu icke förstå, att återställandet av orätt bekomna medel skall kunna medföra annat än goda och efterföljansvärda konsekvenser.

Nu skulle det möjligen kunna invändas, att bolaget bör vända sig till t. f.

Ang.
återbetalning
av i visst fall
erlagda
stämpelmedel.

(Forts.)

domhavanden Jacobsson för att återfå stämpelbeloppet. Från statens sida sett är det ju staten, som genom Jacobssons fel erhållit pengarna eller, om man vill kalla det så, genom Jacobssons förtjänst har staten erhållit pengarna. Faktum är emellertid, att staten erhållit beloppet, och det är en dålig rättsgrund för att behålla det. Man kunde också säga, att bolaget kunnat tidigare höra efter ärendets behandling den 3 juni 1921. Härtill vill jag säga, att bolaget hade ingen anledning misstänka, att icke detta lagfartsärende behandlades på vanligt sätt, och då det här rörde sig om lagfart å många tiotal fastigheter, visste man, att uppsättningen av ett så vidlyftigt ärende brukade taga avsevärd tid i anspråk. Detta var anledningen till, att bolaget icke hörde efter ärendet före utgången av den tid, inom vilken bolaget ägde anföra besvär över lagfartsärendets behandling.

Nu skulle möjligen någon kunna förmena, att beloppet icke spelar någon roll, eftersom det är fråga om ett bolag, ett trävarubolag t. o. m. Jag ber då, herr vice talman, att få omnämna, att bolaget endast är en liten del av det förra Bure aktiebolag och att bolaget i dessa svåra trävarutider ej haft några glänsande affärer. Detta framgår även därav, att bolaget sedan sin tillkomst 1920 ej kunnat ge någon utdelning å aktierna under mer än två år och då endast med 3 % vartdera året.

För övrigt är det väl här icke fråga om en förmögen eller icke förmögen person, utan här gäller det den högsta rättvisan och rättfärdighet i handel ochandel.

Från principiell synpunkt ber jag att få understryka vad jag anfört i min motion, nämligen att skifteshandlingen var ingiven för lagfart utan att det var något tal om att ärendet icke skulle protokollföras. Det är också att observera, att bolaget sedermera fick lagfart på grund av precis samma fångeshandling. Det skulle icke stärka förtroendet till våra domstolar, om deras ordförande finge på egen hand avgöra, om för vederbörlig behandling till rätten ingivna lagfarts-, intecknings- eller testamentshandlingar skulle protokollföras eller icke.

På grund av vad jag i motionen anfört och här i någon mån ytterligare be-lyst, kan jag ingalunda vara tillfreds med det yrkande, som framförts i den reservation, som är avgiven av 10 av statsutskottets ledamöter och som går ut på en återbetalning av ett belopp av 14,162 kronor eller det belopp, som erlades vid ärendets handläggning inom Burträsk och Nysätra tingslags härradsrätt. Men då jag å andra sidan finner det lönlöst att nu sträcka mitt yrkande längre, får jag, herr förste vice talman, inskränka mig till att yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. vid ärendet fogade reservationen.

Herr Jansson i Falun: Herr förste vice talman! Vad behandlingen av den föreliggande motionen på statsutskottets tredje avdelning tyckte vi oss finna, att motionären använt rätt så starka uttryck gentemot en tjänsteman, en domare. Detta föranledde oss att noggrant undersöka, hur det i verkligheten förhöll sig med denna fråga.

Det synes framgå av motionärens påstående i motionen och ävenså av hans yttrande här, att domhavanden skulle förfarit olagligt vid det ifrågavarande tillfället. Det var naturligtvis av största intresse för oss att undersöka, huruvida detta tilläventyrs skulle hava varit fallet. Som synes av de yttranden, som äro vidfogade motionen, har ju ifrågavarande ärende varit föremål för såväl Svea hovrätts som Högsta domstolens handläggning; detta gäller då den del av stämpelbeloppet, som reservanterna för sitt vidkommande icke velat tillstyrka, att det skulle utbetalas.

När man ser på de utslag, som meddelats från dessa båda instanser, finner man, att vederbörande domstolar icke funnit skäl att bifalla klagandens fram-

ställning. Domhavanden själv har ju varit i tillfälle att avgiva infordrat utlåtande angående behandlingen av ifrågavarande ärende och har därvid förklarat, att han för sin del bestämt bestrider, att han behandlat detta ärende olagligt. Ärendet blev inlämnat till honom vid tingsammansrådet, och han meddelade ombudet, som ingav skifteshandlingarna, att lagfart icke kunde beviljas; det fanns nämligen ett prejudikat, som innebar, att domaren icke hade möjlighet att bevilja bolaget lagfart å de bolaget tillskiftade fastigheterna, förrän årsstämningsdagen utgått. Ombudet fann icke anledning att begära något beslut av rätten, ty detta skulle ha medfört, säger domaren, att bolaget skulle fått betala lösen för detta protokoll, och som köpeskillingen var högst avsevärd, skulle det bli dryga kostnader för bolaget att lösa detta protokoll. Man var följaktligen överens om att handlingen skulle ligga, och sedvanlig anteckning gjordes hos domstolen för att, när årsstämnings tiden var ute, frågan om beviljande av lagfart å det fång, skifteshandlingarna avsåg, ånyo skulle kunna upptagas. På samma sätt förhöll det sig med den andra delen av det på fångeshandlingarna grundade kravet om återfående av stämpelmedel.

Utskottsmajoriteten har icke funnit det ringaste skäl, varför riksdagen nu skulle fatta beslut om återbetalning av nämnda stämpelavgift. Är det så, att ifrågavarande tjänsteman förfarit olagligt, vilket jag icke ett ögonblick vill inlåta mig i diskussion om, så få andra myndigheter utreda den saken, men riksdagen kan icke taga befattning med en dylik fråga. Bolaget får väl se till, att det blir utrett, huruvida ifrågavarande tjänsteman förfarit olagligt, och är det så, då är jag övertygad om, att bolaget kommer att få rätt och få sina stämpelmedel åter. Men mot domhavandens bestridande och mot de utslag, som Svea hovrätt och Högsta domstolen avkunnat, har statsutskottet icke ansett det möjligt att tillstyrka bifall till den föreliggande motionen.

Med den andra delen av frågan, vilken reservanterna nu inrikta sig på, förhåller det sig på ungefär samma rätt, fast detta ärende behandlats inom ett annat tingslag. Stämpelmedlen ha i detta fall erlagts mycket tidigare, och sedan har bolaget hos Kungl. Maj:t anhållit att återfå dessa stämpelmedel. Kungl. Maj:t har för yttrande remitterat ärendet till vederbörande domhavande samt till statskontoret. Domhavanden har sagt, att han nödgats avstyrka, att restitution beviljas. Statskontoret återigen har kommit med en mycket skruvad motivering för att komma fram till att ämbetsverket ansett lämpligt att Kungl. Maj:t medgäve bolaget rätt att återfå ifrågavarande stämpelmedel.

Kungl. Maj:t har i sitt utslag resolverat, att bolaget icke hade visat, att ifrågavarande tjänsteman, d. v. s. domaren, förfarit orätt eller att bolaget saknade möjlighet att i vanlig ordning återfå sina stämpelmedel samt på grund härav avslagit framställningen.

Jag vill slutligen tillägga, att går man in för den motivering, varpå reservanterna huvudsakligen stöda sig, nämligen statskontorets utlåtande, så har man givit sig in på en synnerligen vansklig sak, såvitt jag kan förstå. Där framhålles nämligen, såsom herrarna själva kunna se i utskottets utlåtande, där (i reservationen) statskontorets motivering är avtryckt, att det icke kan anses lämpligt, att staten av en tjänsteman tager ut ett belopp av nu ifrågavarande art. Jag vill då fråga, om det väl någonsin varit meningen, att staten skall uttaga beloppet av denna tjänsteman. Nej, det är naturligtvis klart, att om det kan bevisas, att här förfarits orätt, så får staten betala igen beloppet, på det att tjänstemannen i fråga icke må bli lidande. Har han förfarit orätt, bör han stånda till ansvar för att han icke handlagt ärendet på rätt sätt. Om riksdagen godtager reservanternas väg med tillstyrkande av restitutionskravet, ja då ha vi slagit in på en mycket vansklig väg, en väg, som jag tror blir mycket svårt att anlita i fortsättningen.

På grund av de skäl, jag nu anför, har utskottsmajoriteten för sin del icke

*Ang.
återbetalning
av i visst fall
erlagda
stämpelmedel.
(Forts.)*

*Ang.
återbetalning
av i visst fall
erlagda
stämpelmedel.*

(Forts.)

ansett sig kunna tillstyrka herr Brännströms motion, och jag ber därför, herr förste vice talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Den ärade talaren för statsutskottsmajoriteten sökte ju på allt sätt visa upp de stora vådor, som skulle följa, om riksdagen går med på att restituera de här ifrågavarande stämpelmedlen, och ansåg saken vara klar i och med att målet var avdömt. Jag vill då för den ärade talaren framhålla, att det ju synnerligen ofta förekommit här i riksdagen, att riksdagen på grund av dels motioner och dels kungl. propositioner gått med på att medgiva befrielse från ådömd ersättningsskyldighet eller medgivit restitution av redan inbetalade belopp. Detta är alltså i och för sig ingen nymodighet. Jag undrar, om den ärade talaren är riktigt beredd på att taga konsekvenserna av en sådan åskädning, som gör gällande, att staten icke, sedan en dylik tvistefråga blivit avgjord genom dom, bör efterskänka eller restituera något. Jag är emellertid icke beredd på att antaga den ståndpunkten eller taga dess konsekvenser. Vi få väl ändå lov att medgiva, att förhållandena i många fall kunna vara sådana, att det just icke absolut är den juridiska rätten, som tillfredsställer oss, när vi vilja gå in för den reala rätten. Det är tråkigt, att en sådan ööverensstämmelse på åtskilliga områden kan konstateras, men förhållandet är dock icke desto mindre ett faktum.

Nu har den tillförordnade domaren, som emottog handlingarna, huvudsakligen fört striden på den bogen, att han vill göra gällande, att han icke emottagit handlingarna i och för lagfart, utan att han bara utan vidare tagit emot dem, för att se på dem, antar jag, eller för att bedöma frågan. Som i motionen omtalas, har det ett par tre år efteråt visat sig, att den tillförordnade domaren själv har gjort en anteckning under rubriken småprotokoll, lagfarter, och de här handlingarna äro vid tingstillfället den 3 juni 1921, då lagfartsansökningen inlämnades av den person, som var ombud för bolaget, upptecknade under nr 43. Att lagfartshandlingarna lämnats, och att anteckning därom skett, lärer vara ofrånkomligt. Sedan har samma domare den 4 juni samma år, alltså dagen efter, avlätit en skrivelse till en domare i ett annat tingslag, där det gällde att i detta sammanhang lagfara skiftet å den fasta egendomen. I den skrivelser stod tydligt anmärkt, att handlingarna inlämnats i och för lagfart. Följaktligen tror jag, att reservanterna hava rätt goda skäl för sitt antagande, att handlingarna verkligen voro lämnade i avsikt att erhålla lagfart. Detta bestyrkes förresten av den erfarenhet, som man har rörande dylika förhållanden från andra ställen. När det gäller lagfartshandlingar, brukar man ju utan vidare inlämna handlingarna till rätten utan att begära ett särskilt beslut därpå — så praktiserar det åtminstone vid domstolar, som jag känner till — men icke desto mindre anses handlingarna lämnade för vinnande av lagfart och behandlas också som handlingar, inlämnade i och för erhållande av lagfart. Nå, nu konstaterades emellertid det egendomliga förhållandet, att det på originalhandlingarna fanns en anteckning om att tiden för årsstämningen icke var utlupen. På grund härav ansåg domaren, att lagfart icke kunde beviljas. Nu är det ett faktum, att varken Svea hovrätt eller Högsta domstolen, som dömt i målet, det allra ringaste talat om det där skälet för beslutet om lagfartens vilande. Detta skäl kan följaktligen icke anses riktigt. Att det icke var behövt att avvakta tiden för årsstämmingens utlöpande för meddelande av lagfart å ett sådant skifte som det här ifrågavarande, då ett bolag skiftar sina tillgångar bland sina delägare, bestyrkes även av ett annat Högsta domstolens prejudikat. Vi ha icke kunnat finna, att handlingarna, som inlämnades till rätten, av någon av de i saken hörda myndigheterna ansetts icke ha varit i det skick, att lagfart kunnat på grundval av dessa handlingar beviljas. Däremot

har anmärkts, att papperen beträffande ett par hemman, som skulle lagfaras i ett annat tingslag, icke voro riktigt klara. Det är av denna anledning, som reservanterna endast hava gått med på en restitution beträffande de stämpelmedel, som erlagts till den domsagan, till vilken fullt klara papper för vinnande av lagfart inlämnats.

Nu har ju denna affär uppstått på grund av att domaren begått ett fel — jag skall inte följa den talarens exempel, som sade, att domaren hade gjort orätt — i och med att han trott, att tiden för årsstämningen var absolut avgörande för lagfarts vinnande, något som ju visat sig icke vara fallet. Sedan har emellertid bolaget gått vidare på processvägen för att få rätt, men bolaget har förlorat i processen, då bolaget icke har kunnat visa, att handlingarna varit inlämnade i och för lagfart, d. v. s. bolaget har icke haft att stödja sig på något beslut av rätten, att handlingarna varit inlämnade för vinnande av lagfart, och det är just, som motionären sade, först ett par tre år efteråt, som man kommit i besittning av sådana handlingar, som åtminstone jag för min del anser fullt styrka detta förhållande.

Nu säger man också, att det egentligen skulle vara en farlig sak att bifalla denna motion, då ett sådant beslut kunde verka prejudicerande. Ja, jag kan icke finna att en restitution av dessa stämpelmedel, som erlagts under denna tid, då stämpelförordningen undergick förändring, skulle kunna åberopas såsom prejudikat. Under vanliga förhållanden kan ju ett liknande fall knappast inträffa, och vid förändringar av förordningar bruka ju klara övergångsbestämmelser finnas att tillgå för event. gränsfall. Under sådana förhållanden kan man icke tala om, att ett dylikt beslut skulle kunna åberopas såsom prejudikat.

Vilken åsikt herrarna än ha i huvudfrågan, så lär väl ingen kunna ifrågasätta, att statskontoret utan meningsskiljaktighet skulle ha tillstyrkt restitution av de här ifrågavarande 14,000 kronorna, om icke goda skäl förelegat. Svea hovrätt säger i sitt utlåtande över den till Kungl. Maj:t ställda ansökningen om restitutionen, att ur de synpunkter, d. v. s. juridiska synpunkter, som hovrätten hade att beakta, har hovrätten funnit sig *nödsakad* att avstyrka bifall till ansökningen. Det är en ganska ovanlig term detta att förklara, att man är nödsakad att avstyrka bifall. Även detta åberopas givetvis av statskontoret. Då Kungl. Maj:t i statsrådet tagit ställning till frågan och avgjort densamma, säger Kungl. Maj:t, att det icke är visat, att bolaget icke kunnat vinna restitution på de erlagda stämpelmedlen, alltså två negativa satsar. Ett sådant uttalande är också något synnerligen egendomligt. Men ponera nu att detta bolag i god tid före preskriptionstidens utgång hade väckt talan mot domaren och vunnit processen. Då skulle domaren givetvis nödgats ersätta bolaget de där stämpelmedlen. Dessa medel, som domaren felaktigt ålagt bolaget att betala, hade staten emellertid ändå stoppat i sin egen ficka. Det är klart. Men om nu bolaget återigen icke inom preskriptionstidens slut kommit på den idén att gå direkt till domaren utan försökt att gå den andra vägen, klagovägen, så uppstår, under antagande av att bolaget vunnit sin talan, också en annan egendomlig situation, nämligen att staten, oaktat den då fått indirekt erkänna, att domaren förfarit felaktigt i den här saken på så sätt, att domaren icke, som kunnat ske, meddelat lagfart, utan vidare fått lov att betala de här stämpelmedlen, alltså för de handlingar, på vilka lagfart ostridigt och klart kunnat meddelas. Herrarna få förlåta mig, om jag tycker, att det vore litet egendomligt, om staten skulle handla så. Det är verkligen att handla efter den gamla preussiska rätten i enlighet med det gamla ordspråket: man har, vad man har, och tar, vad man får. Men jag kan icke på något sätt se, att staten icke skulle kunna göra denna restitution, när staten, på grund av att en tjänsteman förfarit felaktigt, kommit i tillfälle att få dessa pengar. Det betyder för

*Ang.
återbetalning
av i visst fall
erlagda
stämpelmedel.
(Forts.)*

Ang.
återbetalning
av i visst fall
erlagda
stämpelmedel.
(Forts.)

mig ingening, icke det allra minsta, att det här gäller ett bolag. Om det är ett fattigt eller rikt bolag betyder heller absolut ingenting. Jag har för övrigt också blivit styrkt i den uppfattningen, att det i fråga om inlämnings-tiden för dessa lagfartshandlingar icke har kunnat vara den minsta beräkning från bolagets sida, då ju skifte skett redan i januari 1921, alltså innan riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag vidtog den här förändringen i stämpelförordningen. Skiftet var således gjort dessförinnan, och handlingarna inlämnades, innan den kungliga förordningen om den förändrade stämpelbeläggningen utkom. Läger jag alltså ihop detta tror jag verkligen, att det denna gång finnes skäl för riksdagen att gå med på den här restitutionen, som reservanterna föreslagit. Jag har knappast någon gång vid de många dylika beslut, som vi fattat här i kammaren, varit med om att på så goda skäl medgiva restitution eller frikallelse från betalningsskyldighet. Jag tror, att vi på detta sätt uppfylla den reala rätten, och hade icke den synpunkten måst vara avgörande, vore jag nog den, som stod på statens rätt så mycket som någon annan. Jag kan dock icke efter min åskådning utsträcka min omtanke om staten så långt, att jag vill i denna fråga ställa mig på statens sida, även om den tjänsteman, som har skött statens ärenden i detta fallet, har förfarit felaktigt. Det är just detta, som utskottsmajoriteten icke kan komma ifrån, då utskottet i motsats till reservanterna icke velat restituera de stämpelmedel, som erlagts för de handlingar, å vilka lagfart omedelbart kunnat beviljas.

På grund av det, som jag nu har uttalat — i avdelningen ha vi suttit och ingående gnuggat dessa synpunkter — anser jag mig, herr talman, rent av skyldig att yrka bifall till reservanternas förslag och därmed också avslag å utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Olsson* i Blädinge.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr *Olsson* i *Kullenbergstorp*, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr *Ryden*, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 96 ja och 96 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

I följd härav nedlade herr förste vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter, på anmodan av herr förste vice talmannen, en av sedlarna upptogs ur urnan av herr Mogård. Denna sedel utvisade nej; och hade kammaren alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

*Ang.
återbetalning
av i visst fall
erlagda
stämpelmedel.
(Forts.)*

§ 3.

Vid härfå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av väckt motion om statsbidrag till avlönande av lärarpersonal vid skyddshem biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion om fortsatt utgivande av verket »Främmande grundlagar».

*Ang. fortsatt
utgivande av
verket
»Främmande
grundlagar».*

I en inom första kammaren väckt motion nr 3, som hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, hade herr *Reuterskiöld* föreslagit, att riksdagen ville anslå medel, som efter hörande av riksgäldsfullmäktige utskottet behagade föreslå, till fortsatt utgivande av verket Främmande grundlagar i svensk översättning i enlighet med den plan, som legat till grund för tredje delen av verket, samt att riksdagen ville uppdraga åt riksgäldsfullmäktige dels att ombesörja utgivningen, dels att, när nytt band vore färdigt, till riksdagen inkomma med de framställningar beträffande fortsättningen, var till omständigheterna då kunde föränleda.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte

1:o) uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta genom fackkunnig person utgiva ytterligare en del av samlingsverket »Främmande grundlagar», omfattande Frankrike och Belgien, i huvudsaklig överensstämmelse med den plan, som legat till grund för utgivandet av del III av samma verk; och

2:o) bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus för ändamålet använda erforderligt belopp.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Almquist: Jag skall, herr talman, icke gå in på själva huvudsaken i det föreliggande utlåtandet. Jag tror nog, att ett fullföljande av detta arbete, översättandet av vissa främmande författningsurkunder, kan ha någon nytta med sig, även om man inte får glömma, att de skrivna författningarna äro ett och författningens levande anda och tillämpning någonting annat. Jag uttrycker även den förhoppningen, att om detta fullföljande kommer till stånd, det måtte bli många, både inom och utom riksdagen, som komma att studera dessa texter. Denna förhoppning är dock icke alldeles detsamma som en förvissning. Möjligen skulle man kunna anknyta därtill också den reflexionen, att man får hoppas, att i Frankrike och Belgien omdanandet av författningar och tummandet på grundlagar icke måtte fortgå i samma raska takt som i vårt land, ty då komme mycket hastigt denna edition att bli föråldrad.

Emellertid är det inte för att yttra detta jag tagit till orda, utan för att beröra en del i utlåtandet, som jag fäst mig vid: arvodet för själva redigeringen har av utskottet, på grund av riksgäldsfullmäktiges framställning, föreslagits till 6,000 kronor för 15 tryckark. Det kommer att utgöra 400

Ang. fortsatt
utgivande av
verket
»Främmande
grundlagarna».
(Forts.)

kronor per arket. Man ser onekligen denna siffra i sammanhang med det ärende, som vi härnäst ha att behandla, nämligen det, som rör utgivandet av ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen. Som man finner är författararvodet för detta arbete satt till 300 kronor per tryckark. Man finner således, att utgivararvodet, när det gäller författningsurkunderna, är 100 kronor högre än författararvodet i fråga om riksdagens historia. Jag måste säga, att detta förefaller mig ur vissa synpunkter egendomligt. Ett utgivararbete av här ifrågavarande slag består egentligen däruti, att redaktören utväljer de texter, som skola översättas, vilket är ganska lätt gjort; vidare däri att han sedan verkställer eller låter verkställa översättning, i det senare fallet granskar den, tillägger en kommentar och förser hela verket med inledning. Detta är nu emellertid inte något så särdeles stort konststycke att utföra, ehuru det naturligtvis fordrar vissa kvalifikationer, och jag har intet att anmärka mot dem, som den ifrågasatte redaktören har att åberopa. Men, herr talman, det förefaller mig dock alldeles uppenbart — och det borde bli uppenbart för var och en som vill sätta sig något in i frågan — att författarskap är något annat än översättarskap och utgivararskap. Det är väl uppenbart, att, då det gäller att skildra någon period av den svenska riksdagens historia, detta är ett långt svårare värv. Man kan inte då utan vidare infordra en viss text, man måste tvärtom med stor möda sammansöka de historiska källorna, leta ut de pålitligaste, väga uppgifternas trovärdighet och på grundvalen därav bygga upp en genomtänkt och sammanhängande framställning. Det förefaller mig verkligen vara föga rimligt, att detta arbete skall värdesättas lägre än ett översättnings- och utgivararbete. Jag drager därav den slutsatsen, att antingen är det ena arvodet för högt eller är det andra för lågt, eller man kan möjligen tänka sig en förening av dessa båda saker.

Emellertid, såsom saken nu ligger, vill jag icke göra något yrkande. Jag har dock velat påpeka detta förhållande såsom något anmärkningsvärt, och jag tror, som sagt, att var och en, som tänker sig något in i förhållandena, skall ge mig rätt.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Det är ju klart, att det kan råda en viss tvekan om lämpligheten att fortsätta utgivande av de främmande ländernas grundlagar. Det har sagts i pressen, att dessa verk icke ha så stor spridning, som de borde. Jag vet emellertid, att det finns även bland allmänheten de, som vänta på att grundlagarna för de länder, varom det nu är fråga, skola komma ut. Den talare, som här yttrat sig, gjorde ej heller någon direkt invändning mot anvisandet av medel för berörda ändamål. Vad han uppehöll sig vid var ju egentligen frågan om storleken av utgivare- och översättningsarvodet. Det är uppenbart, att på den punkten utskottet icke haft kompetens att uttala någon mening. Granskningen av kostnaderna ha i detta fall skett av riksgäldsfullmäktige och i fråga om nästa punkt på föredragningslistan av en särskild kommitté. Bankoutskottet har icke kunnat göra annat än att följa dessa, som vi trott, sakkunniga råd. Det är möjligt och till och med sannolikt, att det ligger åtskilligt berättigat i den kritik, som i detta avseende framfördes av den föregående ärade talaren. Jag vill emellertid såsom min mening uttala, att riksgäldsfullmäktige, när de slutgiltigt skola pröva denna fråga och fastställa arvodet för översättningen av dessa grundlagar, böra taga sig en ny funderare över vad som bör betalas för översättningsarbetet. Det är ju här fråga om en förslagskostnad, och riksdagen har icke genom att bifalla utskottets hemställan sagt, att vare sig det ena eller det andra arvodet skall utbetalas. Det står riksgäldsfullmäktige fullständigt fritt att upptaga den frågan till förnyad omprövning. Och efter den erinran, som nu gjorts i kammaren, är det åtminstone min förvissning, att riksgäldsfullmäktige också kom-

na att taga arvodesfrågan under förnyad omprövning. Vid sådant förhållande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andrén: Herr förste vice talman! I likhet med herr Almquist finner också jag den föreslagna proportionen av arvoden för dessa olika verk alldeles orimlig. Jag är också fullt ense med utskottets högt värderade ordförande därom, att riksgäldsfullmäktige böra taga denna arvodesfråga under förnyat allvarligt övervägande. Men för att riksgäldsfullmäktige skola kunna göra detta, utan att vara bundna av utlåtandets sifferuppgifter, förefaller det mig rimligt, att den motivering, som utskottet här givit, bör utgå. Jag får därför föreslå, att kammaren behagade bifalla utskottets kläm med uteslutande av motiveringen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Andrén under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Andrén, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Andrén under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Slutligen föredrogos vart för sig:

bankoutskottets utlåtande, nr 23, angående utgivande av ett historiskt och statsrättsligt arbete om den svenska riksdagen; och

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av Åkers styckebruks nyttjanderätt till viss allmänningsskog.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Avgåvos 2 motioner, nämligen av:

herr *Holmström* i Gävle, nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 106, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 om fattigvården m. m.; och

herr *Bengtsson* i Norup, nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 198, angående inordnande i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. under ändrat namn av statens pensionsanstalt av vissa grupper av befattningshavare.

Nämnda motioner bordlades.

Ang. fortsatt
utgivande av
verket
»Främmande
grundlagars».
(Forts.)

§ 7.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 83, i anledning av väckt motion om befrielse för lotskaptenen B. Östrand och lotsen K. G. Holmberg från utgivande av visst genom utslag av regeringsrätten till återbetalning fastställt belopp;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett gravkapell å Stockholms garnisons begravningsplats å Järvafältet m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckt tillämpning av de militära avlöningsreglementena m. m.; och

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre korpralen E. A. Olsson från skyldighet att gälda visst skadeståndsbelopp.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner om ändring av 21 § regeringsformen; och

nr 17, i anledning av väckt motion med förslag till föreskrifter om när ordförande och vice ordförande i kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige skola väljas;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 47, i anledning av väckt motion om rätt för kaptenen Gösta Nils Herman Krook att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstgöring i republiken Chiles marin;

nr 48, i anledning av väckt motion om flyttningshjälp åt kaptenen F. M. Neumüller;

nr 49, i anledning av väckt motion om flyttningssättning åt flaggunderofficeren O. J. Lindh;

nr 50, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till folkskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående iståndsättande av fastigheten nr 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av motsedd brist i de för ämbetsbyggnaden i kvarteret Murmästaren anvisade medel;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i de för statslån till Limesforsen—Särna järnvägsaktiebolag föreskrivna villkor; och

nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till fonden för räntefria studielån; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa näringsidkare att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation m. m.;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående meddelande av förbud för barn att idka viss försäljning; och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående anskaffande av fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot (fartygsuttagningslag).

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Mårtenson</i>	under	3	dagar fr. o. m. den	13	mars,	
» <i>Vahlstedt</i>	»	2	» » »	12	»	
» andre vice talmannen <i>Nilsson</i>	»	3	» » »	11	»	
» <i>Ward</i>	»	4	» » »	11	»	
» <i>Wikström</i>	»	10	» » »	11	»	
» <i>Olsson</i> i Gävle	»	5	» » »	12	»	
» <i>Pettersson</i> i Hällbacken	»	4	» » »	12	»	
» <i>Hansson</i> i Trollhättan	»	den	13 mars,			
» <i>Norling</i>	»	3	dagar fr. o. m. den	11	»	
» <i>Johanson</i> i Huskvarna	»	3	» » »	11	»	och
» <i>Jansson</i> i Falun	»	3	» » »	11	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8.29 e. m.

In fidem
Per Cronvall.